

GÜMRÜK VE TİCARET UZMANLARI DERNEĞİ

GÜMRÜK ve TİCARET

YIL: 11 • SAYI: 36 • Ekim-Kasım-Aralık 2013

- KAPSAMLI TEMİNAT
- İNTERNET REKLAMLARI VE REKLAM KURULU
- GÜMRÜK MUAFİYETİ KAVRAMI VE YOLCU BERABERİ EŞYA ÇERÇEVESİNDE AB VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI
- GÜMRÜK VERGİLERİ TANIMI VE 6455 SAYILI KANUNLA GÜMRÜK KANUNUNUN 234 ÜNCÜ MADDESİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK
- MESAFELİ SATIŞLARA İLİŞKİN BİLİNMESİ GEREKENLER
- DOING BUSINESS 2014 RAPORU ÜZERİNE DEĞERLENDİRME
- KAMU-ÖZEL DİYALOĞU ÖRNEKLERİ VE GÜMRÜK VE TİCARET KONSEYİ ANALİZİ
- AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE KISA BİR BAKIŞ

SR

SİR GÜMRÜK
MÜSAVİRLİĞİ LTD.ŞTİ.

"Mükemmel Gümrüğün Katalizörü Bilgi"

(WCO)

www.sir.com.tr

Genel Merkez

K.Bakkalköy Mah. Işıklar Caddesi Nergis Sok. No:13 Ataşehir / İSTANBUL

Telefon : 0216 577 70 77 Fax : 0216 573 00 74

Halkalı İrtibat Ofisi

Halkalı Gümrük Müdürlüğü TIR Çıkış Kapısı yanı Halkalı / İSTANBUL

Telefon : 0 212 678 49 98 Fax : 0 212 678 49 99

Sabiha Gökçen İrtibat Ofisi

Sabiha Gökçen Havaalanı Kargo Terminali A 17 Kurtköy / PENDİK

Telefon : 0 216 685 12 42-685 11 39 Fax : 0 216 685 10 67

A.H.L İrtibat Ofisi

Atatürk Havalimanı Kargo Terminali Kat:2 No:A33

Telefon :0533 761 27 14

Ankara Mobil Ofis

Telefon :0530 468 92 84

Bursa Şube

Beşevler Mah. Aktaş Sk. Pars İş Merkezi No:5 Kat:1 D:1-2 Nilüfer /BURSA

Telefon : 0 224 443 51 31 Fax : 0 224 443 51 32

İzmir Şube

Alsancak Mah. Cumhuriyet Bulvarı Sevil2 İş.Mrk. No:302 Kat:2 Konak / İZMİR

Telefon : 0 232 464 55 59-53-20 Fax : 0 232 464 55 68

Eskişehir Şube

Org.San.Böl. İş ve Tic. Mrk. No :16 ESKİŞEHİR

Telefon : 0 222 236 23 09-10 Fax : 0 222 236 23 11

Kocaeli Şube

Hacı Halil Mah. Akova İş Merkezi No:2 Kat:3 D:12 Gebze / KOCAELİ

Telefon : 0 262 642 70 60 Fax : 0 262 642 75 20

GÜMRÜK ve TİCARET

GÜNCEL GÜMRÜK VE TİCARET DERGİSİ

YIL: 11

SAYI: 36

Ekim-Kasım-Aralık 2013

SAHİBİ

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Adına
Yönetim Kurulu BAŞKANI
Fethi SEZGİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Sibel BAVLI

YAYIN KURULU

Kenan AKÇA
Işıl Emine AVCI
Seçil TİRELİ
Sibel BAVLI
Hüseyin Kutlu KÖYÇÜ
Ruken MERMER
Kamuran BÜYÜKKOL
Hakan TUNÇAĞIL

GÜMRÜK VE TİCARET UZMANLARI DERNEĞİ YÖNETİM KURULU

Fethi SEZGİN
Barış BİÇİMSEVEN
Hüsniye Funda TEKE
Gülçin ŞEN
Müveddet ÇARDAK

YÖNETİM ADRESİ

Dünya Ticaret Merkezi Tahran Cad. No: 30
Kat B Ofis: 801/F Kavaklıdere - ANKARA
Telefon : 0 (312) 988 13 02
Faks : 0 (312) 427 44 85
E-posta : gud@gud.org.tr
www.gud.org.tr

ABONELİK

Yıllık 4 adet dergi için abonelik bedeli
KDV Dahil 40.00 TL'dir.
Abonelik ve ayrıntılı bilgi taleplerinizi,
gud@gud.org.tr e-posta adresine veya
0 (312) 427 44 85 no'lu faksa iletebilirsiniz.

ISSN: 1303-7722

Gümrük ve Ticaret Dergisi Tasarımı ve Basımı
Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
tarafından gerçekleştirilmiştir.
Anadoluhisari Bulvarı Meka Plaza No: 5/15
Gimata / Yenimahalle - Ankara
Tel: 0 312 397 16 17 • Faks: 0 312 397 03 07
basaktanitim@gmail.com

Copyright © 2012-2013 Gümrük ve Ticaret
Uzmanları Derneği Her hakkı saklıdır.
Yaygın süreli yayındır.
Üç Ayda bir yayınlanır.
Dergi'de yayımlanan yazılardaki görüşler
yazarlarına aittir

İÇİNDEKİLER

2

YÖNETİM KURULU

3

EDİTÖRDEN

4

KAPSAMLI TEMİNAT

Umut ŞEDELE

14

**İNTERNET REKLAMLARI VE
REKLAM KURULU**

Erdem BİÇER

22

**GÜMRÜK MUAFİYETİ KAVRAMI VE
YOLCU BERABERİ EŞYA ÇERÇEVESİNDE
AB VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI**

Mahmut ÇAKMAK

32

**GÜMRÜK VERGİLERİ TANIMI VE 6455 SAYILI
KANUNLA GÜMRÜK KANUNUNUN 234 ÜNCÜ
MADDESİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK**

Mustafa ŞAHİN

38

**MESAFELİ SATIŞLARA İLİŞKİN BİLİNMESİ
GEREKENLER**

Egemen ERGİN

43

**DOING BUSINESS
2014 RAPORU ÜZERİNE DEĞERLENDİRME**

Mert Can DUMAN

52

**KAMU-ÖZEL DİYALOĞU ÖRNEKLERİ VE
GÜMRÜK VE TİCARET KONSEYİ ANALİZİ**

Elif Tuğçe KATIRCIOĞLU

61

**AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE
KISA BİR BAKIŞ**

Gülçin ŞEN

YÖNETİM KURULUNDAN

Değerli Okuyucularımız,

Derneğimizin 18 Kasım 2013 tarihinde Olağanüstü Genel Kurul Toplantısını yaptık. Bu toplantıda Derneğimizin yeni yönetim kurulunu seçtik. Bu toplantı hepimizin adına yeni bir başlangıç oldu. Bir önceki Yönetim Kurulundaki Sayın Dernek Başkanı Sinem TAŞTAN'a, Başkan Yardımcısı Sayın Ahmet HOCA'ya, Sayın Sibel BAVLI'ya, Sayın Tuğba Hazal SAYALGI'ya gösterdikleri gayret ve emekleri için şükranlarımı sunuyorum. Birlikte uyum içerisinde çalıştığımız ve derneğimiz adına birçok yeniliği de gerçekleştirdiğimiz bir dönem geçirdiğimizi düşünüyorum.

Yeni Yönetim Kurulumuz Başkan Yardımcısı Barış BİÇİMSEVEN, Dernek Saymanı Hüsnüye Funda TEKE, Sekreter Gülçin ŞEN ve üye Müveddet ÇARDAK ile birlikte aldığımız sorumluluğun gereklerini yerine getirme azminde ve kararlığında olacağımızın sözünü vererek, bu görev değişiminin tüm meslektaşlarımız ve derneğimiz için hayırlı olmasını diliyorum.

Gümrük ve Ticaret Dergimizin 36 ncı sayısı ile sizlerle birlikteyiz. Bu vesile ile üyelerimize ve okurlarımıza saygılar sunuyorum. Yayın kurulumuza, dergimizin bu sayısı dahil olmak üzere bugüne kadar gösterdikleri emek ve gayretlerinden dolayı şükranlarımı sunarım. Yeni yayın kurulumuza da bu vesile ile başarılar diliyorum.

Bu sayı, Dergimizin basılı olarak yayımlanacak son sayısı olacaktır. Bundan sonraki dönemde dergimizi kamu ve özel sektörde tüm ilgililere ulaştırma hedefi doğrultusunda, dergimizi dijital dergi olarak yayımlama kararı aldık. Uzmanlarımızın bilgi birikiminin, özellikle nitelikli bilgiye ihtiyaç duyan tüm iş çevrelerine ve kesimlerine ulaştırılması dergimizin en önemli hedeflerinden biri olmalıdır. Günümüzün değişen ve dönüşen yapısı içerisinde basılı yayınların elektronik

ortama taşınarak gerek maliyet tarafında tasarruf ettiren gerekse istenildiği kadar dile ve kişiye ulaşılmasını sağlayan yayıncılık platformlarına dönüştüğü göz önünde bulundurulursa, bizlerin de dergimizde bu değişime ayak uydurması kaçınılmaz hale gelmiştir. Dergimiz yine içeriği büyük oranda makalelerden oluşan yapısını koruyacak, eski içeriğine sadece birkaç röportaj vs. eklenerek, dijital ortamın verdiği avantajları da değerlendirerek yayıma hazırlanacaktır. Bu değişime geleneksel yaklaşan meslektaşlarımızın ve okurlarımızın olduğunun farkındayız, herkesin fikir ve düşüncelerine saygı duymakla birlikte, artık bu değişimin gerçekleştirilmesi gerektiğine inanarak bu yola çıktık. Bu anlamda tüm meslektaşlarımızdan ve okurlarımızdan destek ve anlayış bekliyoruz.

Dijital dergimiz, Sayın Gümrük ve Ticaret Uzmanı İşıl Emine AVCI editörlüğünde, uzmanlarımızdan oluşan bir yayın kurulu tarafından, Gazeteci Arzu UĞUR'un profesyonel desteği ve yeni görsel tasarımı ile birlikte hazırlanacaktır. Etki alanımızda olan ihracatçılardan, ithalatçılardan, nakliyecilerden, gümrük müşavirlerinden, tüketiciden ve ticaret erbabımızdan oluşan yaklaşık 500.000 kişiyi kapsayan bir hedef kitleye gönderilecektir. Dijital dergimiz mailing post yazılımları kullanılarak okurları ile buluşacak ve başarı hedefimiz gönderilen kişiler arasında yüzde 20 oranında okunma sayısına ulaşmak olacaktır. Diğer bir deyişle 100.000 kişi tarafından dergimizin okunmasını hedefliyoruz. Temennimiz sizlerin de desteği ile bilgi birikimimizin aynası olan dergimizin beklenen ve istenen etkiye ulaşmasıdır.

"Gümrük ve Ticaret" alanında yine pek çok farklı konuda makaleler içeren dergimizin 36 ncı sayısını siz değerli okurlarımızın beğenisine sunuyoruz...

Saygılarımızla...

Fethi SEZGİN

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Başkanı

EDİTÖRDEN

Değerli okuyucularımız elinizdeki sayıda;

1 Ocak 2012 itibariyle ulusal, 1 Aralık 2012 itibariyle de ortak transit işlemlerinde uygulanmaya başlanan NCTS sistemi ile birlikte ortak transit işlemlerinde önemli bir kolaylık sağlayan **Kapsamlı Teminat**,

Hedef kitle ile doğrudan iletişim kurulmasını ve hedef kitlenin tepkilerini, alışkanlıklarını ölçmeyi sağlayarak reklam verene güçlü bir geri besleme sunan, her geçen gün Pazar payını artıran, diğer taraftan özdenetim, hukuki yollar ve kamu otoritesi yolları ile denetlenen **İnternet Reklamları**,

Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında Gümrük Birliğini tesis eden 1/95 sayılı Karar gereğince gümrük muafiyetlerinde uyumlaştırma taahhüdü karşısında yapılan ulusal düzenlemeleri ele alan ayrıca bunların Avrupa Topluluğu düzenlemeleri ve özelde İngiltere ile kıyaslamasını mümkün kılan **Gümrük Muafiyetleri ve Yolcu Beraberi Eşya**,

11 Nisan 2013 itibariyle değiştirilen **Gümrük Vergileri Tanımı**,

Yeni bir satış kanalı, iyi bir reklam aracı, değişime uyumlu, sınırsız bir pazarda hitap

ediyor olması gibi sebeplerle satıcılar, ulaşım giderlerini azaltması, farklı ürün çeşitleri suması, kıyaslama imkanı sağlaması gibi sebeplerle tüketiciler açısından oldukça cazip olan ve Bankalar Arası Kart Merkezi verilerine göre 2013 yılında 41.163 milyon TL'ye ulaşan **Mesafeli Satışlar**,

Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile Dünya Bankası'nın ortaklaşa hazırladığı ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tabi olduğu düzenlemeleri değerlendiren Doing Business **2014 Yılı Raporu**,

Gümrük ve ticaret politikalarına, ekonomik sistemdeki tüm aktörlerin ortak katılımı ve işbirliği temelinde ve objektif esaslara göre yön vermeye katkı sağlanması amacıyla oluşturulan **Gümrük ve Ticaret Konseyi**,

1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üyelik başvurusu ile başlayan, 1996 yılında Gümrük Birliğinin tesisi ile devam eden **Türkiye ile Avrupa Birliği ekonomik ilişkileri**,

konularında bilgiye ve yazarlarımızın değerlendirmelerine ulaşabileceksiniz.

Keyifli okumalar...

Sibel BAVLI
S.Bavli@gtb.gov.tr

KAPSAMLI TEMİNAT

Umut ŞEDELE | Gümrük ve Ticaret Uzmanı
U.Sedele@gtb.gov.tr

Ortak Transit Rejimi, 20 Mayıs 1987 tarihinde İsviçre’de imzalanan Ortak Transit Sözleşmesi’ne taraf ülkeler (AB ve EFTA üyesi ülkeler) arasında eşyanın gümrük vergilerinin askıya alınarak taşındığı bir rejimdir.

1 Temmuz 2005 tarihinden itibaren Avrupa Birliği ve EFTA üyesi ülkeler transit işlemlerinde “Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi” (NCTS-New Computerized Transit System) adı verilen sistemi kullanmaya başlamışlardır. Bu sistem sayesinde beyannameler kağıt ortamdan elektronik ortama taşınmış, ortak transit rejimi elektronik veri alış verişi temeline dayandırılarak transit işlemlerinin elektronik ortamda başlatılması, devam ettirilmesi ve sonlandırılması sağlanmıştır.

Ülkemizin çok önemli bir transit ülkesi olması, özellikle AB ülkelerinden ülkemize ve ülkemizden AB üyesi ülkelere yapılan taşıma sayılarının fazlalığı nedeniyle taşımacılarımızın rekabet edebilirliklerinin artırılması adına Ortak Transit Sözleşmesine taraf olma gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda Ortak Transit Sistemine katılmamıza yönelik çalışmalar 5 Ekim 1995 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tarafından Avrupa Komisyonuna yapılan resmi başvuru süreciyle başlamış ve nihayet 1 Aralık 2012 tarihi itibarıyla de Ortak Transit Sözleşmesine taraf olunmuştur.

Ülkemizin Ortak Transit Sözleşmesine taraf olabilmesi adına, ortak transit rejiminde kağıt

beyanname bazlı işlemlerin yerine tamamen elektronik veri alış verişi temeline dayanan NCTS uygulaması 1 Ocak 2012 tarihi itibarıyla ulusal transit işlemlerimizde¹ kullanılmaya başlanılmış, 1 Aralık 2012 tarihi itibarıyla de mezkur Sözleşme'ye taraf olmamızı müteakip ulusal transit işlemlerinde olduğu gibi ortak transit işlemlerinde de NCTS kullanılmaya başlanmıştır.

Gerek Ortak Transit Sözleşmesine taraf olmamız gerek NCTS sistemini uyguluyor olmamız neticesinde ulusal transit işlemlerinde de Sözleşmenin genel kuralları esas alınarak hazırlanan Gümrük Yönetmeliği değişikliği 07.02.2013 tarihli ve 28552 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kapsamlı Teminat Nedir?

Ortak transit sisteminin işleyişindeki en önemli argüman olarak teminatlar göze çarpmaktadır. Söz konusu sistemde tek bir transit işlemi için verilen bireysel teminat ve birden fazla işlemi kapsayan kapsamlı teminat olmak üzere iki tip teminat kullanılması öngörülmüştür. Özellikle düzenli taşıma yapan firmaların, genel anlamda taşımacılık sektörünün her bir transit işlemi için ayrı bireysel teminat ile vakit kaybetmesi yerine, sistemin en önemli basitleştirme türlerinden biri olarak göze çarpan kapsamlı teminatın kullanımının önemi gözlemlenmiştir. Söz konusu kapsamlı teminatın önemine istinaden Sözleşmede yer alan ilgili hükümler iç mevzuatımıza da ak-

tarılmış, ayrıca sadece ortak transit rejiminde değil ulusal transit işlemlerinde de kapsamlı teminat kullanımına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Neden Kapsamlı Teminat?

2013 yılı ilk 11 ayı içerisinde 1.300.000 NCTS işleminin 300.000 işleminde kapsamlı teminat kullanılmıştır. Daha detaylı inceleyecek olursak, 2013 yılı Ocak ayında NCTS sisteminde verilen 95.000 adet beyannamenin 15.000 adedinde kullanılan kapsamlı teminat, Kasım ayında 140.000 beyannamenin 41.000 adedinde kullanılmıştır. Görüleceği üzere toplam NCTS beyannameleri içerisindeki kapsamlı teminat kullanılan beyannamelerin payı 2013 Ocak ayında %15 civarındayken Kasım ayında bu oran %30 civarına yükselmiştir. Bu rakamlar bize kapsamlı teminatın kullanımının ne kadar yaygınlaştığını ve tercih edilme oranının ne denli arttığını göstermektedir.

Kapsamlı teminat kullanımının artışı, bu teminat türünün firmalara katkısından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda belirtilen kapsamlı teminat kullanımının artışı, bu teminat türünün firmalara katkısından kaynaklanmaktadır. Kapsamlı teminatın tercih edilmesinin firmalara ne gibi fayda sağlayacağı konusu en merak edilen konulardan biridir. Şüphesiz ki kap-

samlı teminat sadece firmalara fayda sağlamamakta aynı zamanda gümrük idarelerinin de işlerini kolaylaştırmaktadır.

Kapsamlı teminat düşümlü çalışan bir teminat türüdür. Firma ve teminat idaresince belirlenen referans tutar üzerinden işlem başına teminat düşümü sistem üzerinden gerçekleştirilmekte

¹ Ulusal Transit Rejimi; Türkiye Gümrük Bölgesi içerisinde başlayıp biten transit rejimini ifade eder.

meblağın yetersiz olması durumunda transit işlemi sistem üzerinden başlatılamamaktadır. Başlatılan transit işlemleri ile düşümü yapılan teminat miktarı, taşıma aracının varış gümrüğüne sunulması ile otomatik olarak toplam miktara eklenerek yeniden kullanılabilir duruma gelmektedir. Kapsamlı teminat sadece söz konusu teminatın beyan sahibi olan asıl sorumluların² teminatı olması halinde kullanılmakta, teminat sahibi firma dışında herhangi bir firmanın bu teminatı kullanabilmesine NCTS sistemi müsaade etmemektedir.

Sistemin bu şekilde işlemesi gümrük idarelerinin tahsil edilmesi gereken alacaklarının daha güvenli bir şekilde teminat altına alınmasını sağlayarak firmalar ve gümrük idareleri arasında bir güven ortamı yaratmaktadır. İdareler arasında teminatın çözülmesi için teyitleşmeye gerek olmaması idarelerin iş yükünü azalttığı gibi firmaların hareket alanını genişletmekte, maliyetlerini düşürüp daha hızlı işlem yapabilmesine imkan tanımaktadır. Yine bütün kayıtların sistemde olması dolayısıyla teminatların takip edilebilirliği sorunu ortadan kalkmaktadır.

İlerleyen bölümlerde daha detaylı bilgi verilecek olan, indirilmiş tutarda kapsamlı teminat ve teminattan vazgeçme izinlerinin de verilmeye

² Asıl Sorumlu; Transit rejimi beyanında bulunan veya adına transit rejimi beyanında bulunulan kişiyi ifade eder.

başlanması ile birlikte referans tutarın %50 ve %30 una kadar indirilerek verilen teminat mektubu değerinden daha fazla işlem yapılabilmesi, teminattan vazgeçme ile teminat mektubu olmaksızın transit işlemlerinin yapılabilmesi olduğu sağlanacaktır.

Yukarıda belirtilen kapsamlı teminatın yararları hem ulusal transit işlemlerinde hem ortak transit işlemlerinde geçerlidir. Ortak transit rejimi çerçevesinde kapsamlı teminatın kullanılması halinde, tek bir teminat ile tek bir transit beyannamesi kapsamında işlemler gerçekleştirilebilecektir. Örnek vermek gerekirse kapsamlı teminat kullanılarak Türkiye'nin herhangi bir

İdareler arasında teminatın çözülmesi için teyitleşmeye gerek olmaması idarelerin iş yükünü azalttığı gibi firmaların hareket alanını genişletmekte, maliyetlerini düşürüp daha hızlı işlem yapabilmesine imkan tanımaktadır.

gümrük idaresine verilecek bir transit beyannamesi ile Fransa'nın herhangi bir gümrük idaresine yapılacak taşımada geçilen Ortak Transit Sözleşmesi'ne taraf ülkelere yeniden bir teminat sunmaya gerek olmayacaktır. Ayrıca ülkemizde yerleşik bir firmanın kapsamlı teminat izni almış ve teminat idaresine Sözleşme ekinde yer alan teminat mektubunu

sunmuş olması durumunda, bu kapsamlı teminat çerçevesinde Sözleşmeye taraf herhangi bir ülkede bu teminatı kullanarak beyanname açabilecektir.

Diğer taraftan kapsamlı teminatın yukarıda belirtilen doğrudan faydalarının yanı sıra, Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği kapsamında yer alan İzinli Gönderici yetkisinin alınabilmesi için firmaların Kapsamlı Teminat

İznine sahip olma şartı da kapsamlı teminatın başka bir avantajıdır.

Nasıl Başvurulur?

Kapsamlı teminat kullanma izni başvuruları Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü³'ne yapılmaktadır. Taşımacılık sektöründe yer alan, dış ticaret işlemleri gerçekleştiren firmalar ile Gümrük Müşavirlik firmaları bu izin için başvuruda bulunabilirler.

Başvuruda bulunacak firmaların öncelikle Gümrük Yönetmeliği'nin 224 üncü maddesinde yer alan genel koşulları sağlaması gerekmektedir. Bu koşullar şunlardır;

- Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olmak,
- Mükerrer usulsüzlük ve vergi cezası bulunmamak⁴,
- Ödenmemiş herhangi bir vergi, ceza ve gecikme faizi bulunmamak,
- Yönetim kurulu üyeleri, sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişiler ile gümrük ve dış ticaret işlemlerinde temsil yetkisini haiz çalışanlarının belirli suçlardan dolayı kesinleşmiş ceza veya mahkumiyet kararı bulunmamak⁵,

- Başkası adına ve namına hareket etmemek,
- Son bir yıl içinde en az 500 transit beyanname (TIR karnesi kapsamında yapılan taşımacılar dahil) ve gümrük vergileri toplamı asgari 5 milyon TL tutarında eşyanın transit işlemlerini gerçekleştirmiş olmak⁶.

Bu koşulları sağlayan bir firma Gümrük Yönetmeliği'nin 42 nolu ekinde yer alan başvuru formunu doldurup, form ekinde şirket sözleşmesinin yayımlandığı Ticaret Sicil Gazetesinin onaylı örneğini, Yönetim Kurulu üyeleri, sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişiler ile gümrük ve dış ticaret işlemlerinde temsil yetkisini haiz çalışanlarının arşiv bilgilerini de içeren adli sicil kayıtları, vergi dairesinden alınacak vergi mükellefi olduğuna ve vergi borcu bulunmadığına dair yazıları, firmayı temsile yetkili kişilerin imza sirkülerini, ticaret sicil kaydı veya onaylı fotokopisini ve son bir yıl içindeki transit işlemlerine ilişkin listeyi ve kapsamlı teminat başvurularında bulunması gereken en önemli bilgi olan ve ayrı bir başlık altında incelenecek referans tutar hesabı ile birlikte

değerlerini aklama suçlarından mülga 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa; vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununa; mülga 7/1/1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, mülga 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu ile 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununa, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanuna, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanuna muhalefet suçları tanımlanmıştır.

- ⁶ Herhangi bir firma tarafından eğer bu şart karşılanmıyorsa, gelecekte yapacağı taşımalara ilişkin bilgiler, firmalarla bu kapsamda yapılan sözleşmeler, yeni taşıt alımlarına ilişkin bilgi ve belgeler gibi bu maddede yer alan şartları sağlayacağını gösteren bilgi ve belgeleri teminat idaresine sunabilir.

³ Kapsamlı teminat için teminat idaresi hali hazırda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü'dür.

⁴ Burada bahsi geçen mükerrerlikten kasıt son bir yıl içinde toplam beyanname sayısının %5'inden fazla usulsüzlük cezası ve %2'sinden fazla gümrük mevzuat ihlalinden dolayı ceza uygulanmamış olmasıdır.

⁵ Belirli suçlar kapsamında Gümrük Yönetmeliği'nde devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, güveni kötüye kullanma (emniyeti suistimal), hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli (dolanlı) iflas, yalan tanıklık (yalan yere şahadet), suç uydurma (suç tasnii) ve iftira suçları ile ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan mal varlığı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü'ne sunmaktadır.

Bu aşamada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise yukarıdaki koşulları sağlayan ve belirtilen belgeleri sunan bir firma almak istediği kapsamlı teminatın yüksek kaçakçılık riski içeren eşya⁷ taşımalarında da kullanmak istiyorsa yukarıdakilere ek olarak mali yapısının sağlam olduğunu, yeterli transit deneyimi bulunduğunu, yetkili makamlarla çok yakın işbirliği içerisinde olduğunu veya transit işlemlerinin kendi kontrolleri altında gerçekleştirildiğini kanıtlamak durumundadır.

Mali yeterlilik durumunu kanıtlayıcı belge olarak, başvuru yılından önceki üç yıl esas alınmak suretiyle, başvuru sahibinin mali yapısının yeminli mali müşavir tarafından incelenmesi sonucunda düzenlenecek Gümrük Yönetmeliği'nin 40 no.lu ekinde yer alan rapor sunulmalıdır. Üç yıldan daha az süre faaliyette bulunan başvuru sahibinin mali yapısının yeterliliği için ise, yeminli mali müşavir tarafından mevcut veriler incelenerek düzenlenecek söz konusu rapor kabul edilmektedir.

Yüksek kaçakçılık riski içeren eşya için kapsamlı teminat izni alınması durumunda, söz konusu izin çerçevesinde yüksek kaçakçılık riski içermeyen eşya da taşınabilmektedir.

Referans Tutar Nedir?

Referans tutar en basit tanımıyla, transit rejimi için beyan edilen eşya ile ilgili olarak bir haftada (olağan en az bir iş haftası) doğabilecek ithalat vergilerine göre belirlenmiş olan tutardır.

Bu tutarın hesaplanması başvuru sahipleri açısından çok büyük önem arz etmektedir. Yüksek bir değerden hesaplanmış bir referans tutar verimli kullanılmayarak atıl kalıp maliyetlerin artmasına neden olabilecek, eksik hesaplanan referans tutar ise teminatın yetersiz kalması sonucunu doğuracağından firmaların işlerini aksatabilecektir.

Her ne kadar en az bir haftalık eşyaya ilişkin doğabilecek vergi tutarı olarak tanımlanmış ise de hesaplamayı yaparken transit işlemlerinin ne kadar sürede sonlandırıldığı, teminatların ne kadarlık süreler içerisinde tekrar kullanılabilir hale geldiği dikkate alınmalıdır.

Örnek vermek gerekirse, bir firma standart olarak sadece bir hareket idaresinden belli bir hareket idaresine taşıma yapmakta ve bu taşımalar en geç 2 iş günü içerisinde sonlandırılmaktadır. İki gün için en yoğun taşıma yapılan dönemde toplamda 2.000.000 TL teminat gerektiren bir işlem yapılmış ise ve beklentiler bu taşıma standartlarının değişmeyeceği yönünde ise 2.000.000 TL'lik referans tutar hesaplaması yapılması teminat maliyetini en aza indirecektir.

Bu kısımda ayrıca doğabilecek vergi miktarını yani eşyanın olağan vergilerini hesaplarken, aynı türde bir eşyanın ithal edilmesi durumunda uygulanabilecek en yüksek vergi ve diğer yüklerle ilişkin oranlar dikkate alınmalıdır. Yani eşyanın hangi ülkeden geldiğinin, menşeinin veya herhangi bir anlaşma konusu olup olmadığının bir önemi yoktur. İhracat eşyasının transiti yapılıyor ise yine eşyaya ithal eşyası gibi bakılması gerekmektedir.

⁷ Yüksek kaçakçılık riski içeren eşya; ortak transit rejimi kapsamında yapılan taşımalarda Ortak Transit Sözleşmesi'nin Ek-1, llave I'de yer alan eşya, ulusal transit işlemlerinde ise Gümrük Yönetmeliği'nin 33 no.lu ekinde yer alan eşyayı ifade etmektedir.

Referans tutar hesaplarıyla daha kapsamlı bir örnek ile daha devam etmek gerekirse;

İşlem No	Hareket Tarihi	Varış Tarihi	Teminat Tutarı
1	01.01.2012	06.01.2012	2.000 TL
2	01.01.2012	04.01.2012	4.500 TL
3	01.01.2012	07.01.2012	6.200 TL
4	04.01.2012	05.01.2012	3.000 TL
5	05.01.2012	07.01.2012	4.000 TL
6	05.01.2012	06.01.2012	1.500 TL
7	07.01.2012	12.01.2012	8.000 TL

Yukarıdaki tabloda bir firmanın en yoğun taşıma işlemi gerçekleştirdiği haftanın ele alındığı varsayılacak olursa, taşıma araçlarının hareket ve varış tarihlerine bakıldığında işlemlerin en geç 1 hafta içerisinde bitirildiği görüldüğünden, referans tutarın tüm işlemlerin toplam teminat tutarı olan 29.200 TL olarak belirlenmesi uygun olacaktır. Hatta daha optimal bir hesaplama adına referans tutarımıza X değerini verirsek:

Tarih	Teminat İzleme	Açıklama	Toplam
01.01.2012	X-12700	01.01.2012 tarihinde başlatılan 3 işlemin toplam teminat tutarını referans tutardan düşülmesi	X-12700
04.01.2012	X-12700-3000+4500	04.01.2012 tarihinde 3000 teminat tutarlı işlem başlatıldığından düşüm yapıp 2 nolu işlem sonlandırıldığı için 4500 TL eklenmiştir.	X-11200
05.01.2012	X-12700-3000+4500-6500+3000	Bu tarihte 6500 teminat tutarlı işlem başlatılmış ve düşüm yapılmış, 4 nolu işlem ise sonlandırıldığı için 3000 TL eklenmiştir.	X-14700 ⁸ (referans tutarın en yüksek olması gerektiği durum)
06.01.2012	X-12700-3000+4500-6500+3000+1500+2000	1 ve 6 nolu işlemler sonlandırıldığı için 1500 ve 2000 TL eklenmiştir	X-11200
07.01.2012	X-12700-3000+4500-6500+3000+1500+2000-8000+6200+4000	7 nolu işlem başlatıldığından 8000 TL düşüm yapılmış 3 ve 5 nolu işlemler sonlandırıldığından 4000 ve 6200 TL eklenmiştir	X-9000

Burada X referans tutarımızın 14700 TL olması halinde teminat sıkıntısı yaşanmayacağı açıktır. Bu şekilde bir hesaplama yöntemi en az maliyet ile işlem yapılmasını sağlayacaktır. Tabii bu hesaplamayı yaparken en çok işlem yapılan haftadan ziyade en fazla teminatın gerektiği haftanın esas alınması

⁸ Bu hesaplama, varış idaresi işlemlerinin hareket idaresi işlemlerinden önce bitirilmesi varsayımına dayandırılmıştır.

gerekmekte ayrıca geleceğe yönelik beklentileri iyi analiz etmek gerekmektedir.

2013 yılı içerisinde yapılan taşımalar dikkate alındığında 16-23 Kasım 2013 tarihi arasındaki 1 haftalık sürecin en çok taşıma işleminin gerçekleştirildiği hafta olduğu tespit edilmiştir.

Mezkur tarihlerde yaklaşık 38000 adet NCTS sisteminden beyanname düzenlenmiştir. Bu işlemlerin 17000 adedinde teminat kullanılmasına gereksinim duyulmuştur.⁹ Bu 17000 işlemde kullanılan teminat tutarı 1.140.000.000 TL civarındadır. Mevcut durumda yaklaşık 700.000.000 TL civarında kapsamlı teminat mektubu bulunmakta, bu durumda sistemde 440.000.000 TL civarında bir kapsamlı teminat eksikliği bulunduğu göstermektedir.

Rakamlara başka bir açıdan tekrar bakalım olursak, toplamda 2000 farklı asıl sorumlu tarafından beyanname verildiği bilgisi altında, ortalama bir firma söz konusu hafta içinde 9 taşıma işlemini 570.000 TL teminat dahilinde gerçekleştirmiştir.

Kapsamlı Teminat Başvuruları Nasıl Değerlendirilir?

Kapsamlı teminat başvuruları Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğüne değerlendirilmektedir. Söz konusu teminat idaresi kendisine sunulan bilgi ve belgeleri ince-

leyerek firma tarafından talep edilen referans tutarı gözden geçirir, olumsuz kaniya varması halinde firmadan ek bilgi belge isteme hakkına sahiptir.

İnceleme sonuçları olumlu ise firmadan teminat idaresine en az belirlenen referans tutar miktarında geçerli bir teminat mektubu sunulması talep edilmektedir.

Bu aşamada firma tarafından karar verilmesi gereken başka bir husus ön plana çıkmaktadır. Eğer firma Ortak Transit Sözleşmesine taraf ülkelere taşıma yapılacağını öngörüyor veya hali hazırda bu tip taşı-

şıma işlemlerini gerçekleştiriyor ise ortak transit rejiminin tek beyanda tek teminat ile varış idaresine eşyanın sevk edilmesi avantajından faydalanmak adına uluslararası geçerliliği olan, kefilin Ortak Transit Sözleşmesine taraf olan ve taşıma yapılacak her akit tarafta bir hizmet adresi veya bir acente görevlendirmesi ve buna ilişkin bilgilere yer verilmesi gereken 17.03.2013 tarihli ve 28590 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ortak Transit Rejimine İlişkin Sözleşme’nin ekinde değişiklik yapılmasına ilişkin 2013/4348 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yer alan Ek-III ilave C4’e uygun olarak düzenlenmiş kapsamlı teminat mektubunun, banka teyit yazısı ve banka yetkili personeline ait imza sirkülerinin teminat idaresine sunması gerekmektedir. Ayrıca söz konusu teminat mektubunun sunulup, kapsamlı teminat izninin alınması halinde Sözleşme tarafı diğer ülkelerde başlatılacak ortak transit işlemlerinde bu teminatı kullanabileceği de unutulmamalıdır. Söz konusu mektubun sunulması

Kapsamlı teminat başvuruları Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğüne değerlendirilmektedir.

⁹ Bilindiği üzere ulusal transit işlemlerinde eğer ihracat yükü taşınmakta ise teminattan muafiyet söz konusudur. Ayrıca yine belirli kamu kurumları tarafından yapılan ulusal transit rejimi kapsamı taşımalarda teminat aranmamaktadır.

halinde verilen kapsamlı teminat kullanma izni sadece ortak transit işlemlerinde değil, ulusal transit işlemlerinde de geçerli olacaktır.

Firma eğer sadece ulusal transit işlemleri gerçekleştiriyor ve firmanın ortak transit işlemi yapılması konusunda bir öngörüsü yok ise Gümrük Yönetmeliği'nin 36 no.lu ekinde yer alan teminat mektubu örneğinin sunulması gerekmektedir.

Sunulan teminat mektuplarının kabul edilmesi halinde kapsamlı teminat kullanma izni, kapsamlı teminat sertifikası¹⁰ ve sisteme tanıtılan

teminat mektubuna ilişkin GRN kodu ve erişim kodu firmaya teslim edilmekte ve bu aşamadan sonra kapsamlı teminat kullanılarak beyanname doldurulabilmektedir.

Söz konusu izin kapsamında verilen teminat sertifikaları ve izin belgeleri her işlemde gümrük idaresine ibraz edilmek durumunda olmayıp, sadece kağıt usulde¹¹ başlatılan işlemlerde ibraz edilmektedir.

Başvuruların değerlendirilmesini müteakip kapsamlı teminat kullanılmaya başlanmakta, firma tarafından söz konusu iznin kapsamının yüksek

kaçakçılık riski içeren eşyayı da kapsamı şeklinde yeniden düzenlenmesi veya referans tutarın artırılması talepleri yapılabilmektedir. Söz konusu taleplerin, teminat idaresi tarafından

tekrar değerlendirilerek uygun bulunması halinde, referans tutar artırım taleplerinde artırım tutarı kadar teminat mektubu sunulması durumunda kapsamlı teminat kullanma izni değişikliği belgesi, yeniden düzenlenmiş kapsamlı teminat sertifikaları ilgisine sunulmaktadır. Referans tutar artırım taleplerinde ek teminat mektubuna ilişkin yeni bir GRN numarası ve erişim kodu sisteme tanıtılarak firmaya teslim edilmektedir.

tekrar değerlendirilerek uygun bulunması halinde, referans tutar artırım taleplerinde artırım tutarı kadar teminat mektubu sunulması durumunda kapsamlı teminat kullanma izni değişikliği belgesi, yeniden düzenlenmiş kapsamlı teminat sertifikaları ilgisine sunulmaktadır. Referans tutar artırım taleplerinde ek teminat mektubuna ilişkin yeni bir GRN numarası ve erişim kodu sisteme tanıtılarak firmaya teslim edilmektedir.

İndirilmiş Tutar da Kapsamlı Teminat ve Teminattan Vazgeçme?

Kapsamlı teminat sahibi firmaların bazı koşulları sağlaması halinde, kapsamlı teminat tutarı, referans tutarın %50 sine ve %30 una indirilebilmekte, hatta teminattan vazgeçme izni firmalara verilebilmektedir.

Örnek vermek gerekirse 1.000.000 TL referans tutar belirlenen bir firma indirim hak kazanması halinde %50 indirimde 500.000 TL'lik teminat mektubu ile, %30 indirimde 300.000 TL'lik teminat mektubu ile, teminattan vazgeçme tanınması halinde ise herhangi bir teminat mektubu sunulmasına gerek olmaksızın 1.000.000 TL tutarında teminat verilmesi gereken işlem yapabilecektir.

Kapsamlı teminat sahibi firmaların bazı koşulları sağlaması halinde, kapsamlı teminat tutarı, referans tutarın %50 sine ve %30 una indirilebilmekte, hatta teminattan vazgeçme izni firmalara verilebilmektedir.

¹⁰ Kapsamlı teminat izni süresiz olarak verilirken, kapsamlı teminat sertifikalarının kullanım süresi 2 yıldan fazla olamamakta, bu süre yetkili makamlarca bir defaya mahsus olmak üzere 2 yıl için uzatılabilmektedir.

¹¹ Kağıt usul, standart usulün elektronik yollarla yürütülmesinin mümkün olmadığı durumlarda, transit beyanının sunulması ve kontrolü ile transit işleminin izlenmesine olanak veren, kağıt belge kullanılmasına dayalı usuldür.

Bu indirimlerden veya teminattan vazgeçme hakkından yararlanabilmek için gerekli koşulları tablo halinde aşağıda sunulmaktadır.

Teminat miktarı % Kriterler	100%	50%	30%	Vazgeçme
Sağlam mali yapı	İlave koşul yoktur.	+	+	+
Yeterli tecrübe (yıl)		+(6ay)	+(1yıl)	+(2yıl)
Çok yakın işbirliği		-	+	+
Transit işlemlerine hakim olma		-	-	+
Yükümlülükleri yerine getirmeye yeterli mali kaynaklar		-	-	+

Yüksek kaçakçılık riski içeren eşya için alınacak izinlerde veya indirim uygulamalarında ise koşullar aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere değişiklik göstermektedir.

Teminat miktarı % Kriterler	100%	50%	30%	Vazgeçme
Sağlam mali yapı	+	+	+	Vazgeçmeye izin verilmez.
Yeterli tecrübe (yıl)	+(6ay)	+(1yıl)	+(2yıl)	
Çok yakın işbirliği	+ ya da +	+	+	
Transit işlemlerine hakim olma		+	+	
Yükümlülüklerini yerine getirmeye yeterli mali kaynaklar	-	-	+	

İki tablo arasında göze çarpan en önemli fark yüksek kaçakçılık riski içeren eşya için alınmış kapsamlı teminat izinlerinde indirimlerden faydalanma imkanı bulunurken, teminattan vazgeçmeden yararlanmak mümkün görünmemektedir.

Tablolarda belirtilen ek koşulların yerine getirilip getirilmediğinin teminat idaresi tarafından değerlendirilmesi aşamasında, sağlam mali yapı için Gümrük Yönetmeliği 40 no.lu ekinde yer alan mali rapor, yeterli tecrübe için transit işlem adetleri, çok yakın işbirliği için usulsüzlük ve mevzuat ihlali nedeniyle uygulanan ceza sayılarına, transit işlemlerine hakim olma için kendi taşıtlarını kullanıp kullanmadığına, araç takip sistemlerinin mevcudiyetine, yeterli mali kaynak için ise firmanın referans tutarın beş katını karşılayabileceği öz sermayesinin olup olmadığına bakılmakta, bunların dışında gerek görülmesi halinde ek bilgi belge talep edilebilmektedir.

Kapsamlı teminatın hali hazırda çok sayıda faydası bulunmakta iken indirilmiş tutarda teminatın veya teminattan vazgeçmenin yaratacağı maliyet avantajı firmaların rekabet gücünü yadsınamaz bir şekilde arttıracaktır.

Maliyet?

Kapsamlı teminat başvurularında, idarece düzenlenen belgelerde firmalara herhangi bir maliyet yükü getirilmemektedir. Gümrük Yönetmeliği'nin 07.02.2013 tarihindeki değişikliğinden önce firmalardan talep edilen mali raporun bağımsız denetçi tarafından hazırlanması talep edilirken, değişiklik sonrasında yeminli

mali müşavir tarafından rapor düzenlenmesine olanak sağlanmıştır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın özellikle taşımacı firmaların rekabet güçlerini arttırabilmeleri adına getirdiği bu gibi düzenlemeler sayesinde maliyetler azalmaktadır.

Firmaların katlanacağı yegane maliyet kalemi teminat mektuplarına ödenecek olan komisyon

ücretleridir. Bu oranların da yaklaşık binde 7 ile binde 15 arasında değiştiği varsayımı altında, önceki bölümlerde hesapladığımız ortalama 570.000 TL referans tutar baz alındığında yıllık ortalama 5700 TL civarında bir komisyon ücretine firmaların katlanması gerekmektedir. Yine yukarıdaki hesaplamalarda ortalama bir firma-

nin haftalık 9 taşıma yaptığını düşünecek olursak, bu rakam yıllık olarak 468 taşımaya tekabül etmekte ve bu rakamı komisyon ücretine oranladığımızda taşıma başına 12 TL gibi bir rakama ulaşılmaktadır. İndirimlerden yararlanılması halinde bu rakam azalacak, nihayet vazgeçme ile maliyet ortadan kalkacaktır.

Kapsamlı teminat başvurularında, idarece düzenlenen belgelerde firmalara herhangi bir maliyet yükü getirilmemektedir.

Sonuç olarak, firmaların elinde kapsamlı teminat gibi bir basitleştirme enstrümanı var iken ve bu imkandan yararlanmak adına hiçbir zorlaştırılmış koşul bulunmadığı dikkate alındığında her halükarda bu izinden yararlanma fırsatını iyi değerlendirmek ve kapsamlı teminatın tüm faydalarından istifade edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

İNTERNET REKLAMLARI VE REKLAM KURULU

Erdem BİÇER

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
E.Bicer@gtb.gov.tr

Birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın ve sürekli büyüyen bir iletişim ağı olan internet ile insanların her geçen gün artan bilgiyi saklama, paylaşma ve ona kolayca ulaşma istekleri karşılanmakta ve bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgiye insanlar kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmektedir. Kitle iletişim araçlarını tek bir medya ortamında buluşturarak, televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi medya araçlarına aynı anda erişim imkanı sunabilen internet, bu yönüyle insanların yaşamlarını kolaylaştıran ve haber alma, bilgi edinme, eğlenme ve diğer ihtiyaçlara karşılık veren bir ortamdır.

İletişim ve bilişim alanlarında yaşanan ve adeta sıçrama niteliğinde olan teknolojik gelişmeler,

firmalar tarafından üretilen mal ve hizmetlerin sunumuna yönelik yeni mecralar, yeni platformlar ortaya çıkartmaktadır. Son 20 yılda öngörülemez biçimde büyüyen internet reklamcılığı ya da bir başka adıyla elektronik reklamcılığı, reklam verenlerin mal ve hizmetlerinin tanıtımlarını internet ortamında gerçekleştirdikleri reklamcılık türü olarak tanımlamak mümkündür.

Özellikle gazete, dergi ya da televizyon gibi geleneksel reklam araçlarında yayımlanan ürün ya da hizmetlerin reklamlarının doğru hedef kitlelere birebir ulaşmama olasılığı, hem maddi açıdan maliyetleri arttırıp hem de reklamın amacına ulaşmamasında önemli bir risk olarak kendini gösterirken, internet reklamları daha

ucuz ve etkili olabilmektedir. Çünkü internet reklamları ile ulaşılması düşünülen ve özellikleri spesifik olarak belirlenmiş doğru hedef kitleye, hedef kitlenin istek ve ihtiyaçlarını birebir tespit ederek ulaşmak mümkündür.

İnternet reklamlarının gerek reklamcılar gerekse tüketiciler tarafından benimsenerek çok hızlı bir şekilde gelişmesinde, sahip olduğu avantajların önemi büyüktür.

İnternet reklamları interaktiftir. İnternet reklamcılığı ve internet reklamları, geleneksel reklam araçların aksine güçlü bir geri besleme (feedback) mekanizması ile reklam veren ile reklama maruz kalan arasında sağlam bir etkileşim sağlar. Karşılıklı etkileşim sayesinde hedef kitle ile doğrudan iletişim kurulabilmekte ve böylece tepkilerin yönü ve derecesi sağlıklı bir şekilde anlaşılabilir ve tüketim alışkanlıkları ve düşünceleri hakkında veri tabanı oluşturulabilmektedir.

İnternet reklamlarını geleneksel mecra da yayınlanan reklamlardan ayıran

en temel özelliklerden biri de daha hızlı ve net bir şekilde sonuçların ölçümlenebilir olmasıdır. Reklam veren firma veya ajanslar uyguladıkları internet reklamlarına ilişkin olarak gerçek zamanlı analiz ve raporlama ile reklamların kaç kişi tarafından görüldüğü, ilgi gösterildiği, kaç kişinin internet sitesini ziyaret ettiği, reklama ilgi gösteren kitlenin demografik yapısı ve karakteristik özelliklerini, nihayetinde reklamın dönüşüm oranlarını somutlaştırabilmektedir.

Hedef kitleye doğrudan ulaşım, reklamların ölçümlenebilmesi, tek seferde çok sayıda yayın yapılabilmesi ve reklamların içeriğinde yapılacak değişikliklerin kolay olması sayesinde internet reklamcılığı diğer mecralara göre oldukça ekonomiktir. Diğer taraftan elektronik bir mecra olan internet, sahip olduğu ses, görüntü, grafik ve animasyon teknolojileri ile reklamları daha çekici hale getirerek birim kişiye ulaşma maliyetini düşürürken, birim kişiye ulaşma süresini de azaltmaktadır.

Geleneksel mecralarda yayınlanan reklamların hazırlanması günler veya haftalar sürebilirken internet reklamları çok kısa süre içerisinde hazırlanarak yayına sunulabilmektedir. İnternet mecrasının günün her saatinde herkese açık olarak yayında olması sebebiyle reklam verenler reklamlara ilişkin gerekli müdahaleleri yapabilmektedir.

İnternet reklamlarının sağladığı önemli avantajlardan birisi de reklamların belirli bir coğrafi alana veya belirli zaman dilimlerine yönelik hazırlanıp yayımlanabilmesidir. Reklamların etkinliğini artırmak amacıyla internet kullanıcılarının bağlanma zamanı, bağlı kalma süresi, aradığı ürün veya hizmetin özelliklerine göre zaman bazında tasarlanma imkanı sunulabilmektedir. Reklamlar, belirli bir coğrafyaya yönelik olarak da tasarlanabilmektedir. Bu sayede söz konusu bölgeye özel olarak yöneltilen mesajlar ve bilgiler asıl hedef kitlesine iletelebilmektedir.

**İnternet reklamlarının
gerek reklamcılar
gerekse tüketiciler
tarafından benimsenerek
çok hızlı bir şekilde
gelişmesinde, sahip
olduğu avantajların
önemi büyüktür.**

Diğer taraftan internet reklamcılığının bir takım avantajlarının yanı sıra dezavantajları da mevcuttur. Öncelikle internetin genç bir mecra olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. Henüz dünya genelinde, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde internet kullanıcılarının sayısı istenilen seviyelere gelmemişken internet reklamcılığının tüm kitlelere ulaşması mümkün değildir. Çok yeni bir mecra olması nedeniyle henüz yerleşik kurallarının bulunmaması, bu konuda yeterli derecede eğitilmiş işgücünün bulunamaması ve bu konu üzerine uzmanlaşmış reklamcıların veya ajansların kimi zaman yeterli olmaması, internet reklamcılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum teoride belirlenen reklam özelliklerinin uygulamaya aktarılmasında sorun oluşmasına ve reklam verenlerin memnuniyetinin düşmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan internet mecrasında etik konusuyla ilgili olarak web sayfasını ziyaret eden kullanıcıların bilgisi dışında onlar hakkında toplanan bilgilerin, bazı iş modellerine ücret karşılığında satılması ve kullanıcılara sürekli reklam içerikli e-postalar gönderilmesi halihazırda internet üzerinden alışveriş konusunda yani e-ticaret kapsamında da var olan güven sorununu artırmaktadır.

İnternet Reklamları Türleri

İnternet Siteleri: İnternet üzerinden yapılan reklam ve tanıtım faaliyetlerinin bir takım türleri ve yöntemleri bulunmaktadır. Bunların başında fir-

maların kurumsal internet siteleri gelmektedir. İnternet siteleri, ürün ya da hizmetlerinin tanıtımının yapılması, satışlarının gerçekleştirilmesinde ve satış sonrası hizmetlerin sunulmasında yani tüm pazarlama karması elemanlarına yönelik çalışmalarda aktif olarak kullanılmaktadır.¹ İAB (Interactive Advertising Bureau) tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde “sayfa içi reklamlar” şeklinde tanımlanan web siteleri bir firmanın yüzüdür. Dünyanın dört bir tarafından tüketiciye ya da potansiyel müşteriyle tanıştığı ilk anda beliren imajdır.

Henüz yerleşik kurallarının bulunmaması, yeterli derecede eğitilmiş işgücünün bulunamaması ve reklamcıların veya ajansların kimi zaman yeterli olmaması, internet reklamcılığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Banner: İnternet reklamlarının ilk örneklerinden ve halen en çok kullanılan türlerinden birisi olan banner reklamları, internet sitesinde, bireylerin dikkatini çekmeye elverişli görsel öğelerle, dikey veya yatay, durağan veya hareketli bir biçimde söz konusu mesajı hedef kitleye ileten ve devamında mesajı alanın banner reklama tıklamasını sağlayarak, bağlantılı internet sitesine yönlendi-

ren reklam türüdür. Gazete, dergi, televizyon ve diğer mecralardaki reklamlara oranla tasarımı daha kolay olan banner reklamları aynı zamanda çok daha ekonomiktir.

E-Posta: Bireylerin veya hedef kitlenin elektronik posta hesaplarına gönderilen ve içeriğinde bir ürünü, hizmeti veya firmayı tanıtan, bunlara ilişkin reklamlar barındıran postalardır. İnternet reklamlarının sık kullanılan türlerden biridir.

¹ ELDEN Müge; “Reklam Yazarlığı”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.257

Elektronik posta yoluyla yapılan reklam çalışmasında, mesaj içeriklerinin doğru belirlenmesi ve hedef kitlenin iyi tanımlanması gerekmektedir. Bu konuda tüketicilere gönderilen istenmeyen e-postalar (Spam) ayrı bir önem teşkil etmektedir. Ancak, istenmeyen e-postaların başka bir yazıda detaylı bir biçimde ele alınması daha yararlı olacaktır.

Pop-up Windows (Kendiliğinden Açılan Pencereleler): En popüler ve aynı zamanda en çok tepki çeken reklam türü olan pop-up reklamlar, herhangi bir web sayfası yüklendiğinde, açılan sayfadan bağımsız olarak yeni bir pencere açılması temeline dayanmaktadır. Açılan bu yeni pencerenin boyutları oldukça değişkendir ve bu konuda bir standart yoktur. Kullanıcıların isteği dışında ortaya çıkmasından dolayı pop-up uygulamalarına karşı günümüzde birçok engelleyici program geliştirilmiştir.

Arama Motorları Reklamları: İnternet siteleri arasında adeta bir kavşak görevi gördükleri için her kullanıcı tarafından en az bir kere ziyaret edilen arama motorları en etkili reklam türlerinden biridir. Araştırılmak istenen konu ile ilgili anahtar kelimenin arama motorunda yazılması halinde ilgili konuların ve bağlantıların sıralandığı görülecektir. Günümüzde Google, Bing ve Yahoo en çok kullanılan arama motorlarından birkaçıdır.

Affiliate: İnternette satış yapan büyük mağazaların, küçük site operatörlerinin işlettiği sitelere ya da kişiye özel sayfalara bağlantılar koyarak satış yapmalarına affiliate denir. Bu siteler satın almayı yapan kişinin hangi siteden geldiğini kolayca belirleyebildikleri için, reklamı koymuş olduğu site sahibine de satışlar üzerinden komisyon vermektedir. Bu sayede sadece satış başına komisyon ödeyen büyük site sahipleri

binlerce sitede de reklamını bedava yapma fırsatını bulmaktadır.

Rich (Zengin) Medya: Zengin Medya reklam türü son yıllarda kullanım oranı en çok artan, eski reklamların bir nevi yerini dolduran internet reklam türüdür. Hareketli görüntüler, dikkat çekici tasarım öğeleri içerdiğinden endüstri gözlemcileri zengin medyayı internet reklamcılık sektörünün gelişmesine en çok etken olacak reklam türü olarak değerlendirmektedir.

İnternet Reklamlarının Ekonomik Boyutu

Gerek internet kullanıcılarının sayısının gün geçtikçe artması gerekse internet üzerinde farklı reklam olanaklarının tanımlanması ile internet reklamcılığı, her sene yapılan yatırımlar ve alınan olumlu karşılıklar ile büyüyüp genişlemektedir. Böylece genel olarak reklamcılık alanı içerisindeki payı ve harcama büyüklüğü sürekli artmaktadır. Şöyle ki İnteraktif Reklamcılık Bürosu (Interactive Advertising Bureau) tarafından hazırlanan raporlar göstermektedir ki Amerika Birleşik Devletleri'nde internet üzerinden yayımlanan reklamların ilk ortaya çıktığı dönemler olan 90'lı yılların ortalarında, 1996 yılında toplam internet reklamları harcamaları 267 Milyon Dolar düzeyindeyken, bu miktar 2000 yılında 8,2 Milyar Dolara yükselmiş, 2005 yılı içinse yaklaşık 12,5 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılına gelindiğinde ise ekonomik krize rağmen internet reklamcılığı harcamaları yine Amerika Birleşik Devletleri için bir önceki yıla göre % 15 artarak 26 Milyar Dolar seviyesine gelmiştir. 2011 yılına gelindiğinde ise ilk çeyrekte geçen yılın aynı dönemine göre % 23 artış sağlanarak 7.3 Milyar dolar seviyesine gelmiştir.²

² www.iab.net Erişim Tarihi 20/12/2013

Avrupa kıtasında ise bugün online reklam pazarı değeri 24,3 milyar €'nun üstüne çıkmıştır. AdEx Benchmark Araştırması'na göre dijital reklam; 2012 yılında %11.5 büyümeyle, tüm reklam sektörü içinde en iyi performansı gösteren mecradır. 2012 yılında online video reklamları % 50.6 büyümeyle yaklaşık 661.9 milyon €'ya, Mobil reklamcılık da % 78.3'lük artışla toplamda 392 milyon €'ya, display reklam pazarı, % 9.1 artışla 7.8 milyar €'ya, İlan sayfaları reklam yatırımlarının pazar değeri 4.5 milyar €'ya, Ücretli Sıralama Reklam Yatırımları ise % 15.5 büyümeyle ve 11.9 milyar € pazar değerine ulaşarak benzeri bir artış yaşamıştır.³

Ülkemizde ise sektör %30 büyüyerek 1 milyar TL sınırına dayanmış ve 943 milyon TL ile toplamdan aldığı pay %18 olmuştur. IAB Türkiye Dijital Reklam Harcamaları AdEx-2012 Raporu'na göre; Display, arama raporu, mobil reklam, ilan sayfaları, e-posta, oyun içi reklam gibi uygulamalardan oluşan internet reklam yatırımları toplamı 943 milyon TL; Gösterim/tıklanma bazlı reklam, video, sponsorluk ve gelir paylaşımli reklam yatırımlarından oluşan display reklam yatırımları 374 milyon TL; ücretli sıralama, arama motoru görüntülü reklam açısından oluşan arama motoru reklam yatırımları 448 milyon TL; mobil gösterim ve mobil opt-in sms/mms'den oluşan mobil reklam yatırımları 36 milyon TL; ilan sayfaları reklam yatırımları 76 milyon TL olurken e-posta ve oyun içi reklam yatırımları toplamı 9 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.⁴

**Dijital reklam;
2012 yılında %11.5
büyümeyle, tüm
reklam sektörü
içinde en iyi
performansı
gösteren mecradır.**

İnternet Reklamlarına İlişkin Denetim Süreci ve Reklam Kurulu

İnternet reklamlarının denetiminde üç mekanizmadan bahsedilebilir. Bunlardan ilki özdenetim esasları çerçevesinde Reklam Özdenetim Kurulu (RÖK) ve İAB Türkiye'dir (Interactive Advertising Bureau). ICC ilkeleri doğrultusunda reklam sektöründe kendi denetimini yapan bir özdenetim kuruluşu olan RÖK, ICC Uluslararası Reklam Uygulama Esasları'na aykırı bulunduğu reklamlara karşı, denetim organlarının yaptırımlarından reklam verenleri korumak adına,

söz konusu reklamların düzeltilmesini ya da yayımlanmamasını reklam verenden talep etmektedir. Kurul'un bu talebi yasal bir zorunluluk olmayıp, tavsiye niteliğindedir. Kurul, aynı zamanda Avrupa Reklam Standartları Birliği'nin (EASA European Advertising Standards Alliance) de üyesidir.

Diğer bir mekanizma, yanıtıcı veya dürüstlük kurallarına aykırı reklamların da haksız rekabet kabul edilmesinden hareketle, ticari işlerde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 55 inci maddesinde belirtilen sebeplerden ötürü, adi işlerde ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 57 nci maddesinde belirtilen sebepler ile ortaya çıkan hukuka aykırı durumların giderilmesi için başlatılan hukuki yollar ile reklam ve ilanların denetimidir. Özel hukuk mercilerinde, yukarıdaki hükümlere istinaden açılacak davalar için, özel hukuk ilkelerine göre, zararın gerçekleşmiş olması ve fiil ile zarar arasında bir illiyet bağının bulunması şarttır.

³ http://www.iabturkiye.org/adex_arastirmalari/iab_tr
Erişim Tarihi 19/12/2013

⁴ http://www.iabturkiye.org/adex_arastirmalari/iab_tr
Erişim Tarihi 19/12/2013

Ülkemizde yayımlanan ticari reklam ve ilanların ilgili mevzuata uygunluğunu denetlemek ve aykırı bulunanlar ile ilgili olarak gerekli idari yaptırımları uygulamak yetkisi, Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun'un 17 nci maddesinin; *"Ticari reklam ve ilanlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek, bu ilkeler çerçevesinde ticari reklam ve ilanları incelemek ve inceleme sonucuna göre, 16 ncı madde hükümlerine aykırı reklam ve ilanları üç aya kadar tedbiren durdurma ve/veya durdurma ve/veya aynı yöntemle düzeltme ve/veya para cezası verme hususlarında görevli bir Reklam Kurulu oluşturulur."* hükmü çerçevesinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş olan Reklam Kurulu'na aittir. İnternet reklamlarını incelemek ve denetlemekle tek yetkili idari otorite olan Reklam Kurulu, bir seyyar satıcının potansiyel müşterilerine elden dağıttığı kartvizitten, milyon dolarlık bütçeler kullanılarak tüketicilere ulaştırılan dev reklam kampanyalarına kadar ülke sınırları içinde tüketici dikkatine sunulan tüm ticari reklam ve ilanları tek başına denetlemek ve onlar hakkında bağlayıcı idari yaptırımlar uygulamakla görevli kılınan ve bu niteliğiyle, idarenin sahip olduğu en geniş denetim mekanizmalarından birini elinde bulunduran bir niteliği haizdir.⁵

Ülkemizde yayımlanan ticari reklam ve ilanları denetlemeye ve gerekli idari yaptırımları uygulamaya Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Reklam Kurulu yetkilidir.

İnternet reklamları da kurulduğu günden bu yana diğer mecralarda yayımlanan reklam ve ilanlar gibi bu geniş yetkinin şemsiyesi altındadır. Reklam Kurulu, internet reklamcılığını ve internet mecrasında yayınlanan reklam ve ilanları, aynı mevzuat düzenine tabi tutarak ve farklı bir yöntem izlemeksizin, diğer mecralarda yayınlanan ticari reklam ve ilanlar gibi 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve bu kanuna dayanılarak hazırlanan "Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik" gibi diğer genel mevzuat hükümlerine göre değerlendirilmektedir. İnternette yayımlanan reklam ve ilanları inceleme süreci, sektörler bazında değerlendirilerek yürütülmektedir.

İnternet reklamları özelinde Reklam Kurulu tarafından yürütülen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında; 2012 yılında hakkında Reklam Kurulu'nda görülmüş 1.035 adet dosyanın 686 adedinin internet rek-

lamalarına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. İnternet reklamlarının sayısı Reklam Kurulu'nda görülmüş toplam reklamların yaklaşık % 66'sına denk gelmektedir.

Haklarında karar verilen internet reklamlarının sektörlere göre dağılımı, gıda sektöründe 199 adet, turizm sektöründe 193 adet, sağlık sektöründe 145 adet, tütün ve alkol sektöründe 42 adet, kişisel bakım ve kozmetik sektöründe 26 adet, iletişim sektöründe 17 adet, enerji sektöründe 7 adet, teknoloji sektöründe 5 adet, dayanıklı tüketim malları sektöründe 4 adet, eğitim sektöründe 3 adet, örtülü reklam alanında 3

⁵ KÖYÇÜ Hüseyin Kutlu; "Avrupa Ülkeleri Deneyimi ve Çağdaş Yönetim İlkeleri Işığında Türkiye'de Reklam Denetiminde Yeni Yaklaşım Uzmanlık Tezi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ankara, 2010, s. 34

adet, diğer başlığı altında ise 22 adet şeklinde gerçekleşmiştir. 686 adet dosyanın 84'ü hakkında idari para ve durdurma cezası uygulanmıştır.

2013 yılında Reklam Kurulu gündemindeki 1.029 adet dosyanın 515 adedi internet mecrasında yayımlanan reklamlara ilişkindir. Bunların 424 adedi hakkında durdurma cezası, 85'i hakkında ise idari para ve durdurma cezası verilmiştir. Diğer taraftan 5 adet reklam ve ilan ilgili mevzuata aykırı olmadığı yönünde karar verilirken, 1 adet dosya için ise tedbiren durdurma kararı verilmiştir. Hakkında yaptırım uygulanan reklam ve ilanların sektörler göre dağılımı ise gıda 217 adet, turizm 74 adet, sağlık 75 adet, kişisel bakım ve kozmetik 72 adet, enerji 13 adet, dayanıklı tüketim malları 7 adet, örtülü reklamlar 11 adet, iletişim 8 adet, teknoloji 4 adet, tütün ve alkol 2 adet, eğitim 7 adet, diğer başlığı altında ise 19 adet şeklindedir.

28.11.2013 tarihli ve 28835 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da⁶ yer verilen hükümler ile Reklam Kurulu'nun yapısı ve işleyişinin yanı sıra ticari reklam ve ilanların nasıl denetlendiğine ilişkin birçok yenilik getirilmesine rağmen, doğrudan internet mecrasında yayımlanan reklam ve ilanlara yönelik düzenlemelere yer verilmemiştir. Ancak bu durumun istinası olarak söz konusu kanunun "Ceza Hükümleri" başlıklı 77'nci maddesinin 12'nci fıkrasının (e) bendinde yer verilen ceza miktarı örnek gösterilebilir. Şöyle ki, bir ulusal mecra olarak kabul edilen internet mecrasında yayımlanan bir ticari reklam ve ilanın ilgili mevzuata aykırı bulunması halinde mevcut durumda 2014 yılı itibarıyla

91.370 TL idari para cezası uygulanıyorken, bahsi geçen düzenleme ile aynı durumda bu ceza miktarı 50.000 TL olarak uygulanacaktır. Neticede getirilen düzenleme ile hakkaniyete dayanan bir yaptırım uygulanacağı düşünülmektedir.

Sonuç

İlk örneklerine 90'lı yılların ilk yarısında banner formatında rastladığımız internet reklamlarının başta uluslararası firmalar tarafından interaktif, ölçülebilir, düşük maliyetli, ekonomik ve esnek olmak üzere birtakım avantajları olması nedeniyle tercih edildiği bilinmektedir. Ancak öte yandan global anlamda çok yeni bir olgu olması, kullanıcı sayısının azlığı, kullanıcılar tarafından olumsuz karşılanması ve güvenlik sorunu gibi dezavantajları nedeniyle internet reklamlarına şüpheyle yaklaşılmıştır. Bugün her birinin kendi içerisinde dahi sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulan birçok internet reklam türü ortaya çıkmıştır. İnternet siteleri, bannerlar, e-postalar, arama motorları, pop-pencereler, sponsorluklar ve rich (zengin) medya internet reklam türlerinden yalnızca birkaçıdır.

Gelecekte harcama miktarını ve pazar payını artırması beklenen internet reklamları, tüketicileri bilgilendirmek ya da bir ürünün tanıtımını yapmak gibi amaçları gerçekleştirirken, diğer mecralarda olduğu gibi kimi zaman hukuka aykırı, tüketicileri aldatıcı, yanıltıcı ve onların bilgi eksikliklerini istismar edici, firmalar arası rekabeti olumsuz yönde etkileyici reklam ve tanıtım faaliyetlerine de zemin teşkil edebilmektedir.

Bu bağlamda, gerek özdenetim gerekse idari denetim anlamında internet mecrasında yayımlanan reklamlar da belirli bir denetim sürecine tabi olması gerekmektedir. İnternet mecrasında

⁶ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 28/11/2013 tarih ve 28835 sayılı Resmi Gazete

yayınlanan ticari reklam ve ilanları inceleme ve onlar hakkında yaptırım uygulama yetkisi 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile sadece Reklam Kurulu'na verilmiştir. Reklam Kurulu, internet reklamlarına ilişkin olarak 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 16 ncı maddesine istinaden mevzuat hükümlerine aykırı reklam ve ilanları üç aya kadar tedbiren durdurma ve/veya durdurma ve/veya aynı yöntemle düzeltme ve/veya para cezası vermeye yetkilidir.

Her ne kadar Reklam Kurulu, internet mecrasında yayınlanan reklamlara yönelik denetimi etkili ve verimli bir biçimde yürütse de, her geçen gün farklılaşan ve çeşitlenen internet reklamcılığı anlayışı, sektöre yönelik denetimi bir o kadar güçleştirmektedir. Ülkemiz mevzuatı kapsamında internet reklamları genel reklam mevzuatı içerisinde değerlendirilmekte olup, denetimine yönelik doğrudan uygulanan bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Sosyal medya olgusu ve günümüzde farklı bir boyut

kazanan elektronik ticaret kavramları ile internet reklamlarına ilişkin ayrı bir standart belirleme süreci şu an için özdenetim kurulları tarafından değerlendirilirken, hukuki norm olarak düzenleme ihtiyacı ise yakın bir gelecekte kaçınılmaz hale gelecektir.

KAYNAKÇA VE REFERANSLAR

ELDEN Müge; "Reklam Yazarlığı", İletişim Yayınları, İstanbul, 2009

KÖYÇÜ Hüseyin Kutlu; "Avrupa Ülkeleri Deneyimi ve Çağdaş Yönetim İlkeleri Işığında Türkiye'de Reklam Denetiminde Yeni Yaklaşım Uzmanlık Tezi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ankara, 2010

BİÇER Erdem; "İnternet Reklamcılığı ve Tüketicinin Korunması Bağlamında Reklam Kurulu'nun Sektöre İlişkin Yaklaşımı", Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara, 2011

İnternet Kaynakları

- www.iab.net (20/12/2013)
- http://www.iabturkiye.org/adex_arastirmalari/iab_tr (19/12/2013)
- www.resmigazete.gov.tr (20/12/2013)

GÜMRÜK MUAFİYETİ KAVRAMI VE YOLCU BERABERİ EŞYA ÇERÇEVESİNDE AB VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Mahmut ÇAKMAK | Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1996 yılından başlamak üzere AB ile Gümrük Birliğine girmemiz sonucunda, gümrük mevzuatının da AB Gümrük Koduna paralel olarak yeniden düzenlenmesi konusunda taahhütler verilmiş, bunun sonucunda da 1972 yılından itibaren uygulamada bulunan 1615 sayılı Gümrük Kanunu yürürlükten kaldırılarak, 4458 sayılı Gümrük Kanunu 05.02.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

AB'ye taahhüt edilen mevzuat değişikliklerinden biri de muafiyet uygulamaları konusundadır. Bu nedenle AB Muafiyetler Tüzüğüne paralel düzenlemeler, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun muafiyetlerle ilgili 167 nci maddesi son fıkrası gereğince Bakanlar Kuruluna verilen yetki doğ-

rultusunda, 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar"ın beşinci kısmında muafiyet ve istisna hükümlerine yer verilmiştir.

Bu yazımızda sırasıyla, gümrük vergilerinin kavramsal çerçevesi ile Gümrük Kanununda ve 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar"da (bundan sonra "Karar" olarak anılacaktır) düzenlenen gümrük muafiyet ve istisnaları, yolcu beraber eşya özelinde, incelenmektedir.

Ayrıca, Avrupa Birliği'nin muafiyetler sistemini düzenleyen 16.11.2009 tarihli ve 1186/2009

sayılı Konsey Tüzüğü ve bu Tüzük ile atıfta bulunulan 2007/74/EC numaralı Konsey Direktifi incelenerek AB muafiyet hükümleri açıklanacaktır.

Son olarak Türkiye yolcu beraberliği eşya muafiyet uygulaması ile Avrupa Birliği İngiltere muafiyet uygulaması karşılaştırılacak, muafiyet limitlerindeki farklılıklar ortaya konulacaktır.

Gümrük Vergisi Tanımı

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3 üncü maddesi 8 inci fıkrasında; gümrük vergileri, "*ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümü*" olarak tanımlanmış olup, ithalat ve ihracat vergisi olarak tahsil edilen gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükler de gümrük vergileri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, gümrük vergilerinden kasıt sadece gümrük vergisi olmayıp ithalat nedeniyle tahsil edilen KDV ve ÖTV, Toplu Konut Fonu, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu gibi vergi ve mali yükler de gümrük vergileri kavramı içinde bulunmaktadır.

Muafiyet ve İstisna Kavramı

Vergi borcu ve vergi mükellefiyeti, vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması ile doğmaktadır. Bu durumda vergi konusu için objektif mükellefiyet, vergi mükellefi için sübjektif mükellefiyet gerçekleşmektedir.

İlke olarak böyle olmakla birlikte vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olsa dahi bazen vergi konuları bazen de vergiyi ödemekle yükümlü kişiler vergi dışında bırakılırlar. Vergi dışında kalma durumu öğretide muafiyet veya istisna olarak adlandırılmaktadır.

Vergi teorisinde sübjektif vergi yükümlülüğünü ortadan kaldıran hükümlere muafiyet veya muafiyet, objektif vergi yükümlülüğünü kaldırıcı hükümlere de istisna adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle, vergi kanunlarına göre vergilendirilmesi gereken **kişi** ya da kişi gruplarının aynı veya

başka kanunlarla vergi dışı bırakılmasına **vergi muafiyeti** denilmektedir. **Vergi istisnası** ise vergi kanunlarına göre vergilendirilmesi gereken **vergi konularının** aynı veya başka kanunlarla kısmen ya da tamamen vergi dışı bırakılmasıdır.¹ Yapılan açıklamalardan da görüleceği üzere **muafiyet kişilere, istisna konulara** yöneliktir.

Vergi teorisinde sübjektif vergi yükümlülüğünü ortadan kaldıran hükümlere muafiyet veya muafiyet, objektif vergi yükümlülüğünü kaldırıcı hükümlere de istisna adı verilmektedir.

Vergi muafılığı veya vergi istisnasından bahsedilebilmesi için vergilendirilmesi gereken kişi veya vergilendirilmesi gereken vergi konusunun bulunması ve bunun da vergi kanunlarında açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Vergi dışında bırakılacak kişi ve konular daha alt düzenleyici hukuk kuralları ile belirlenememekle birlikte, Bakanlar Kurulu kanunda belirtilen sınırlar dâhilinde değişiklik yapabilmektedir.

¹ AKDOĞAN, Abdurrahman. "**Kamu Maliyesi**", 11. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2006, s.152

Gümrük Muafiyeti Kavramı

Gümrük muafiyetini açıklamadan önce gümrük yükümlülüğüne değinmek gerekmektedir. Gümrük yükümlülüğü, Kanuna göre, *yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğunu*; yükümlü ise *gümrük yükümlülüğünü yerine getirmekle sorumlu olan* bütün kişileri ifade etmektedir. Bir eşyanın ülkeye ithal edilmek istenmesi halinde gümrük mükellefiyeti ortaya çıkmaktadır. Gümrük yükümlülüğü genel olup ülkeye girecek yabancı eşyaya yöneliktir. Gümrük yükümlülüğünden muaf tutulma halleri de kanunda açıkça belirlenmiş bulunmalıdır.

Gümrük muafiyetinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda en önemli ölçüt eşyanın ticari mahiyet arz edip etmediğidir. Miktarı ve kullanım amacı ticari olduğu kanaati hâsıl olan eşya gümrük muafiyeti ve istisnaların konusu olamamaktadır.

Esas itibarıyla gümrük vergisinin konusu eşyadır. Kişiler, gümrük sınırını geçmeleri halinde gümrük vergisinin konusunu oluşturamazlar. Ancak kişilerin beraberinde getirdikleri eşya gümrük vergisine konu olur. Bazı kişiler ise, gümrüğe getirdikleri eşyadan kaynaklanan vergiden muaf tutulurlar. Bu gruba devlet başkanları, diplomatlar vb. girmektedir.

Bu bakımdan, gümrük vergisi uygulamasında istisna ve muafiyetleri kişi ve konulara özgü olarak ayrı ayrı düzenlemek pek kolay değildir. Nitekim Gümrük Kanunu'nun 167 nci madde-

sinde muafiyet ve istisnalar bir arada düzenlenmiş ve madde içindeki hangi fıkranın muafiyet hangi fıkranın istisna olduğu konusunda bir ayrıma gidilmemiştir.

Türkiye'de Gümrük Muafiyeti Mevzuatı

Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında Gümrük Birliğini tesis eden 1/95 sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı gereğince Türkiye; diğer esaslı gümrük hükümlerinin yanı sıra topluluk gümrük muafiyetlerini düzenleyen mülga 918/83 sayılı tüzük hükümlerini uygulamaya koymak için gerekli önlemleri almayı taahhüt etmiştir.

Gümrük yükümlülüğü genel olup ülkeye girecek yabancı eşyaya yöneliktir. Gümrük yükümlülüğünden muaf tutulma halleri de kanunda açıkça belirlenmiş bulunmalıdır.

Bu taahhüdün gereği olarak öncelikle 4458 sayılı Gümrük Kanunu 05.02.2000 tarihinde yürürlüğe girmiş; gümrük muafiyetleri ise anılan kanunun Bakanlar Kuruluna vermiş olduğu yetkiye istinaden 2000/53 sayılı *Gümrük Vergilerinden Muafiyet ve İstisna Tanınacak Haller Hakkındaki Karar* ile düzenlenmiştir. Muafiyet-

lere ilişkin söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı, 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kaldırılarak yeniden düzenlenmiştir.

Gümrük Kanununun 167 nci madde başlığında ve madde metninde her ne kadar *gümrük vergilerinden muafiyet* tabiri kullanılmakta ise de, burada düzenlenen muafiyetler gümrük kanununda tanımlandığı şekliyle "gümrük vergileri" ni kapsamamakta, sadece "gümrük vergisi" ile ilgili muafiyetleri düzenlemektedir. Bu

maddede, 12 alt başlıkla düzenlenmiş bulunan gümrük muafiyetlerine de konu olan eşyanın ortak özelliği, ticari mahiyet arz etmemesi ile yerli eşyaya rekabet edecek nitelikte olmamasıdır. Kanunun 167 nci maddesinin son fıkrasında Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye istinaden, 167 nci maddenin 3 ila 12 numaralı fıkralarında yer alan eşya ile ilgili gerekli düzenlemeler Karar ile yapılmıştır.

Söz konusu maddede her ne kadar “aşağıda sayılan hallerde, serbest dolaşıma sokulacak eşya gümrük vergilerinden muaftır” denilerek ve gümrük vergileri tabiri kullanılarak hüküm kurulmuş ise de, **muafiyet sadece gümrük vergisinden muafiyeti** kapsamaktadır. Gümrük Kanununda düzenlenen bir muafiyet hükmünün, ithalatta tahsil edilen diğer vergiler açısından da geçerli olup olmadığı ise ilgili kanunlarda bulunan istisna maddelerine de bakılması suretiyle anlaşılabilir.

3065 sayılı KDV Kanunu'nun 16/1-b maddesinde ve 4760 sayılı ÖTV Kanunu'nun 7/6 ncı maddesinde “4458 sayılı Gümrük Kanununun 167 nci maddesi [(5) numaralı fıkrasının (a) bendi ile (7) numaralı fıkrası hariç] vergiden müstesnadır” hükmü ile Gümrük Kanununda sözü edilen eşya için KDV ve ÖTV istisnası da getirilmiştir. Buna göre, kullanılmış nakil vasıtaları ve Gümrük Kanununun 167/7 nci maddesinde bahsi geçen Bakanlar Kurulunca belirlenecek kişi,

kurum ve kuruluşlarca getirilen eşyanın muafiyet serbest dolaşıma girişinde yalnızca gümrük vergisinden muafiyet söz konusu olup, KDV ve ÖTV yükümlülüğü kalkmamaktadır. Öte yandan Kanunun 167/7 nci maddesinde bahsi geçen eşyanın ithali bedelsiz olması durumunda 3065 sayılı KDV Kanunu'nun 16/1-a ve 17/2-b maddeleri hükmü doğrultusunda KDV'den müstesna tutulmuştur.

Söz konusu maddede her ne kadar “aşağıda sayılan hallerde, serbest dolaşıma sokulacak eşya gümrük vergilerinden muaftır” denilerek ve gümrük vergileri tabiri kullanılarak hüküm kurulmuş ise de, muafiyet sadece gümrük vergisinden muafiyeti kapsamaktadır.

Aşağıda, yolcu beraberliği eşya muafiyeti AB uygulaması ile karşılaştırmak suretiyle incelenecektir.

Kişisel Eşya Muafiyeti

Düzenlenmiş bulunan gümrük muafiyeti konularından en eski ve en yaygın olarak kullanılan muafiyet türüdür. Buradaki muafiyetten maksat “yolcuların” kişisel nitelikteki eşyasının gümrük vergileri dışında bırakılmasıdır (G.K. m. 167/5-h).

Kişisel eşya; gerçek kişinin kendi kullanımına mahsus, gayri ticari nitelikteki eşyayı ifade etmektedir. Kişisel nitelikteki eşya, Kararın 9 no. lu ekinde liste olarak yer almaktadır (EK-1). Kişisel eşya listesi, tüketim maddeleri ve yolcunun giyim kuşama, elektronik vb. eşyalar olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Muafiyet uygulanabilmesi için, listenin (A) bölümünde belirtilen eşya, yolcu beraberinde; (B) bölümünde belirtilen (giyim, elektronik vb.) eşya ise, yolcu beraberinde ya da yolcunun gelişinden bir ay önce veya üç ay sonra getirilmesi gerekmektedir.

Listenin (A) bölümünde bulunan tütün mamulleri, alkollü içkilerle kahve, kozmetik, çay gibi maddeler ve (B) listesinde bulunan eşyalar, kişisel ve ailevi nitelikte olabileceği gibi hediye niteliğinde de olabilir.

Yolcular yukarıda belirtilen eşya dışında kalan hediye mahiyetteki eşya ile vergilerini ödemek suretiyle ticari nitelik taşımayan eşyayı da Türkiye'ye getirebilmektedirler. Hediye eşya muafiyeti ile vergi ödenerek getirilebilecek eşya hakkında aşağıda gerekli açıklamalar yapılmaktadır.

Diğer taraftan, kara hudut kapısından diğer ülkelere giden yolcular, seyahat ettikleri ülkede, en az üç gün geçmeden kara hudut kapısından dönmeleri halinde, yolcular için öngörülen muafiyet hakkından yararlanamamaktadırlar.

Yolcu Beraberi Eşya Miktarı

Kararın 9 no.lu ekinde yer alan ve yolcuların beraberlerinde getirebilecekleri kişisel, ailevi ve hediye nitelikli eşya her bir yolcu başına olmak üzere karşılarında belirtilen miktarlarla sınırlıdır. Söz konusu listede yer alan tütün ve tütün mamulleri ile alkollü ürün gruplarındaki muafiyet hakkı her bir ürün için ayrı ayrı karşılarında yazılı miktar kadardır. Örnek olarak 2 karton sigara, alkol derecesi % 22'yi geçmeyen 2 litre alkollü içki ve alkol derecesi % 22'yi geçen 1 litre alkollü içki gibi.²

² 08.04.2011 tarihli ve 27899 sayılı R.G. 2011/1546 sayılı BKK ile değişiklikten önce ise, muafiyet hakkının bu ürün grubundan birden fazla ürün için kullanılması durumunda, ürünlerin kullanılan oranları toplamı %100'ü aşamazdı. Örnek olarak, alkollü içkiler bölümünden ya sadece 1 litre alkol derecesi %22'yi geçen alkollü içkiyi ya da alkol derecesi %22'yi geçmeyen 2 litre alkollü içki alınabildiği gibi yarım litre (% 50) alkol derecesi %22 yi geçen alkollü içkiyi ve alkol derecesi %22'yi geçmeyen 1 (% 50) litre alkollü içki muafiyet serbest dolaşıma sokması mümkün bulunmaktadır.

Tütün ve tütün mamulleri ile alkollü ürünlerle ilgili muafiyet 18 yaşından büyük yolculara yöneliktir.

Yolcu Beraberi Hediye Eşya Limiti

Listede miktar ve adet olarak belirtilmiş bulunanların dışındaki hediye niteliğindeki eşyanın, her bir yolcu için kıymeti 430 Avro'yu geçmesi gerekmektedir. Yolcunun 15 yaşından küçük olması halinde ise muafiyet limiti 150 Avro'dur. Listede miktar ve değer olarak belirlenmiş eşyanın hediye olarak getirilebilmesi için bu miktarlara uygun olması gerekmektedir.

Yolcu beraberi eşya listesinde belirlenmiş bulunan eşya kişisel eşya olabileceği gibi hediye eşya da olabilir. Ancak liste kapsamı eşya için muafiyet, karşılarında yazılı miktar kadardır. Diğer bir ifade ile listede belirtilen eşya için hediye eşya ve kişisel eşya muafiyeti ayrı ayrı uygulanmamaktadır. Liste kapsamı dışında kalan eşya için ise, getirilen eşyaya muafiyet uygulanabilmesi için eşyanın toplam kıymetinin 430 Avro'yu aşmaması gerekmektedir.

Kısaca ifade edecek olursak, her bir yolcu ister "kişisel eşya" adı altında ister "hediye eşya" adı altında, Karar eki 9 no.lu listede yer alan eşyayı karşılarında yazılı miktar kadar gümrük vergilerinden muaf olarak getirebilmektedir. Bununla birlikte, liste kapsamı dışında ister "kişisel eşya" adı altında ister "hediye eşya" adı altında getirilen eşyanın kıymetinin 430 aşmaması halinde muafiyetten faydalanılabilmektedir. Hediye eşyanın değerinin 430 Avro'yu aşması durumunda, muafiyet yalnızca toplam değeri 430 Avro (15 yaşından küçükler için 150 Avro) tutarındaki kısma uygulanır. Aşan kısım, tek ve maktu vergi oranında vergilendirilir.

Tek ve Maktu Vergi Uygulaması

Yolcuların kişisel ve hediyeleş eşya muafiyeti dışında vergilerini ödemek suretiyle de eşya getirme hakları bulunmaktadır. Ayrıca ticari miktar ve mahiyet arz etmemek kaydıyla posta veya hızlı kargo taşımacılığı yolu ile getirilen eşyaya da aynı hüküm uygulanabilmektedir.

Kıymeti 1500 Avro'yu geçmemek şartıyla, posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelen eşya için 75 Avro; ve yolcu beraberinde gelen eşya için 430 Avroyu aşan eşyanın değeri üzerinden;

- Avrupa Birliği ülkelerinden doğrudan gelmesi durumunda %18,
- Diğer ülkelerden gelmesi durumunda %20, oranında tek ve maktu bir vergi tahsil edilir.

Bu kapsamda işlem yapılabilmesi için eşyanın;

- Ticari miktar ve mahiyet arz etmemesi,
- Yolcu beraberinde ya da yabancı bir ülkeden posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelmesi,
- Diplomatik eşya ve yolcu eşyası hariç olmak üzere posta ve hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelenlerde brüt 30 kilogramı geçmemesi,

gerekmektedir.

Eşyanın tek başına kıymetinin 1500 Avro'yu aşması halinde, söz konusu eşyaya yürürlükte olan ithalat vergilerine ilişkin oranlar uygulanır.

Mağazalardan Alınan Eşya

Yolcular kişisel eşya ile yolcu beraberisi hediyeleş eşyayı, gümrük kapılarında bulunan ve free-shop diye tabir edilen mağazalardan da satın

alabilirler. Bu durumda da muafiyetten faydalanırlar. Yine yolcular tek ve maktu vergi ödemek suretiyle getirebilecekleri eşyayı belirtilen esaslar çerçevesinde, vergilerini ödemek suretiyle bu mağazalardan satın alabilirler.

Yolcular kişisel ve hediyeleş eşyayı beraberlerinde getirmeleri halinde ise aynı eşyayı gümrük kapılarındaki mevcut mağazalardan ayrıca satın alamamaktadırlar.

AB MUAFİYET UYGULAMASI

Avrupa Birliği gümrük mevzuatını düzenleyen Topluluk Gümrük Kodu'nun "Gümrük Vergisinden Muafiyet" başlıklı 184 üncü maddesinin vermiş olduğu düzenleme yetkisine istinaden 16.11.2009 tarihli ve 1186/2009 sayılı Konsey Tüzüğü ile topluluk üyesi ülkelerde uygulanacak gümrük muafiyetleri konusunda detaylı düzenleme yapılmıştır.

Topluluk açısından tüzükler, tüm yönleri ile doğrudan tüm ülkelerde iç hukukun parçası haline getirilmesine ihtiyaç olmaksızın yürürlüğe girdiğinden üye ülkelerin muafiyet düzenlemeleri de anılan tüzük hükümleri çerçevesindedir. Ancak, bunların dışında ülkelerin kendilerine özgü muafiyet düzenlemeleri de bulunabilmekte ve uygulamada farklılıklar gösterebilmektedir.

AB Yolcu Beraberisi Eşya Muafiyeti

AB Muafiyet Tüzüğü'nün 41 inci maddesine göre, yolcuların üçüncü ülkeden Birliğe beraberinde getirdikleri eşya, 2007/74/EC numaralı Konsey Direktifi uyarınca düzenlenen ulusal mevzuatlarda KDV'den muaf olması şartıyla ithalat vergilerinden muaf tutulmuştur. Sözü edilen Direktif ile üçüncü ülkelerden Birliğe gelen yolcuların beraberinde getirecekleri eşyanın hangi şartlarda ve ne miktara kadar KDV ve

maktu vergilerden muaf tutulacağını açıklanmaktadır.

Bu kapsamda muafiyet uygulanabilmesi için eşyanın;

- Ticari miktar ve mahiyet arz etmemesi,
- Kişinin şahsına ve ailesinin kullanımına mahsus olması veya hediye niteliğinde olması,
- Ara sıra gerçekleşiyor olması

Niteliklerde olması gerekmektedir.

Karayolu ile gelen yolcular için bu muafiyet 300 Avro, diğer şekilde gelen yolcular için ise 430 Avro olarak uygulanmaktadır. Ancak üye ülkeler 15 yaşından küçükler için bu üst sınırları 150 avroya kadar düşürebilirler. Üye ülkeler yukarıda belirtilen muafiyete ilaveten, tütün ve tütün mamullerine aşağıda belirtilen miktarlar aralığında muafiyet tanırılır:

Tablo 1: AB Tütün ve Tütün Mamülleri Muafiyeti

Eşya	Üst Sınır	Alt Sınır
Sigaralar	200 adet	40 adet
Sigarillo	100 adet	20 adet
Puro	50 adet	20 adet
Kıyılmış Tütün	250 gram	50 gram

Üye ülkeler alkol ve alkollü ürünlere aşağıda belirtilen miktarlarda muafiyet tanırılır:

- Alkol derecesi % 22'yi geçen alkol ve alkollü içkiler: 1 lt.
- Alkol derecesi % 22'yi geçmeyen alkol ve alkollü içkiler: 2 lt.
- 4 litre köpüksüz şarap veya 16 litre bira

Yolcu beraberinde, şarap ve bira haricinde, tabloda yer alan farklı tütün mamulleri ya da alkollü ürünlerin bulunması halinde, getirilen her bir ürünün yüzdesel miktarlarının toplamının, yolcu beraberinde getirilebilecek ürün miktarının yüzdesel toplamı olarak kabul edilen % 100'ü aşmaması gerekmektedir. Örneğin, 1 litre alkol derecesi % 22'yi geçmeyen alkollü içki (%50) ve 0,5 litre alkol derecesi % 22'yi geçen alkollü içki (%50) muafiyet miktarını (%100) karşılamaktadır. Diğer taraftan, 4 litre köpüksüz şarap veya 16 litre biraya yüzdesel sınırlama koymaksızın muafiyet hakkı verilmiştir.

İngiltere Uygulaması:

İngiltere, yolcu beraberisi eşya muafiyeti için AB Muafiyet Tüzüğüne paralel değerlerde muafiyet uygulamaktadır. Gelen yolcuların beraberinde getirebilecekleri eşya kıymeti 390 £ (yaklaşık 470 Avro) olarak belirlenmiştir. Belirtilen muafiyete ilaveten, tütün ve tütün mamulleri ile alkollü içkiler aşağıda belirtilen miktarlarda muafiyet tanınmaktadır:

Alkol derecesi % 22'yi geçen alkol ve alkollü içkiler	1 lt.
Alkol derecesi % 22'yi geçmeyen alkol ve alkollü içkiler	2 lt
4 litre köpüksüz şarap ve 16 litre bira	
Sigaralar	200 adet
Sigarillo	100 adet
Puro	50 adet
Kıyılmış Tütün	250 gr

GÜMRÜK MUAFİYETİ KAVRAMI VE YOLCU BERABERİ EŞYA ÇERÇEVESİNDE AB VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

YOLCU BERABERİ EŞYA KARŞILAŞTIRMA TABLOSU

MUAFİYET TÜRÜ		2009/15481 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı		AB 1186/2009 Sayılı Konsey Tüzüğü	İngiltere Uygulaması
Yolcu Beraberi Gelen Hediye Eşya (AB Tüzüğünde Yolcu beraberisi kişisel eşya ve hediyelik eşya birlikte değerlendirilmiştir.)		Hava ve Deniz Yolu	430 Avro	430 Avro	390 £
		Karayolu		300 Avro	-
		15 Yaşından Küçükler	150 Avro	150 Avro (alt sınır)	-
Yolcu Beraberi Kişisel Eşya	Eşya				
	Ek-9'da yer alan listenin B Bölümü (giyim, elektronik, müzik aletleri, mutfak eşyası ve diğer kişisel eşyalar)		Listede belirtilen miktarlar kadar	430 Avro (Liste bulunmamakta olup, belirtilen değere hediyelik eşya dâhildir)	430 Avro (Liste bulunmamakta olup, belirtilen değere hediyelik eşya dâhildir)
	Tütün ve Tütün Mamulleri (Alkollü ürünler ile tütün ve tütün mamulleri muafiyeti AB tüzüğünde 17 yaş altındakiler için tanınmamakta iken Karar ile yaş sınırı 18 olarak tayin edilmiştir.)	Sigaralar	400 adet (2011/39 sayılı genelge ile miktar 600 adete yükseltilmiştir.)	200 adet *	200 adet
		Sigarillolar	100 adet	100 adet *	100 adet
		Puro	50 adet	50 adet *	50 adet
		Kıyılmış tütün	250 gr.	250 gram *	250 gram
		Pipo tütünü	250 gr.	-	-
	Alkol ve alkollü içecekler (Alkollü ürünler ile tütün ve tütün mamulleri muafiyeti AB tüzüğünde 17 yaş altındakiler için tanınmamakta iken BKK ile yaş sınırı 18 olarak tayin edilmiştir.)	Alkol derecesi %22'den çok	1 litre	1 litre*	1 litre*
		Alkol derecesi %22'den az	2 litre	veya 2 litre* ve 4 litre köpüksüz şarap ve 16 litre bira	veya 2 litre* ve 4 litre köpüksüz şarap ve 16 litre bira
	Parfüm	600 ml'yi aşmamak kaydıyla kolonya, parfüm, lavanta, esans veya losyon ile 5 adet cilt bakım ürünü ve makyaj malzemesi		-	-
	Kahve	1 kg.			
	Çözülebilir hazır kahve	1 kg.			
	Çay	1 kg.			
	Çikolata	1 kg.			
Şekerden mamul yiyecek	1 kg.				

* Söz konusu miktarlar, en yüksek miktarlardır. Yolcu beraberisinde, tabloda yer alan farklı tütün veya alkollü ürünlerinin bulunması halinde, getirilen her bir ürünün yüzdesel oranının toplamının, % 100'ü aşmaması gerekmektedir. 4 litre köpüksüz şarap ve 16 litre bira yüzdesel sınırlamaya dâhil edilmemektedir.

SONUÇ

2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı genel hatları ile 1186/2009 sayılı AB Muafiyet Tüzüğü ile paralel hükümler ihtiva etmekte ise de, ülkemizin milli menfaatleri ve yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın sayıca çok olması hususları da göz önünde bulundurularak bazı küçük farklılıklar içermektedir.

Uygulamada en önemli farklılık yolcu beraberliği eşya muafiyetinde olduğu görülmektedir. Karar ile yolcu beraberliği eşya muafiyeti, "kişisel ve ailevi kullanım için" Kararın 9 no.lu ekinde yer alan listedeki ürünler ve 430 Avroluk "hediyelik eşya" olarak ayrı ayrı tanınmıştır. AB uygulamasında yer alan tütün mamulleri ve alkollü ürünler ile 430 Avroluk yolcu beraberliği eşya muafiyeti göz önüne alındığında, Türkiye'de uygulanan yolcu beraberliği eşya muafiyeti AB uygulamasından çok daha geniş tutulduğu görülmektedir. Karar eki 9 no.lu liste ile belirlenen muafiyetin hepsi kullanıldığında Karşılaştırma Tablosu'nda da görüleceği üzere AB'de tanınan muafiyetin çok üstünde olacağı açıktır.

Tanınan yolcu beraberliği eşya muafiyetinin ne oranda kullanıldığı ölçülemez olmakla birlikte, kişi başına düşen milli gelir olarak Avrupa ülkelerinden geride olmamıza ve cari açık sorununun hala yüksek olmasına rağmen yolcu beraberliği eşya için tanınan bu yüksek muafiyet oranı çelişkili görülmektedir. Muafiyetler konusunda AB'ye uyum hususunu bir kenara bırakırsak; özellikle Avrupa ile ülkemiz arasında çok yüksek olan yolcu hareketliliği ve ülkemiz koşulları göz önüne alındığında, Karar eki 9 no.lu listenin kaldırılarak, AB uygulamasında olduğu gibi yolcu beraberliği eşya muafiyetinin belli miktardaki alkollü içki ve sigara ile 430 Avro'luk eşya ile sınırlandırılmasının yerinde olacağı kanaatindeyim.

KAYNAKÇA

- 4458 sayılı Gümrük Kanunu
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu
- 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "4458 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar
- 2011/39 sayılı Genelge
- 1186/2009 sayılı AB Muafiyet Tüzüğü, Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009, setting up a Community system of reliefs from customs duty.
- Council Directive 2007/74/EC of 20 December 2007 on the exemption from value added tax and excise duty of goods imported by persons travelling third countries
- AKDOĞAN, Abdurrahman. "Kamu Maliyesi", 8. Baskı, Gazi Kitabevi, 2006
- AKDOĞAN, Abdurrahman, "Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi", 8. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2008
- BAYRAK, Hande. "Yolcu İşlemlerindeki Muafiyet Hükümleri" Gümrükte Uzman Görüş Dergisi, Sayı: 25, 2010
- BAYRAK, Hande. KARAKOÇ, Hacer. "5911 Sayılı Kanunun Gümrük Muafiyetine Getirdiği Değişiklikler", Gümrükte Uzman Görüş Dergisi, Sayı:23, 2010.
- ÇAKMAK, Mahmut. "Türkiye'de Gümrük Vergisi Muafiyetine İlişkin Düzenlenmiş Mevzuatın AB Mevzuatı İle Karşılaştırılması Ve Uygulama Farklılıklarının Ortaya Konulması", Uzmanlık Tezi, 2013
- EKSİLMEZ, Hava. "İthalatta Gümrük Muafiyetlerinin Hukuki, İktisadi, Mali ve Sosyal Etkilerinin Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. 2010.
- <http://www.hmrc.gov.uk/customs/arriving/arrivingneu.htm> (Erişim zamanı: 11.12.2013)

EK:1

YOLCU BERABERLİĞİ KİŞİSEL EŞYA LİSTESİ (EK-9)

A) TÜKETİM MADDELERİ

a) TÜTÜN VE TÜTÜN ÜRÜNLERİ

- 1- Sigaralar 400 adet
- 2- Sigarillolar (her biri 3 gr.dan ağır olmayan purolar) 100 adet
- 3- Puro 50 adet

- 4- Kıyılmış tütün (200 yaprak sigara kağıdı ile) 250 gr.
5- Pipo tütünü 250 gr.
b) ALKOLLÜ ÜRÜNLER
1- Alkol derecesi % 22'yi geçen alkol ve alkollü içkiler 1 lt.
2- Alkol derecesi % 22'yi geçmeyen alkol ve alkollü içkiler 2 lt.

c) KOZMETİK ÜRÜNLER

600 ml'yi aşmamak kaydıyla kolonya, parfüm, lavanta, esans veya losyon ile 5 adet cilt bakım ürünü ve mak-
yaj malzemesi (08.04.2011 tarihli ve 27899 sayılı R.G.
2011/1546 s.BKK ile değişik)

ç) GIDA ÜRÜNLERİ

- 1- Çay: 1 kg.
2- Çözülebilir hazır kahve: 1 kg.
3- Kahve: 1 kg.
4- Çikolata: 1 kg.
5- Şekerden mamul yiyecek: 1 kg.

B) DİĞER EŞYA

a) GİYİM VE YOLCULUK EŞYASI

- 1- Yolcunun giyinip kuşanmasına mahsus eşya
2- Yolcunun yaşantısına mahsus eşya ile seyahat eşyası

b) ELEKTRONİK /DİJİTAL EŞYA

- 1- LCD veya plazma ayırımı yapılmaksızın bir adet renkli televizyon (55 ekrana [55 ekran dahil] kadar)
2- Birer adet video kamera (10 adet boş kaseti ile birlikte) ve fotoğraf makinesi (hafıza kartı veya 5 adet filmi ile birlikte)
3- Bir adet GPS yön bulma cihazı
4- Bir adet dizüstü bilgisayar ya da PC, aksam ve parçaları (flash bellek, harici hard disk dahil)
5- Bir adet radyo veya radyo-teyp
6- Her türlü ses ve görüntü kaydedici ve oynatıcı cihazlardan bir adet ile bu cihazlara ait toplam 10 adedi geçmemek üzere üzerine kayıt yapılabilen plak, teyp kaseti, CD, VCD, DVD
7- Bir adet kasetli veya oyun kartlı elektronik oyun aleti
8- Tv, müzik çalar, video oynatabilme özelliğine sahip olanlar dahil olmak üzere GSM-Cep telefonu (yabancı misyon mensupları hariç iki takvim yılında 1 adet)

c) MÜZİK ALETLERİ

Elde taşınabilir müzik aletlerinden birer adet olmak üzere en çok 3 adet

ç) SPOR VE OYUN ALETLERİ

- 1- Bir adet kamp çadırı
2- Bir adet dalgiç takımı
3- Bir adet motorsuz şişirme bot
4- Bir adet yelken tertibatlı sörf
5- Bir çift yüzme paleti
6- Golf malzemesi (golf aracı hariç)
7- Yolcunun tek başına kullanabileceği özelliğe sahip birer adet olmak üzere spor yapmasına mahsus diğer spor alet ve giysileri (paraşüt ve kayak takımı dahil, deniz motosikleti ve motorlu deniz kızıağı hariç)

d) SAĞLIK CİHAZLARI

- 1- Hasta yolcuya ait yatak
2- Maluller için hareket ettirici tertibatı bulunan motorlu, motorsuz koltuk
3- Şahsi tedavide kullanılan ilaçlar
4- Kişinin kullanımına mahsus tıbbi cihazlar
5- Gaz maskesi, koruyucu elbise

e) MUTFAK EŞYASI

Yolculuk esnasında kullanılacak mutfak aletleri ile birer adet olmak üzere küçük ev aletleri

f) DİĞERLERİ

- 1- Hac ve umreden gelen yolcuların beraberlerinde getirecekleri veya posta veya kargo yoluyla gönderecekleri, Müsteşarlık ile Diyanet İşleri Başkanlığınca belirlenecek miktarda hurma ve zezem suyu
2- Çocuk yolcuya mahsus bir adet çocuk arabası
3- Çocuk yolcuya mahsus oyuncaklar
4- Bir adet ütü
5- Bir adet bisiklet
6- Bir adet el dürbünü (gece görüş dürbün ve gözlükleri ile gece görüş keskin nişancı dürbünleri hariç)
7- Araçla birlikte yolculuk halinde, aracın kendisine ve sürücüsünün kullanımına mahsus diğer alet ve cihazlar (Akü şarj cihazı, akü ile çalışan otomobil süpürgesi, akü ile çalışan buzluk vb.)
8- Kişisel kullanıma mahsus kitap veya benzeri basılı yayın
9- Yolcunun beraberinde olmak kayıt ve şartıyla evcil hayvanlardan toplam 2 adet veya 10 adet akvaryum balığı (veteriner sağlık raporu, orijin ve aşı belgesi ile varsa kimlik ve eşgal belgesi ibrazı şartı ve veteriner kontrolü kaydıyla)

GÜMRÜK VERGİLERİ TANIMI VE 6455 SAYILI KANUNLA GÜMRÜK KANUNUNUN 234 ÜNCÜ MADDESİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK

Mustafa ŞAHİN | Gümrük ve Ticaret Uzmanı
mustersahin@gtb.gov.tr

Gümrük Vergileri ve İthalat Vergileri Tanımına Neler Dahildir?

Bilindiği gibi, Gümrük Kanunu'nun 3 üncü maddesinde:

“Gümrük Vergileri” ilgili mevzuat uyarınca eşya ya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü;

“İthalat vergileri” ise “a) Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri,” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Bu tanım, Topluluk Gümrük Kodunun 3'üncü maddesi onuncu fıkrasının çevirisi olarak alın-

mıştır. Bahsi geçen madde metni de şu şekildedir: “*‘Import duties’ means: customs duties and charges having an effect equivalent to customs duties payable on the importation of goods,*”

Dolayısıyla Gümrük Kanunu'nda geçen tanımdan ithalat vergilerinin 3 temel bileşeni olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

- 1) Gümrük vergisi
- 2) Gümrük vergisi ile eş etkili diğer vergiler
- 3) Gümrük vergisi ile eş etkili mali yükler

Tanımda geçen “**gümrük vergisi**” ifadesi hepimizin bildiği, her yıl İthalat Rejim Kararı eki listelerde belirtilen oranlarda tahsil edilen gümrük

vergisidir. “**Diğer eş etkili vergiler**” ifadesi ise gümrük vergisi adı altında alınmamakla birlikte gümrük vergisine eş etki doğuran, yani eşyanın ithalinde alınarak eşyanın ithalatçıya maliyetini artıran tüm vergileri ifade etmektedir.

Dolayısıyla vergi adını taşıyan ve eşyanın ithalinde ödenen “İlave Gümrük Vergisi, Tek ve Maktu Vergi, Dampinge Karşı Vergi, Sünvansiyona Karşı Telafi Edici Vergi, İthalde alınan Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi” diğer eş etkili vergiler ifadesi ile “İthalat Vergileri” tanımına dahildir.

2009 yılında yürürlüğe girmiş olan Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 5911 sayılı Kanun ile eklenmiş olan “**ve mali yükleri**” ifadesi ise, vergiler dışında kalan fon, ücret, kesinti, harç, katılma payı, katkı payı vb herhangi bir ad altında alınan tüm parasal değerleri içeren bir anlam taşımaktadır.

Bu açıdan “*Ek Mali Yükümlülük, Toplu Konut Fonu, Tütün Fonu, Ek Fon, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, Çevre Katkı Payı, TRT Bandrol Ücreti ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kesintisi*” de “İthalat Vergileri” tanımına dahildir.

Sonuç olarak, Kanundaki tanım itibarıyla, gümrük idarelerince tahsil edilsin veya edilmesin, ithalat anında veya öncesinde ödenmiş olsun, herhangi bir eşyanın ithalinde devlete ödenen

her türlü vergi, resim, harç, fon vs ithalat vergileri olarak değerlendirilmelidir.

Bir Vergi veya Mali Yükün İthalat Vergileri Tanımına Dahil Olmasının Anlamı Nedir?

Bir vergi veya mali yükün İthalat Vergileri tanımına dahil olması çok önemli sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü “Gümrük vergileri” ifadesinin tanımı dikkate alındığında bir vergi veya mali yükün ithalat vergileri tanımına dahil olması, söz konusu vergi veya mali yükün aynı zamanda gümrük vergileri tanımına da dahil olması anlamına gelmektedir.

Kanundaki tanım itibarıyla, gümrük idarelerince tahsil edilsin veya edilmesin, ithalat anında veya öncesinde ödenmiş olsun, herhangi bir eşyanın ithalinde devlete ödenen her türlü vergi, resim, harç, fon vs ithalat vergileri olarak değerlendirilmelidir.

İthalat vergilerinin dolayısıyla gümrük vergilerinin doğuşu, tahakkuku, tebliği, ödenmesi, vergilerin ödenmemesi veya noksan ödenmesi durumunda uygulanacak faiz, teminat, muafiyet ve istisnalar, geri verme/kaldırma işlemleri, itirazlar, uzlaşmalar ve uygulanacak cezalara ilişkin hükümleri 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile hükme bağlanmıştır.

Sonuç olarak gümrük vergileri tanımına giren vergi ve mali yükler aynı şekilde bu hükümlere tabi olmaktadır.

6455 Sayılı Kanunla Gümrük Kanunu'nun 234 üncü Maddesinde Yapılan Değişiklik Nedir?

11.04.2013 tarihli 28615 Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Gümrük Kanunu

ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnmelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 6455 sayılı Kanun ile 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki "gümrük vergisi" ifadesi "ithalat vergileri" olarak değiştirilmiştir.

Bilindięi gibi bu değişiklik öncesinde Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesi yalnızca gümrük vergisi için uygulanmaktaydı. Diğer taraftan, Katma Deęer Vergisi Kanunu'nun 51'inci maddesi "*Mükelleflerin ithalde beyan ettikleri matrahla tahakkuk veya inceleme yapanların veyahut teftiše yetkili kılınanların buldukları matrahlar üzerinden hesaplanan vergi farkları hakkında Gümrük Kanunu uyarınca Gümrük Vergisindeki esaslar dairesinde ceza uygulanır.*" ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 16'ncı maddesinin üçüncü fıkrası "*Bu Kanuna göre gümrükte vergisi ödenmeden veya eksik ödenerek ithal edilen malların hiç alınmamış veya eksik alınmış özel tüketim vergisi ile vergiden müstesna olduğu halde yanlışlıkla alınan veya fazla alındığı anlaşılan özel tüketim vergisi hakkında 4458 sayılı Gümrük Kanunundaki esaslara göre işlem yapılır. İthal edilecek mala ilişkin beyan üzerinden hesaplanan vergiler ile muayene ve denetleme sonucu hesaplanan vergiler arasındaki farklarda, 4458 sayılı Gümrük Kanunu uyarınca ithalat vergileri noksanlıklarında uygulanacak esaslara göre para cezası kesilir*" hükümleri gereğince, ithalatta hiç alınmadığı veya eksik alındığı tespit edilen KDV ve ÖTV için de (KDV'de yalnızca "matrah farkı" olması halinde) Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesi uygulanmaktaydı.

6455 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında ise Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesinin yukarıda sayılan ithalat vergileri tanımına dahil tüm vergi ve mali yükler için uygulanması kanuni zorunluluk haline gelmiştir.

Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinde Yer Alan Gümrük Vergileri Nelerdir?

27.08.2011 tarihli 28038 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 31.08.2011 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinde söz konusu Yönetmeliğin 1 no.lu ekinde yer alan gümrük vergileri ile 2 no.lu ekinde yer alan para cezaları alacaklarının uzlaşmaya konu olabileceği belirtilmiş olup, 1 no.lu ekte yer alan Gümrük Vergileri şunlardır:

- Gümrük Vergisi
- İlave Gümrük Vergisi
- Tek ve Maktu Vergi
- Dampinge Karşı Vergi
- Sübvansiyona Karşı Telafi Edici Vergi
- Katma Değer Vergisi
- Özel Tüketim Vergisi
- Ek Mali Yükümlülük
- Toplu Konut Fonu
- Tütün Fonu
- Ek Fon
- Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
- Çevre Katkı Payı
- Telafi Edici Vergi (İhracat)
- TRT Bandrol Ücreti (Ticari olmayan eşya için)

Görüldüğü gibi bu liste yukarıda belirtilmiş olan açıklamalarımıza, dolayısıyla Gümrük Kanunu'ndaki tanıma uygun şekilde oluşturulmuştur. Bununla birlikte **Kültür ve Turizm Bakanlığı Kesintisi**'nin listeye alınmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Konuyla İlgili Gümrükler Genel Müdürlüğünün Genelgeleri Nelerdir?

Gümrükler Genel Müdürlüğü muhtelif genelgeler ile konuyla ilgili bazı hususları açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Muhtelif genelgeler arasında yer alan 2013/1 sayılı Genelgede “gümrük vergileri” tanımı içine giren her türlü alacak ve bunların cezaları ile Gümrük Kanunu hükümlerine tabi diğer para cezalarına karşı Gümrük Kanunu’nun 242’nci maddesine göre idari itiraz yolunun kullanılacağı belirtilmiştir.

2013/38 sayılı Genelgenin *Uygulanacak para cezasının tespiti* başlıklı 16’ncı maddesinde:

“6455 sayılı Kanun’un 11’inci maddesi ile 4458 sayılı Kanunun 234’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “gümrük vergisi” ibareleri “ithalat vergileri”, (b) bendinde yer alan “gümrük vergisine” ibaresi “ithalat vergilerine”, (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan “gümrük vergisinden” ibareleri “ithalat vergilerinden” şeklinde değiştirilmiştir.

“İthalat vergileri” 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 3’üncü maddesinin 9’uncu fıkrasında,

- a) Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri,
- b) Tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler çerçevesinde ithalatta alınacak vergileri ve diğer mali yükleri; (ifade eder)”

şeklinde tanımlanmıştır.

Bu itibarla, 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 234’üncü maddesinde düzenlenen, değişikten önce sadece gümrük vergisine uygulanan idari para cezaları, 6455 sayılı Kanun’un yürürlük tarihinden itibaren işlenen fiillerle ilgili olarak ithalat vergilerine uygulanacaktır.” denilmektedir.

Diğer taraftan 6455 sayılı Kanun’un uygulanması konulu 2013/39 sayılı Genelgede de detaylı açıklamalara yer verilmiştir. Söz konusu Genelgenin 1’inci maddesinde:

Gümrükler Genel Müdürlüğü muhtelif genelgeler ile konuyla ilgili bazı hususları açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır.

“Söz konusu Kanun’un 11’inci maddesi ile 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 234’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “gümrük vergisi” ibareleri “ithalat vergileri”, (b) bendinde yer alan “gümrük vergisine” ibaresi “ithalat vergilerine”, (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan “gümrük vergisinden” ibareleri

“ithalat vergilerinden” şeklinde değiştirilmiştir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 3’üncü maddesinin 8 ve 9 uncu bentleri;

“8. a) “Gümrük vergileri” deyimi, ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü;

b) “Gümrük yükümlülüğü” deyimi, yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğunu;

9. “İthalat vergileri” deyimi,

a) Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri,

b) Tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygu-

lanan özel düzenlemeler çerçevesinde ithalatta alınacak vergileri ve diğer mali yükleri; (ifade eder)” hükmünü amirdir.

Gümrük vergilerinin bir listesi Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinin 1 no.lu ekinde yer almakta olup, uygulamada göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Diğer taraftan yatırılmadığı anlaşılan KKDF tutarları ile ilgili olarak da 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 6455 sayılı Kanunla değişik 234’üncü maddesine göre de ceza tatbiki gerekmektedir.” denilmektedir.

Böylece Gümrük vergilerinin tespitinde Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinin ekine atıf yapılmış olup, KKDF de söz konusu ekte yer almasına rağmen muhtemelen taşra gümrük idarelerinde tereddütler olduğu hususu göz önüne alınarak KKDF için de ayrıca bir açıklama yapılmıştır.

Yine aynı Genelgenin 4’üncü maddesinde:

“Diğer taraftan Katma Değer Vergisi, 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 3/9 maddesi çerçevesinde “ithalat vergileri” tanımı içinde yer almaktadır.

Bu itibarla, Maliye Bakanlığının görüşü çerçevesinde, KDV oranının yanlış beyan edilmesi nedeniyle eksik KDV uygulanması durumlarında 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 6455 sayılı

Kanunla değişik 234’üncü maddesinin uygulanması gerekmektedir.” denilmektedir.

Bu madde ile de KDV’nin ithalat vergileri tanımı içinde yer aldığı vurgulanarak, daha önce yalnızca matrah farkı olması durumunda ceza uygulanmakta olduğu göz önüne alınarak artık matrah aynı olmakla birlikte KDV oranının yanlış beyan edilmesi durumunda da Gümrük Kanunu’nun 234’üncü maddesinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç ve Önerilerimiz

Sonuç olarak 5911 sayılı Kanunla Gümrük Kanunu’nda yapılan değişiklikle “ithalat vergileri” tanımında; 6455 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ise Gümrük Kanunu’nun 234’üncü maddesinin kapsamında köklü değişiklikler olmuştur.

Ancak bu değişikliklerin henüz hem mükellefler hem de gümrük idarelerince tam olarak anlaşılmadığı, uygulamada

bazı yanlışlıkların yapıldığı, farklı gümrük idarelerinde farklı uygulamaların olabildiği anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak mevcut tespitler ışığında vurgulamak istediğimiz hususlar özetle şunlardır:

1) *Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği ekinde yer alan Gümrük Vergileri listesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kesintisinin yer almaması önemli bir eksikliktir. Bilindiği gibi 2013/5260 sayılı Fikir ve*

**5911 sayılı Kanunla
Gümrük Kanunu’nda
yapılan değişiklikle
“ithalat vergileri”
tanımında; 6455
sayılı Kanunla yapılan
değişiklikle ise Gümrük
Kanunu’nun 234’üncü
maddesinin kapsamında
köklü değişiklikler
olmuştur.**

Sanat Eserlerinin Çoğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazlar ile Boş Taşıyıcı Materyallerin İmalat veya İthalatında Yapılacak Kesinti Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karara göre her türlü boş video kaseti, ses kaseti, bilgisayar disketi, CD, DVD gibi taşıyıcı materyaller ile fikir ve sanat eserlerini çoğaltmaya yarayan teknik cihazların ithalatında gümrük kıymeti üzerinden %0,5 ila %3 arasında değişen oranlarda kesinti yapılmaktadır. Sonuç itibarıyla eşyanın ithalatında alınan bir mali yük olduğu için gümrük vergileri tanımına dahil olması gerektiği çok açık olan bu kesintinin de gümrük vergileri listesine eklenmesi büyük önem arz etmektedir. Söz konusu kesintinin eklenmesi ile oluşturulacak yeni listenin yapılacak bir değişiklik ile Gümrük Yönetmeliğinin (Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği değil) ekine eklenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

2) 6455 sayılı Kanun sonrasında ithalat vergileri için Gümrük Kanunu'nun

234'üncü maddesi uygulanacağı için artık KDV için KDV Kanunu'nun 51'inci maddesi, ÖTV için ÖTV Kanunu'nun 16/3 üncü maddesi, Ek Mali Yükümlülük, Tütün Fonu ve Toplu Konut Fonu için 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 4'üncü maddesi ve KKDF için 88/12944 sayılı Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Kararın müeyyide maddelerinin uygulanması imkanı kalmamıştır. Bu nedenle

cezai durum oluşması halinde doğrudan Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca daha önce herhangi bir cezai müeyyidesi olmayan Dampinge Karşı Vergi, Sübvansiyona Karşı Vergi, Çevre Katkı Payı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kesintisi için de Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesinin uygulanması zorunluluğu doğmuştur.

3) 6455 sayılı Kanun sonrasında ithalat vergileri tanımına giren vergi ve mali yüklerin hiç yatırılmadığının veya eksik yatırıldığına tespit edilmesi halinde Gümrük Kanunu'nun 234'üncü maddesinin uygulanması gerektiği için taşra gümrük idarelerince söz konusu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren yapılan işlemler gözden geçirilerek hatalı işlemlerin düzeltilmesi uygun olacaktır.

4) Bir vergi veya mali yükün ithalat vergileri tanımına dahil olması yalnızca 234'üncü madde açısından değil vergilerin

doğuşu, tahakkuku, tebliği, ödenmesi, vergilerin ödenmemesi veya noksan ödenmesi durumunda uygulanacak faiz, teminat, muafiyet ve istisnalar, geri verme/kaldırma işlemleri, itirazlar ve uzlaşmalar açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle Gümrük Kanunu'nda, gümrük vergileri için geçerli olan yürürlükteki tüm hükümlerin yukarıda sayılan vergi ve mali yükler için de uygulanması kanuni bir zorunluluktur

**Kültür ve Turizm
Bakanlığı Kesintisinin
de eklenmesi ile
oluşturulacak yeni
gümrük vergileri
listesi yapılacak bir
değişiklik ile Gümrük
Yönetmeliğinin eki
olarak yayınlanmalıdır.**

MESAFELİ SATIŞLARA İLİŞKİN BİLİNMESİ GEREKENLER

Egemen ERGİN

Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
E.Ergin@gtb.gov.tr

İçinde bulunduğumuz çağın önemli enstrümanlarından iletişim; internet, televizyon, telefon vb. yollarla yapılan yeni satış yöntemlerini de beraberinde getirmiştir. Gelişen ve çeşitlenen mesafeli satış yöntemleri ülke ekonomilerini de olumlu yönde etkilemiştir. 2013 yılı verilerine göre ülkemizde mesafeli sözleşmelere dayalı satış hacmi 40 milyar TL'ye ulaşmış bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'deki internet kullanıcı sayısı 2013 Eylül ayı itibarıyla 33 milyon kişi civarındadır ve internet kullanıcılarının yaklaşık % 20'si, kişisel kullanım amaçlı online mal ve hizmet alışverişi yapmaktadır. Öte yandan, son dönemde mobil internet kullanımında da belirgin bir artış kaydedilmiştir. Özellikle genç nüfusta, akıllı

telefonlar başta olmak üzere yeni teknolojilere ve 3G internet kullanımına olan ilgi hızla artmaktadır. 2015 itibarıyla küresel elektronik ticaretin % 40'ının akıllı telefonlar; % 34'ünün bilgisayarlar ve % 26'sının tabletler üzerinden gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Özellikle internet üzerinden alışverişlerle birlikte ele alınan mesafeli satışlar, ekonomik açıdan oldukça büyümekle kalmamış bir takım tüketici mağduriyetlerini de beraberinde getirmiştir. Elinizdeki makalede mesafeli sözleşmenin tanımına, istatistiki bilgilere ve tüketicilerin dikkat etmesi gereken hususlar ve sahip olduğu haklara yer verilmektedir.

Mesafeli sözleşmeler, muhtemel tüketici mağduriyetlerini önlemek ve gidermek amacıyla hukuk düzeninde de tanımını bulmuş ve bir takım kurallara tabi kılınmıştır. Mesafeli sözleşme, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 9/A maddesi ve 06/03/2011 tarihli ve 27866 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelik'te; "Yazılı, görsel, telefon ve elektronik ortamda veya diğer iletişim araçları kullanılarak ve tüketicilerle karşı karşıya gelinmeksizin yapılan ve malın veya hizmetin tüketiciye anında veya sonradan teslimi ya da ifası kararlaştırılan sözleşmeler" olarak tanımlanmıştır. Yani günlük hayatımızda internetten ya da genellikle televizyon kanallarında yayınlanan reklamlar üzerine telefon sipariş hatları üzerinden yapılan mal veya hizmet alışverişleri istinasları ilgili Yönetmelikte yer almakla birlikte bu kapsamdadır.

E-ticaret ise mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının elektronik ortamda yapılması şeklinde tanımlanabilir.

Mesafeli satışlarla ilgili hukuki düzenlemeler arasında 4077 sayılı Kanun, Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelik ve henüz yasalaşmayı bekleyen Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun tasarısı yer almaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de Mesafeli Satış Hacmi

Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkanlarının artması ile birlikte hayatın tüm alanlarında olduğu gibi alışveriş alışkanlıkları da değiş-

mektedir. Bu anlamda online alışveriş trendi hem dünyada hem de ülkemizde giderek artmaktadır. Bu kapsamda kesin doğrulukta veriler bulunmamakla birlikte yapılan araştırmalar küresel e-ticaret hacminin ilk kez 2012 yılında 1 trilyon dolar seviyesine geldiğini göstermekte, 2013 yılında da 1.6 trilyon doları aşacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan internet üzerinden en çok alışveriş yapan tüketici sayısı Çin'de olmakla beraber e-ticaret hacminde ABD ilk sırada yer almaktadır¹.

2013 yılı verilerine göre ülkemizde mesafeli sözleşmelere dayalı satış hacmi 40 milyar TL'ye ulaşmış bulunmaktadır.

Ülkemizde de giderek yaygınlaşan e-ticaret konusunda Bankalar Arası Kart Merkezi (BKM)'nin verilerine bakıldığında 2013 yılında mektup/telefonla sipariş ve internette yapılan kartlı ödeme işlem adedinin 194.448.619 ve işlem tutarının 41.162,89

Milyon TL olduğu görülmektedir.²

Satıcılar ve Tüketiciler Açısından Mesafeli Satışların Tercih Nedenleri

Mesafeli satışların/sözleşmelerin, diğer bir deyişle elektronik ticaretin tercih nedenleri arasında aşağıdakiler sayılabilir.

¹ Bununla birlikte ifade etmek gerekir ki;Çin'in e-ticaret kapasitesi 2003 yılından beri % 120 büyümüş olup, 2012 yılı verilerine göre 213 milyar dolarlık işlem hacmiyle 225 milyar dolarlık işlem hacmi olan ABD'nin hemen arkasındadır ve 2013 yılı verileri netleştiğinde Çin'in en büyük e-ticaret pazarı anlamında da ilk sırada olması muhtemeldir.

² <http://www.bkm.com.tr/donemsel-bilgiler.aspx>, Erişim tarihi 15/01/2014

Satıcılar açısından;

Yeni bir satış kanalıdır.
İyi bir reklam aracıdır.
Değişimlere hızlı uyum sağlayabilme imkanı vardır.
Mekan ve yer sınırı olmayan bir ortamda kuruludur.
Bölgesel değil, yurt hatta bazı durumlarda dünya çapında pazar imkanı sağlar.
Ürün satışlarının artırılması daha kolaydır.
Birebir pazarlama imkanı bulundurur.
Minimum işletim giderleri sağlar.
Yeni müşteri potansiyeline her zaman açıktır.
Binlerce ürün için satış imkanı vardır.
Birebir müşteri ilişkileri yürütebilir.
Stok maliyetleri azalır.

Tüketiciler açısından;

Evden çıkmadan alışveriş imkanı sağlar.
Ulaşım için harcanan giderler azalır.
Ürün çeşitleri daha rahat görülebilir.
En uygun ürünü bulma şansı artar.
Zaman kaybı azalır.
Ürün ile ilgili daha rahat bilgi alınabilecek bir ortamdır.
Kıyaslama imkanı daha kolay ve fazladır.

Mesafeli Satışlarda Tüketicilerin Bilmesi Gerekenler ve Sahip Oldukları Temel Haklar

Mesafeli yöntemle yapılan alışverişlerde, tüketicilere içeriği Yönetmelikte belirlenmiş ön bilgilendirme formunun, satışın gerçekleştiği ortama göre gönderilmesi zorunludur. Tüketiciler söz konusu bilgileri edindiğini teyit etmedikçe mesafeli sözleşme akdedilemez.

Kural olarak mesafeli satışlarda ifa süresi 30 gündür. Bu süre, tüketiciye daha önceden yazılı olarak bildirilmek koşuluyla en fazla on gün uzatılabilir. Satıcılar aksi kararlaştırılmadığı sürece 30 gün içerisinde tüketicilere sipariş etmiş oldukları ürünü göndermekle yükümlüdür.

Bunun dışında mesafeli satışlarda en önemli husus şüphesiz tüketicilere tanınmış 7 günlük cayma hakkıdır. Gerekçe göstermeksizin kullanılacak cayma hakkı, mal teslimine ilişkin alışverişlerde ürünün teslim alındığı tarihten itibaren 7 gün içerisinde satıcıya yazılı olarak ya da sürekli veri taşıyıcısı ile bildirilme-lidir. Söz konusu cayma hakkı bütün mesafeli

satışlar için geçerli olmayıp, kural olarak cayma hakkı kullanılmayacak sözleşme türlerine Yönetmelikte yer verilmiştir. Tüketicinin cayma hakkını kullanılması halinde satıcı, cayma bildiriminden itibaren 10 gün içerisinde herhangi bir kesinti yapmadan ve tüketiciye hiçbir masraf yüklemeyen ürün bedelini iade etmek ve yirmi gün içerisinde de malı geri almakla yükümlüdür. Bu anlamda cayma hakkı kapsamında iade edilmek istenen ürünlerin kargo bedeli gibi teslim masrafları satıcıya ait olup, aksi yöndeki uygulamalar mevzuata aykırıdır. Mesafeli satışlara ilişkin temel olarak sayılan tüketici haklarında bir mağduriyet yaşanması durumunda parasal sınıra göre 2014 yılı için 1.272,19-TL'nin altında bulunan uyuşmazlıklarda Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerine, bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için ise Tüketici Mahkemelerine başvurulabilir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığına Ulaşan Şikayetlerin Genel Olarak Kapsamı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığına gerek yazılı gerekse elektronik ortamda ulaşan şikayetlere bakıldığında ilk olarak reklamda ya da internet

sitesinde gösterilenden farklı ya da bozuk bir ürün gönderilmesi ve ardından değişim ve bedel iadesi süreçlerinde sorunlar yaşanması ve tüketicilerin cayma haklarını kullandıkları durumlarda bedel iadelerinin geç yapılması veya hiç yapılmaması konuları öne çıkmaktadır.

Mesafeli Satışlardan Önce Dikkat Edilecek Hususlar

Mesafeli yöntemle alışveriş yapmadan önce dikkat edilecek birkaç basit husus büyük mağduriyetler yaşanmasının önüne geçebilir. Öncelikle internet üzerinden yapılacak alışverişlerde ilgili internet sitesi hakkında ön araştırma yapmak ve ilgili internet sitesinde özellikle firma unvanı, sabit telefon, açık adres ve e-posta adresi gibi iletişim bilgilerinin olup olmadığını kontrol etmek öncelikli olmalı ve iletişim bilgisi olarak sadece bir cep telefonu numarası ya da e-posta adresi vermiş olan alışveriş siteleri tercih edilmemelidir³.

Bunun yanında satın alınacak ürün ile ilgili mutlaka bir fiyat araştırması yapılmalı, ürünün yaklaşık fiyatı ile ilgili önceden bilgiler edinilmeli ve eğer ürüne ait bir açıklama ya da fiyatla ilgili bir iddia gerçekçi değilse alışveriş tercih edilmemelidir.

Özellikle son dönemde cep telefonu gibi elektronik ürünlerde benzer mağduriyetler yaşandığı bilinmektedir. Ürünlerin piyasa fiyatının altında satışa sunulduğu, tüketicilere çeşitli baha-

neler öne sürülerek fiyatın düşük olduğu bilgisi ile orijinallik garantisi verildiği ancak taahhüt edilenden farklı ürünler gönderildiği, tüketicilerin mağduriyetlerini gidermek adına hak arama yoluna başvurduklarında ise satıcıya ulaşmakta sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmiştir.

Yurt dışında faaliyet gösteren ve Türkiye temsilciliği olmayan firmalardan yapılan alışverişlerde iç hukukumuz açısından maalesef yapılabilecek fazla bir şey yoktur. Özellikle alınan ürünlerin garantisinin olmaması, satış sonrası hizmet verecek servis istasyonlarının bulunmaması, bu firmalarında parayı alıp ürünü göndermemesi veya alınan ürünün iade imkanının olmaması karşılaşılan başlıca problemlerdir.

Yukarıda değinildiği gibi satın alma işleminden önce alışveriş yapılması düşünülen internet sitesi ya da satıcı hakkında internette araştırma yapmak ve daha önceden ilgili site üzerinden alışveriş yapmış ve tecrübelerini paylaşmış tüketicilerin değerlendirmelerini öğrenmek yol gösterici olabilir. Televizyon reklamları doğrultusunda telefon üzerinden sipariş vermeden önce de benzer bir araştırma yapmak ürünün gerçekten vaat edildiği şekilde olup olmadığı ve ilgili firmanın tüketici haklarına yaklaşımı gibi konularda fikir verebilir. Diğer taraftan güvenlik açısından kredi kartı bilgilerinin telefon üzerinden tanımadığımız ve kimliğinden emin olmadığımız kişilere verilmemesi büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte internet siteleri üzerinden kredi kartı ile ödeme yaparken, ödeme sayfasının güvenli bir sayfa olup olmadığı kontrol edilmeli yani internet tarayıcısının adres çubuğunda yer alan http ile başlayan web adresi bölümü, ödeme sayfasında "https" şeklinde başlamalıdır. Ayrıca, mesafeli alışverişlerde sanal kredi kartı kullanmak ve ortak kullanıma açık bir bilgisayar yerine kişisel ve

³ 30/11/2007 tarihli 26716 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5 inci maddesi uyarınca ticari ve ekonomik amaçlı içerik sağlayıcılar, yer sağlayıcılar ve erişim sağlayıcılar söz konusu bilgileri kullanıcıların ana sayfadan doğrudan ulaşabileceği şekilde ve iletişim başlığı altında doğru, eksiksiz ve güncel olarak bulundurmaları yükümlüdür.

güncel bir antivirüs programı bulunan bir bilgisayardan alışveriş yapmak tercih edilmelidir.

Alışverişlerden önce kriter olarak sadece ürün fiyatının dikkate alınmaması ve yukarıda yer verilen basit hususlara dikkat edilmesi bile yaşanan mağduriyetlerin azalmasına yardımcı olacaktır.

Mesafeli satışlarda en sık karşılaşılan problemlerden birisi de malın stokta olmadığı gerekçesiyle geç teslim edilmesi veya hiç teslim edilmemesidir. İlgili Yönetmelik uyarınca malın stokta bulunmaması, mal ediminin yerine getirilmesinin imkansızlaşması olarak kabul edilemez ve bu anlamda Bakanlıkça yapılan denetimlerde söz konusu durumun tespiti halinde idari para cezası uygulanabilmektedir.

Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerine Yapılan Mesafeli Satış Başvuruları

81 il merkezi ve 892 ilçede olmak üzere toplam 975 noktada faaliyetlerine devam eden Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerine 2011 yılında yapılan toplam 165.218 başvurunun 6.715'i, 2012 yılında yapılan toplam 446.054 başvurunun 20.732'si ve 2013 yılında yapılan toplam 463.592 başvurunun 14.179'u (yaklaşık % 3) mesafeli sözleşmelere ilişkin olup, Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerine yapılan başvurular, yaklaşık % 83'lük bir oran ile tüketiciler lehine sonuçlanmıştır.

Sektörde Faaliyet Gösteren Firmaların Denetimi

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı denetim elemanları yoğun olarak şikayet alan veya re'sen belirlenen firmalar nezdinde denetim ve inceleme yapmaktadırlar. 2013 yılında, mesafeli satışlar ilişkin olarak 58 firmada inceleme ve dene-

tim yapılmış olup, bunlardan 37'sine toplam 2.427.597,00-TL idari para cezası uygulanmıştır.

Ayrıca, mesafeli satışın gerçekleştiği internet sitelerinin ve bu piyasanın ıslahını sağlamak suretiyle tüketicilerin ekonomik çıkarlarının mağduriyet oluşmadan önce de korunması amacıyla denetim programları sürekli olarak güncellenmekte ve denetim faaliyetleri yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Sonuç

Mesafeli satışlar, tüketiciler açısından getirdiği kolaylıkların yanı sıra birçok riski de bünyesinde barındırmaktadır. Bu sorunların asgariye indirilmesi için gerekli olan yasal düzenlemeler yapılmış, bu alanda faaliyet gösteren birçok firma denetlenmiş ve denetlenmeye de devam etmektedir. Ancak, tüketicinin korunmasına yönelik hukuki hangi tedbirler alınır alınmaz burada en büyük görev tüketicilerimize düşmektedir. Sadece ürünün fiyatına veya reklamına bakarak alışveriş yapmak, mağduriyet riskini arttırmaktadır. Bu nedenle mesafeli yolla mal ve hizmet alacak vatandaşlarımızın; aldatıcılık ve dolandırıcılık yöntemlerine karşı dikkatli olmaları, özellikle uydu üzerinden yurtdışından yayın yapan televizyon kanalları ve internet siteleri üzerinden alışveriş yaparken kredi kartı bilgilerinin vermemeleri, böyle bir durumda bir sorunla karşılaştıkları takdirde iç hukuk yönüyle hak aramakta sıkıntı yaşayacaklarını unutmamaları, ikinci el eşya satan siteler üzerinden yapılan alışverişlerde ise alınan ürünün çalıntı, kaçak, tamir görmüş olup olmadığı gibi hususları göz önünde bulundurmaları faydalı olacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda bütün tüketicilerimize güvenli, ekonomik ve sorunsuz alışverişler dileriz.

DOING BUSINESS 2014 RAPORU ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Mert Can DUMANGümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
M.Duman4@gtb.gov.tr

1. Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nde, elinde yüksek miktarda yüksek riskli mortgage kredisi tutan Bear Stearns Yatırım Bankası 2008 Mart'ında iflas ettiğinde küresel krizin kapıda beklediği pek de öngörülüyordu. Ancak 15 Eylül günü 613 milyar dolarlık borcunu ödeyemeyerek iflas eden Lehman Brothers, Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük iflası olarak tarihe geçerken bir yandan da neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alacağı o zamanlar pek de öngörülmeyen bir krizin ilk kıvılcımı oluyordu. Amerika kıtasında kalması beklenen krizin, Uzakdoğu ülkelerinde yaşanan bir deprem sonrası yaklaşık 800 km/saat hızla ilerleyen tsunamiler misali

Avrupa kıtasına ulaşması çok da uzun sürmemişti. Avrupa'da da banka iflasları görülmeye başlamış, bunun yanında ülkelerin mali durumlarının pek de o ülkelerin istatistik kurumlarının yayınladıkları şekilde olmadığı anlaşılmaya başlamıştı. Dolayısıyla, ABD'deki kriz daha çok finansal bir kriz olarak gözüксе de Avrupa'daki görüntüsü finansal sistemin yanında mali disiplininde de sorunlar yaşandığının göstergesiydi. O günlerden bugüne beş yıl geçti ve ülkeler neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan bu küresel krizden toparlanma sürecini yeni yeni gerçekleştirmeye başladılar. Keskin düşen büyüme oranları, ticaret hacimleri, borsa endeksleri ancak krizden önceki hallerine ulaşabilmiştir (Duman, 2014).

Belki de son beş yılda yaşananların hızı, bize bu bahsettiğim anların çok zaman önce yaşandığını hissettirebilir. Ancak etkileri azalarak da olsa devam eden bu kriz sürecinin en önemli aktörlerinden birisi hala küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdir. Kriz ortamı olsun ya da olmasın, rollerini kaybetmeyen bu işletmeler ekonomilerin çekici gücü olarak nitelendirilebilir ve bir ülkede küçük ve orta büyüklükteki işletmelere uygulanan ve toplumun yeni bir işe rahatça soyunabilmesi için gereken düzenlemeler, bu çekici güce verilen önemi göstermektedir.

Eskiden ülkelerin birbiriyle rekabet etmeleri çok az kategoride mümkündü ancak küreselleşmenin etkisiyle beraber ülkeler artık birbirleri arasında en ufak bir fark yaratabilmek için büyük mücadeleler vermektedir. Girişimciliğin, girişimcilikle paralel olarak yenilik üretebilmenin önemini gittikçe arttırdığı günümüz dünyasında, bir fikri olan bir kimsenin bir işe başlayabilmesinin önündeki zorluklar, büyük resimde o ekonominin tamamını etkileyen bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu çerçevede, uluslararası kuruluşlar rekabetçilik ile iş yapabilirlik ile ilgili düzenlemeleri, ülkeler bazında sıraladıkları raporlar ile değerlendirmektedir.

Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile Dünya Bankası'nın ortaklaşa hazırladığı ve "KOBİ düzenlemelerini anlamak" alt başlığıyla yayınlanan Doing Business Raporu esasında ülkelerin durumunu küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tabi olduğu düzenlemeler çerçevesinden değerlendirmektedir.

Raporda yer alan ölçütlere bakıldığında ekonominin bütün dinamiklerinin incelenmediği görülse de Doing Business, iş dünyasının mevcut durumunun, geçmiş ile kıyasının ve iş dünyasına dair beklentilerin değerlendirilmesi

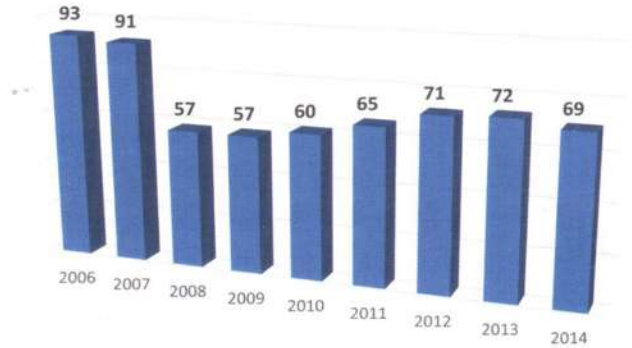
anlamında 189 ülkeye dair bilgiler sunmaktadır. 2004'ten bu yana geçtiğimiz yıllar ile karşılaştırarak işe başlamak için gereken işlemlerin ve düzenlemelerin ne ölçüde değiştiğini inceleyen Doing Business Raporu sonucunda işe başlamanın en kolay olduğu ülkeler sıralanmaktadır.

2. Türkiye'nin Doing Business Raporlarındaki Genel Durumu

2.1. Türkiye'nin Geçmiş Yıllardaki Genel Durumu

Temel olarak ülkeler bazında işe başlama kolaylığını ölçen Doing Business raporlarında Türkiye, ülkelerin genel sıralamalarının açıklandığı 2006 yılından itibaren genel olarak yükselen bir eğilim göstermiştir. 2006 yılında 93. Sırada yer alan Türkiye 2008 yılında bir önceki yıla göre 34 sıra birden yükselerek genel sıralamadaki en yüksek gelişimini bu sene sergilemiştir. Ancak bu yıldan sonra sürekli düşüş eğilimine giren Türkiye 2014 raporunda bir önceki yıla göre üç sıra yükselip 69.luğa yükselerek bu düşüş eğilimine son vermiştir.

Grafik 1: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Genel Sıralamadaki Yeri

Kaynak: Doing Business 2014 Raporu

2.2. Türkiye'nin Genel Sıralamasının Diğer Ülkeler İle Karşılaştırılması

Haziran 2012-Haziran 2013 dönemini kapsayan ve Doing Business 2014 başlığıyla yayınlanan raporda işe başlamanın en kolay olduğu ilk üç ülke sırasıyla Singapur, Hong Kong ve Yeni Zelanda olmuştur. İlk 10'da beş Asya ülkesi yer alırken onları üç Avrupa ülkesi izlemektedir. Türkiye ise 189 ülke arasında geçen seneye göre üç sıra yükselerek 69. olmuştur.

Doing Business 2014 Raporu'nda dünya ekonomilerine bakıldığında Batı Avrupa, İskandinavya ve Kuzey Amerika ülkelerinin sıralamada üst sırada yer aldıkları görülmektedir. Doing Business 2014 Raporu'na göre Amerika Birleşik Devletleri 4., Danimarka 5., Norveç 9. Sırada yer alırken ilk 20 ülke arasında Birleşik Krallık, Finlandiya, İzlanda, İsveç, İrlanda, Litvanya, Kanada gibi Batı Avrupa, İskandinavya ve Kuzey Amerika ülkelerinin çoğunlukta olması dikkat çekmektedir.

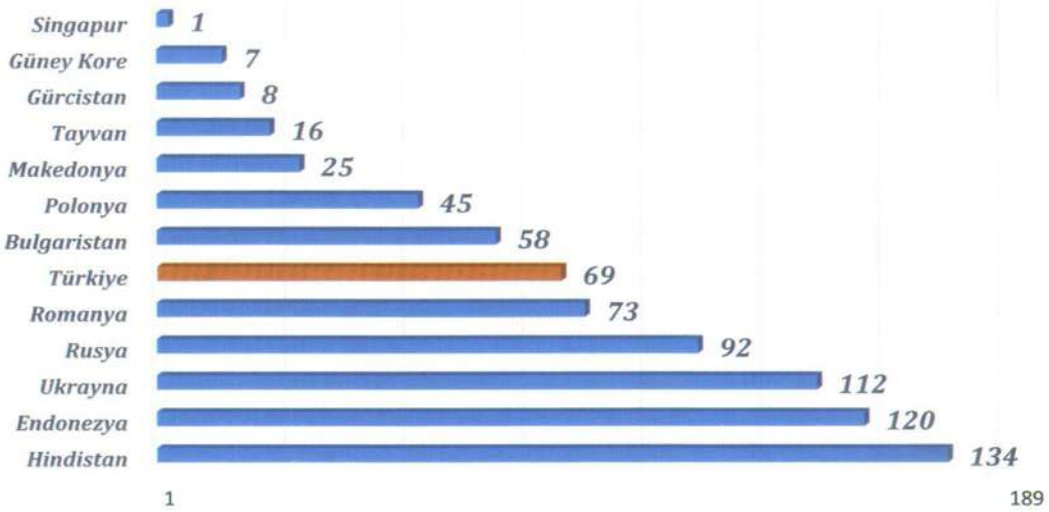
Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerin DB 2014 Raporu'ndaki Sıralamaları

Ülke	Doing Business 2014 Sıralaması	İşe Başlama Kolaylığı	Vergi Ödeme	Sınır Ötesi Ticaret
Singapur	1	3	5	1
Hong Kong	2	5	4	2
Yeni Zelanda	3	1	23	21
Amerika Birleşik Devletleri	4	20	64	22
Danimarka	5	40	12	8
Malezya	6	16	36	5
Güney Kore	7	34	25	3
Gürcistan	8	8	29	43
Norveç	9	53	17	26
Birleşik Krallık	10	28	14	16
Almanya	21	111	89	14
Birleşik Arap Emirlikleri	23	37	1	4
Japonya	27	120	140	23
Güney Afrika	41	64	24	106
Katar	48	112	2	67
İtalya	65	90	138	56
TÜRKİYE	69	93	71	86
Azerbaycan	70	10	77	168
Rusya	92	88	56	157
Çin	96	158	120	74
Brezilya	116	123	159	124
İran	152	107	139	153

Kaynak: Doing Business 2014 Raporu

Öte yandan, Singapur, Hong Kong, Malezya, Güney Kore, Tayvan gibi son zamanların yükselen ekonomileri de Doing Business 2014 Raporu'nda ilk 20'de yer alan ülkelerdir. Büyük resme bakıldığında ayrıca, Afrika ülkelerinin en alt sıralarda yer aldığı da görülmektedir. 2014 yılı için yapılan sıralamanın son beş sırasında sondan başa doğru sırasıyla Çad, Orta Afrika Cumhuriyeti, Libya, Güney Sudan ve Kongo Cumhuriyeti yer almaktadır.

Grafik 2: Seçilmiş Ülkeler ile Türkiye'nin Sıralamaları

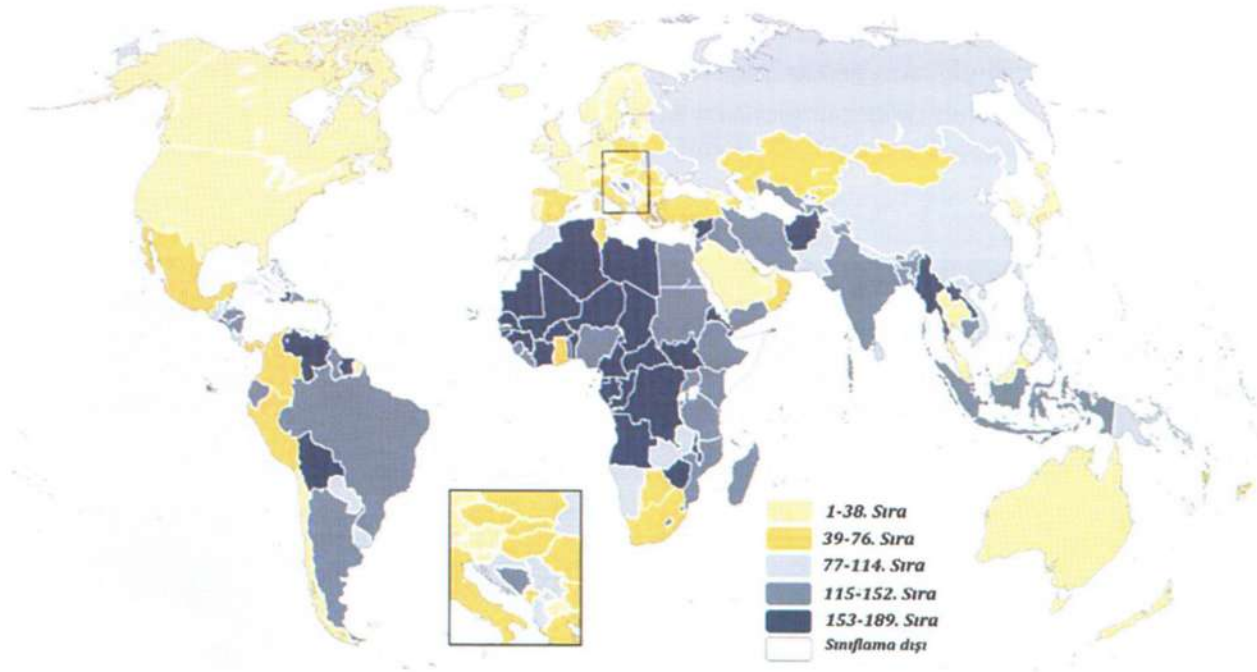
Kaynak: Doing Business 2014 Raporu

Ülkelerin Haziran 2011-2012 ile Haziran 2012-2013 performanslarının karşılaştırıldığı DB 2013 ve DB 2014 raporlarında bakıldığında en iyi performans gelişimini gerçekleştiren ülkeler arasında 28 sıra yükseliş ile Ukrayna, 25 sıra ile Filipinler, 19 sıra ile Rusya, 11 sıra ile Makedonya görünmektedir. DB 2013'te 72. Sırada yer alan Türkiye ise bir yıl içerisinde 3 sıra yükselerek bu sene 69. Sırada yer almıştır.

Temel olarak işe başlama kolaylığını esas alan Doing Business Raporu'nun Haziran 2012-Haziran 2013 dönemi için hazırlanan Doing Business 2014 Raporu, genel bir bakış açısı ile incelendiğinde Afrika kıtası ülkelerinin diğer tüm bölgelere ve ülkelere kıyasla en kötü performansı gösterdikleri rahatça görülebilmektedir. Afrika kıtasında sadece Güney Afrika, Botswana ve Gana, genel sıralamada 39-76. Sıralar arasında yer alırken Orta Afrika ülkeleri ülkeler sıralamasında en son sıralarda, Doğu Afrika ülkeleri ise 115-152. Sıralar arasında kendilerine yer bulabilmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri ise genel sıralamada kendilerine çoğunlukla 1-38. Sıralar arasında yer bulmayı başarmışlardır.

Bu noktada dikkat çeken husus, ekonomik göstergeler bağlamında performanslarını giderek arttıran Asya ülkelerinin işe başlama konusunda henüz Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerini yakalayamamaları ve ortalama olarak 77 ila 114. Sıralar arasında yer almaları olmuştur.

Resim 1: Ülkelerin Doing Business Sıralamalarının Küresel Görünümü

3. Doing Business Raporu'ndaki Alt Kriterler Bazında Türkiye'nin Durumu

Bu bölümde Doing Business 2014 Raporu'nda Türkiye'nin rapordaki alt kriterler bazında durumu incelenmeye çalışılacaktır.

Alt kriterlerden ilki olarak incelenecek olan İşe Başlama kriteri, ülkelerin her dönem itibarıyla genellikle en çok düzenleme gereği duyduğu ve yaptığı ve bunun sonucunda da ekonomilerine en çok katkıyı sağladıkları bölüm olarak göze çarpmaktadır. İşe başlama kriterinde ilk sırada yer alan Yeni Zelanda'da işe başlama süreci yarım günde tamamlanan bir prosedür ile tamamlanmaktadır.

İşe başlama kolaylığı kriterinde Türkiye ise 2014 Raporu'nda bir önceki rapor dönemine göre 20 sıra gerilemiş ve 93. sırada yer almıştır. Türkiye'de işe başlangıcı için toplamda altı gün süren altı prosedür gerekirken bu sürecin maliyeti kişi başına düşen gelirin yüzde 12,7'si düzeyinde gerçekleşmiştir.

Doing Business Raporlarında önemli olarak kabul edilen kriterlerden bir diğeri ise sınır ötesi ticaret kriteridir. Ekonomik büyümenin önemli bir kısmını oluşturan ticaretin önündeki karmaşıklığın ve bürokratik engellerin azaltılması ve küresel pazarlara erişimin daha etkin hale getirilmesi, Doing Business Raporlarında işlenen temel konulardan biri olmaktadır. Öyle ki; bazı Afrika ülkelerinde yetersiz sınır işlemlerinden dolayı gelir kaybı, GSYH'nin yüzde 5'ini aşmaktadır. Sınır ötesi ticaret kriterinde ilk sırada yer alan Singapur'da ihracat ve ithalat işlemleri için yalnızca üç belge gerekirken ihracat sürecinin ortalama süresi altı, ithalat sürecinin süresi ise dört gündür.

Sınır ötesi ticaret kriteri kapsamında 86. Sırada yer alan Türkiye’de ihracat işlemi için yedi, ithalat işlemi için sekiz belge gerekirken ihracat sürecinin süresi 13, ithalat sürecinin süresi ise 14 gündür. Türkiye’de ihracat işlemi konteyner başına 990 dolara mal olurken ithalat işlemi ise konteyner başına 1235 dolara mal olmaktadır. Bu bağlamda, konteyner başına maliyeti ihracat için 460 dolar, ithalat için 440 dolar olan Singapur gibi sınır ötesi ticaret kriterinde üst sıralarda yer alan ülkelerin rekabetçilik gücü bulunmaktadır.

Tablo 2: Ülkelere Göre Sınır Ötesi Ticaret Sıralaması ve Türkiye

	Sıralama	İhracat için Gerekli Belge Sayısı	İhracat Süresi (Gün)	İhracat Maliyeti (Konteyner Başına \$)	İthalat için Gerekli Belge Sayısı	İthalat Süresi (Gün)	İthalat Maliyeti (Konteyner Başına \$)
Singapur	1	3	6	460	3	4	440
Hong Kong	2	3	6	590	3	5	565
Güney Kore	3	3	8	670	3	7	695
B.A.E	4	3	7	655	5	7	615
Malezya	5	4	11	450	4	8	485
İsveç	6	3	9	725	3	6	735
Estonya	7	3	6	765	4	5	795
Danimarka	8	4	6	795	3	5	745
Finlandiya	9	4	9	615	5	7	625
İsrail	10	4	10	620	4	10	565
Türkiye	86	7	13	990	8	14	1.235

Kaynak: Doing Business 2014, GTB

Türkiye’nin bir önceki rapor dönemine göre en büyük gelişimi gösterdiği kriter yatırımcıların korunması kriteri olmuştur. Doing Business raporunda bu önemli ilerlemenin Türk Ticaret Kanunu vasıtası ile yatırımcıların korunmasını güçlendiren düzenlemelerden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Bu düzenlemelerle, ilgili tarafların işlemlerinde hile/kötüye kullanma var ise sorumluluğu olan yöneticilerin elde ettikleri karları geri vermesi zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca pay sahiplerine, zarara yol açtığı iddia olunan menfaat çatışmasını araştırmak üzere bir denetçi atanmasını talep etme hakkı verilmiştir. Rapora göre Yeni Ticaret Kanunu’nda yer alan bu düzenlemeler ile birlikte Türkiye’de yatırımcıların korunması güçlenmiştir (GTB, EADD).

Türkiye yatırımcıların korunması kriteri kapsamında 2014 Doing Business Raporu sıralamasında 34. Sırada yer almıştır. Türkiye kriteri oluşturan hususlarda ise bilgilendirme kapsamı endeksinde 9/10, yönetici sorumluluğunun kapsamı endeksinde 5/10, hissedar davalarındaki kolaylık endeksinde 5/10 ve yatırımcıların korunmasının gücü endeksi 6,3/10 puan almıştır.

İnşaat izinlerinin alınması kriterinde Türkiye 2014 DB Raporu'nda (Haziran 2012-Haziran 2013 dönemi) bir önceki döneme göre bir sıra gerileyerek 148. sırada yer almıştır. Rapora göre, Türkiye'de inşaat izni alınması için 20 farklı işlemten geçilmesi ve bu işlemlerin tamamlanması için toplam 164 gün gerekmektedir. Türkiye'de inşaat izninin alınması maliyeti kişi başına düşen milli gelirin yüzde 142,5'sine tekabül etmektedir. Türkiye inşaat izni alınması için gereken işlem sayısında Doğu Avrupa ve Orta Asya (18 gün) ve OECD (13 gün) gruplarının gerisinde kalmıştır. İnşaat izinlerinin alınması DB kriterleri içinde Türkiye'nin en geride kaldığı alandır (GTB, EADD).

Türkiye'de işyerlerinin elektrik temini için toplamda yetmiş gün süren dört prosedür gerekirken ve bu sürecin maliyeti kişi başına gelirin yüzde 475,32'si düzeyindedir. Bu kriterde ilk sırada yer alan İzlanda'da ise elektrik temini süreci 22 gün süren dört prosedür ve kişi başına düşen gelirin yüzde 14,4'ü kadar bir maliyetle tamamlanabilmektedir.

Tapu Siciline Kayıt Endeksi'nde Türkiye, bir önceki rapor dönemine göre 8 sıra düşerek 50'inci sırada yer almıştır. Türkiye'de bir mülkün tescil edilmesi için toplam 6 işlem gerekmektedir ve bu işlemlerin tamamlanması altı gün sürmektedir. Öte yandan Türkiye'de tapu siciline kayıt işlem-

lerinin maliyeti mülk değerinin yüzde 4'üne tekabül etmektedir (GTB, EADD).

İşe başlama kolaylığı kavramının en önemli ve kolaylaştırıcı etmenlerinden biri olan kredi temini kriterinde Türkiye bir önceki rapor dönemine göre dört sıra gerileyerek 86. sırada yer almıştır. Bu kriter kapsamında yer alan hususlarda ise yasal hakların gücü endeksinde 4/10, kredi bilgisi derinliği endeksinde 5/6 puan alırken resmi sicil kapsamı Türkiye'de yaşayan yetişkin nüfusun yüzde 27'sine tekabül etmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2013-2014 dönemi için yayınladığı Küresel Rekabetçilik Endeksi'nde de yer verildiği gibi Türkiye'de işe başlama ve rekabetçilik konularında sorunlu olarak kabul edilen kıstaslardan biri olan vergi ödeme kriterinde Türkiye Doing Business 2014 Raporu'nda bir önceki döneme göre üç sıra yükselerek 71. sırada yer almıştır. Rapora göre Türkiye'de bir firma yılda 11 defa vergi ödemekte ve bu ödeme süreci için 226 saat zaman harcamaktadır. Türkiye'de firmaların yıl içerisinde ödediği toplam vergilerin firma karına oranı ise yüzde 40,2'ye tekabül etmektedir.

Sözleşmelerin uygulanması kriteri ile Doing Business, 2 yerli işletme arasındaki bir ticari dava sonuçlanana kadar geçen süre, katlanılan maliyet ve izlenen prosedürleri ölçmektedir. Sözleşmelerin uygulanması kriterinde Türkiye bir önceki rapor dönemindeki sıralamasını koruyarak 38'inci olmuştur. Rapora göre Türkiye'de sözleşmelerin uygulanması (uyuşmazlıkların çözümü) 420 gün sürmekte, bunun için katlanılan maliyet uyuşmazlık konusunun % 24,9'una denk gelmekte ve 36 prosedür izlenmektedir (GTB, EADD).

Firmaların iç varlıklarına ilişkin tasfiye süresinin, bu tasfiye işleminin maliyetinin ve sonuçlarının değerlendirildiği iflasın çözümü kriterinde ise Türkiye, bir önceki döneme göre dört sıra gerileyerek 130. sırada yer almıştır. İflasın çözümü kriteri, Doing Business kriterleri içerisinde inşaat izinlerinin alınması kriterinden sonra Türkiye'nin en geride kaldığı ikinci alan olarak dikkat çekmektedir.

4. Kriterler Bazında Türkiye'nin Genel Değerlendirmesi

Bu bölümde ise, kriterler bazında Türkiye'nin ayrıntılı görünümünden sonra genel değerlendirilmesi verilmeye çalışılacaktır.

Tablo 3: 2013 ve 2014 Doing Business Göstergelerine Göre Türkiye

	DB 2013	DB 2014	Değişim
İşe Başlama	73	93	↑-20
İnşaat İzinlerinin Alınması	147	148	↓-1
Elektrik Temini	67	49	↑18
Tapu Siciline Kayıt	42	50	↓-8
Kredi Temini	82	86	↓-4
Yatırımcıların Korunması	67	34	↑33
Vergilerin Ödenmesi	74	71	↑3
Sınır Ötesi Ticaret	85	86	↓-1
Sözleşmelerin Uygulanması	38	38	-
İflasın Çözümü	126	130	↓-4
Genel Sıralama	72	69	↑3

Kaynak: Doing Business 2014, GTB

Tablo 3'te görüldüğü gibi DB 2014'te Türkiye genel sıralamada bir önceki yıla göre 3 sıra ilerleyerek 69. Sırada yer almıştır.

Haziran 2012-Haziran 2013 rapor döneminde Türkiye 3 kriterde ilerleme kaydederken, 6 kriterde gerilemiş, 1 kriterde ise sırasını korumuştur. En çok ilerleme sağlanan alan "Yatırımcıların Korunması" olurken, en çok gerilemeyle karşılaşılan alan "İşe Başlama" konusunda olmuştur (GTB, EADD).

5. Sonuç Yerine

Ülkelerdeki işe başlama kolaylığının firmaların karşılaştığı süreçler açısından incelendiği ve bu inceleme sonucu ülkelerin birbiri arasında bir sıralamaya tabi tutulduğu Doing Business Raporu'nun Haziran 2012-Haziran 2013 rapor döneminde Türkiye 189 ülke arasında 69. Sırada yer almıştır.

İşe başlama sürecini tescilden ticarete kadar komple nitelikli bir süreç olarak inceleyen Doing Business raporlarında bir ülkedeki reformlar kadar diğer ülkelerin de yürürlüğe soktuğu reformlar, ülkelerin birbirleri arasındaki sıralamalarını etkilemektedir.

Rapora dâhil edilen ülkelerde 2009–2013 dönemi için sınır ötesi ticaret kriterinde toplam 133 reform gerçekleştirilmiştir ve ticaretin kolaylaştırılması kavramı ülkelerin önemle üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Bu bağlamda, uluslararası kuruluşların dış ticaretin gelecek projeksiyonları ile ilgili yaptığı incelemelerde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın belirlediği "ticaretin en kolay ve en güvenilir yapıldığı ülke" olma hedefiyle yola çıkan Türkiye'de de ticaretin kolaylaştırılması yönündeki gelişmeler önemle izlenir duruma gelmiştir (Duman, 2013).

Araştırmalar göstermektedir ki, bir ürünün sevk edilmeden beklediği her ek gün ticaret hacmine yüzde 1 oranında olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması ve hızlandırılmasına yönelik olarak Doing Business 2014 Raporu'nda incelenen ülkelerden 73 tanesi tek pencere sisteminin farklı uygulamaları ile ticaretin kolaylaştırılmasını ve hızlandırılmasını amaçlamıştır.

Doing Business 2014 Raporu'nda ele alınan on kriterden üçünde ilerleme, altısında gerileme kaydeden, birinde ise sırasını koruyan Türkiye'de en çok ilerleme sağlanan kriter yatırımcıların korunması kriteri olurken en çok gerilemeyle karşılaşılan alan işe başlama konusunda olmuştur.

Her yıl Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile Dünya Bankası'nın ortaklaşa hazırladığı ve "KOBİ düzenlemelerini anlamak" alt başlığıyla yayınlanan ve ülkelerin durumunun küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tabi olduğu düzenlemeler çerçevesinden değerlendirildiği Doing Business Raporu'nda işe başlama süreci başından sonuna kadar ülkelerin dikkate alınması gereken hususlardan biri olmaktadır. Ekonomik büyüme ve kalkınma kavramlarında kamu kesimiyle beraber bir lokomotif görevi gören iş dünyasının karşılaştığı engellerin azaltılması ülkelere ekonomik büyüme ve kalkınma ile beraber rekabetçilik gücü kazanması yoluyla da avantaj sağlayacaktır.

Artık her bir saniyenin önemli olduğu günümüz küresel ekonomi yapısında artık bir yarış içerisinde olan ülkeler gerek ticaret gerek iş dünyası konularında kendi ülkelerinde kolaylıklar sağlayarak diğer ülkelerin önüne geçebilmeyi amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Duman, M.C. (2013), "Ticaret Rotası Doğuya Kayıyor", Gümrük Ticaret Bülteni, 15. Sayı, 17–19
- Duman, M.C. (2014), "Bir İşe Başlamak Bitirmenin Yarısıdır", İktisat ve Toplum, 39. Sayı, 89–95
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi, Doing Business 2014 Raporu, Kasım 2013
- International Finance Corporation (IFC), World Bank, Doing Business 2014, Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, Ekim 2013
- International Finance Corporation (IFC), World Bank, Doing Business 2014, Economy Profile: Turkey, Ekim 2013
- International Finance Corporation (IFC), World Bank, PricewaterhouseCoopers, Paying Taxes 2014: The Global Picture, Kasım 2013

KAMU-ÖZEL DİYALOĞU ÖRNEKLERİ VE GÜMRÜK VE TİCARET KONSEYİ ANALİZİ

Elif Tuğçe KATIRCIOĞLU

Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
E.Katircioglu@gtb.gov.tr

I. Dünyadan ve Türkiye'den Örneklerle Kamu-Özel Diyalogu

A. Kamu Özel Diyalogu

Küreselleşmeyle birlikte klasik yönetim biçimlerinin yetersiz kalması, yönetimde yeniden yapılanma arayışlarını ortaya çıkarmıştır. Bu arayışların sonucunda temel bir kavram haline gelen “iyi yönetişimin” vazgeçilmez unsurlarından bir tanesi kamu-sivil ilişkilerinin güçlendirilerek katılımcılığın sağlanmasıdır. Yönetişim anlayışının en belirgin özelliği kamusal kararların alınmasında ve uygulanmasında merkezi yönetimin egemen ve belirleyici güç olmaktan çıkarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası pek çok aktörün sürece dâhil edilmesi ve diyalog ortamının

oluşturulması, devletin iktidarını başka güçlerle paylaşması, ayrıca sivil toplum örgütlerinin karar alma süreçlerinde rollerinin artmasıdır. (DPT Özel İhtisas Komisyonu, 2007)

Kamu Sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki faal ve etkili ilişkiler sonucunda sağlıklı bir diyalog ortamının oluşmasıyla beraber şöyle kazanımlar gerçekleştirilebilir:

- Karar alma sürecine ve hizmetin sunumuna farklı grupların dahil edilmesiyle birlikte kurumlar, sorunların ilk ağızdan anlaşılmasına ilişkin fayda sağlayacaktır. Kamu kurumları, varsayımlarını test eden ve gerçeklik kontrolü olarak hizmet eden yeni bakış açıları kazanacaktır.

- Devlet kurumları farklı ağırları bir araya getirerek yeni bilgi kaynakları edinecek, ortak amaç algısı oluşturacak ve karmaşık toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlara sürdürülebilir çözümler bulma olasılığını artıracaktır.
- Aktif ilişkiler kurularak “biz” ve “onlar” algısı azaltılacaktır. Kişileri katılıma davet eden ve gerçekten dinleyen kamu kurumlarına karşı, insanların güven duygusu gelişecektir. Zor kararların alınması gereken zamanlarda gerekli olan güven ortamının gelişmesini sağlayacaktır.
- Devletler farklı topluluklar ile işbirliği içinde hareket ettiğinde insanlar kendilerini daha güçlü, daha adil muamele gören ve daha değerli hissedecektir. İnsanların kendi sorunlarını çözebildiği bir ortam yaratılması özgüven ve yeniliği teşvik edecektir.

Kişileri katılıma davet eden ve gerçekten dinleyen kamu kurumlarına karşı, insanların güven duygusu gelişecektir.

Politika diyalogları; birlikler oluşturma, karar verme konumunda olan liderler aracılığıyla kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında bilgi paylaşımını sağlamaya ve uzlaşma tavsiyeleri oluşturmaya çalışmaktadır. Politika diyaloglarının farklı isimleri vardır; konsey, yuvarlak masa toplantıları, konu çalıştayları gibi. Diyalog girişimini iki taraftan biri başlatabilir veya bu girişim kapsamlı ya da ortak çalışmaya dayalı olabilir. Geniş diyalog, karşılıklı çıkarları ve düzenli fikir teatisini sağlamak üzere olası ortak hedefler üzerine kurulan iki yönlü ilişkidir.

Politika diyalogları demokrasinin modern ve konsolide bir ifadesidir. Bu amaçla yürütülen diyalogların hükümetlerin eylemlerinin kalitesini arttırdığı ve somut sonuç elde edilmesini sağladığı gözlemlenmiştir. Bu katılımcı yaklaşım sonucu sağlanan sistematik bakış açısıyla ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve çevresel konuları bir arada ele alma olanağı artmaktadır.

B. Dünyadan ve Türkiye’den Bazı Kamu-Özel Diyalogu Örnekleri

Dünya üzerindeki kamu özel diyaloglarını incelediğimizde bu yapıların daha çok genel ekonomik ve sosyal konular üzerinde çalışmalar yaptığını görmekteyiz. Kamu kesimini, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını temsil eden üyelerden oluşan bu organizasyonlar genelde bir danışma organı niteliğindedir. Fikir üretmek, katılımı içselleştirmek,

geniş tabanlı analitik tartışma ortamlarının oluşturulmasını sağlamak bu yapıların ortak özelliklerindedir. Bu bölümde farklı ekonomik ve sosyal kültürlerden örnekler üzerinde durulacaktır.

1. Polonya

Kamu Yararı Etkinlikleri Konseyi (Council On Public Benefit Activities)

Bir danışma organı niteliğinde olan bu Konsey, 2003 tarihli Kamu Yararı Etkinliği ve Gönüllülük Kanunu ile kurulmuştur. Bu konseyin sorumlulukları şunları içermektedir:

- Kanunların uygulanmasına ilişkin konular üzerinde fikir belirtmek,

- Kamu yararlı etkinlikler ve gönüllülüğe ilişkin kanun tasarılarının hükümleri hakkında fikir belirtmek,
- Kamu kurumları ile kamuya yararlı kuruluşlar arasında çıkabilecek uyuşmazlıklar durumunda destek vermek ve fikir belirtmek,
- Sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde kamu yararı etkinliğini gerçekleştirmeye ilişkin standartlar ve bu standartların ihlal vakaları hakkında bilgilendirme yapmak için mekanizmalar oluşturmak.

Konseyde sivil toplum kuruluşları, birlikler ve kanunda listelenen diğer kuruluşlardan on temsilci ile kamu görevlilerinden (beş yerel hükümetlerden, beş merkezi idare organından) on temsilci olmak üzere toplamda yirmi üye bulunmaktadır. Konseye, kamu görevlilerinden bir temsilciyle konsey işlerinde yer alan sivil toplum kuruluşlarından bir temsilci birlikte başkanlık etmektedir.

Konseyin sivil toplum kuruluşu üyeleri, sivil toplum kuruluşları tarafından belirtilen adaylara dayanılarak Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından göreve getirilmektedir. Seçilen kişiler listeden olduğu sürece Bakanın serbest seçim hakkı bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bir parçası olan Kamu Yararı Dairesi, Kamu Yararı Etkinlikleri Konseyi'nin sekretarya faaliyetlerini yürütmektedir.

2. Hırvatistan

Sivil Toplumun Geliştirilmesi Konseyi (The Council for Civil Society Development)

Hayırseverliğin, sosyal sermayenin, ortaklık ilişkilerinin ve sektörler arası iş birliğinin geliştiril-

mesinde Hırvatistan'daki sivil toplum kuruluşları ile devlet arasındaki iş birliğini geliştirmeye yönelik hareket eden, Hırvatistan Cumhuriyeti Devleti'nin bir danışma konseyidir. Konseyin işleyişi, 2009 yılında kabul edilen Sivil Toplumun Geliştirilmesi Konseyinin Kurulması Kararı'na dayanmaktadır ve faaliyetlerini bu kararın usul kuralları aracılığıyla düzenlemektedir. Konsey için lojistik ve idari işler Hırvatistan Devleti'nin Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İş Birliği Dairesi tarafından yapılmaktadır.

Sivil Toplumun Geliştirilmesi Konseyi'nin görevleri şunlardır:

- Hırvatistan'daki sivil toplumun gelişmesine ilişkin veya gelişmesini etkileyen ve sektörler arası iş birliğine ilişkin veya iş birliğini etkileyen kamu politikalarını sürekli izlemek ve analiz etmek,
- Sivil toplumun gelişmesini etkileyen mevzuat tasaklarına ilişkin Devlet'e fikir bildirmek,
- Hırvatistan Cumhuriyeti Devleti'nin bakanlıkları ve dairelerinin finanse edilen projeler ve programlar hakkındaki yıllık raporlarının analizinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının program ve projelerinin kamu kaynakları ile finanse edilmesi için olan ulusal programlara yönelik önceliklerin planlanmasında iş birliğini sağlamak,
- Sivil toplum kuruluşları ile etkin bir istişare sistemine dayalı olarak Hırvatistan'a açık olan katılım öncesi programlarının ve AB fonlarının kullanımına yönelik öncelikleri programlamak ve belirlenmek.

Konseyin yirmi yedi üyesi bulunmaktadır; on iki tanesi ilgili devlet kurumlarından ve Hırvatistan Devleti dairelerinden temsilciler, on iki tanesi si-

vil toplum, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan temsilciler ve üç tanesi de vakıflardan, sendikalar ve işveren derneklerinden temsilcilerdir. Toplumsal kuruluşları temsil eden Konsey üyelerinin önceden belirlenmiş alanlarda çalışması gerekmektedir. Her alan için bir temsilci gereklidir. Toplantılar en az üç ayda bir yapılmaktadır ve gerekliyse daha da önce de yapılabilmektedir. Konsey, etkinliklerine ilişkin yıllık raporunu hükümete sunmak zorundadır.

3. Brezilya

Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Konseyi (The Economic and Social Development Council - CDES)

Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Konseyi, 28 Mayıs 2003 tarihli Kanunla kurulmuştur. Konsey, özellikli politika ve ilkelerin oluşturulmasında Cumhurbaşkanlığına danışmanlık yapmakla sorumludur. Kamu politikaları, yapısal ve ekonomik reformların yanı sıra Cumhurbaşkanlığına sunulan sosyal kalkınma önerilerinin incelenmesi görevleri arasındadır.

CDES'in kuruluşu ile Brezilya Hükümeti ile toplum arasındaki diyalogun ve ortak plan yapabilmek kapasitesinin arttığı görülmüştür. CDES diyalog ile tüm değişkenleri içine almayı ve Brezilya'nın kalkınması için bir uzlaşma ortamı inşa etmeyi amaçlamaktadır. Konseyin anlayışına göre toplum kalkınmanın bu sürecinde yer almalı ve toplumun bu süreçte rolü olmalıdır.

CDES'e Cumhurbaşkanı başkanlık etmekte ve üyeler Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. İşçileri, girişimcileri, sivil toplum kuruluşlarını, hükümeti ve sektör temsilcilerini kapsayacak şekilde, 90 sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve 18 Devlet Bakanı ülkenin gelişimi için bir diyalog ortamı meydana getirmektedirler. Konsey uluslararası alanda 1999'da kurulan Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Konseyler ve Benzer Kuruluşları Birliği (AICESIS-The International Association of Economic and Social Councils and Similar Institutions) üyeleri arasında yer almaktadır.

4. Güney Afrika Cumhuriyeti

Ulusal Ekonomik Kalkınma ve İş Konseyi (The National Economic Development and Labour Council – NEDLAC)

Hükümet, özel sektör temsilcileri, işçi sendikaları ve sivil toplum kuruluşları sosyal ve ekonomik politikalar üzerinde ulusal düzeyde bir tartışma ve görüş birliği oluşturmak için NEDLAC çatısı altında bir araya gelmekte ve buna sosyal diyalog adını vermektedirler. Konseyin amacı, ekonomik büyüme ve sosyal eşitlik hedeflerine ulaşabilmek için fikir üretmeyi içselleştirmektir. Konsey, Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Konseyler ve Benzer Kuruluşları

Birliği üyeleri arasında yer almaktadır.

NEDLAC, Çalışma Bakanlığının koordinasyonunda yürütülüyor olsa da, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile Finans ve Bayındırlık Bakanlıkları

Kamu kesimini, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını temsil eden üyelerden oluşan bu organizasyonlar genelde bir danışma organı niteliğindedir.

da NEDLAC'la işbirliği içerisinde dirler. Diğer Bakanlıklar kendi alanlarını içeren bir konu olduğunda konsey çalışmalarına katılmaktadırlar. Hükümet temsilciliğini Çalışma Bakanlığı Genel Müdür Yardımcısı yapmaktadır.

Konseyde özel sektörü, Bussiness Unity South Africa (BUSA) temsil etmektedir. BUSA, Black Business Council (BBC) ve Business South Afriçayı (BSA) kapsayan bir üst kuruluştur. İşçiler ise Güney Afrika'daki üç ana işçi federasyonu tarafından temsil edilmektedir.

Sivil toplumu ise Güney Afrika Gençlik Konseyi, Ulusal Kadın Koalisyonu, Güney Afrika Ulusal Yurttaşlık Örgütü, Güney Afrika Engelliler Toplu luğu, Finansal Sektör Koalisyonu ve Güney Afri çayı Milli Kooperatifler Birliği temsil etmektedir.

NEDLAC'ın üst düzey organı Yürütme Kuruludur. Bu Kurul; bakanlar, hükümet temsilcileri, Genel Sekreter, Çalışma Bakanlığı üst düzey memurları, sanayi liderleri ve işveren kuruluş larının üst düzey yetkililerinde oluşmaktadır. Yılda dört defa toplanır ve toplantılarda Güney Afrika ekonomisinin karşı karşıya olduğu temel stratejik konular ele alınmaktadır. Yılda bir kez, yıl içinde yapılan çalışmaları gözden geçirmek ve gelecek yıla yon verecek kararları almak için Yıllık Zirve yapılmaktadır.

Çalışmalar ekonomik ve sosyal politikaların farklı yönlerini tartışmak için dört başlıkta yapılmaktadır: İşgücü Piyasası, Ticaret ve Sanayi, Kalkınma, Kamu Finansmanı ve Para Politikası. Bu ana başlıklar altında, alt komiteler ve çalışma grupları oluşturulmuştur.

Çalışma gruplarını ve idari işleri denetleyen bir Yönetim Komitesi mevcuttur. Yönetim Komitesi, Yönetim Kurulunun verdiği yetki ile tüm

NEDLAC çalışmalarını denetleyip ve koordine etmektedir. Aşağıda sıralanan on sekiz üyeden oluşmaktadır:

- Genel üyeler arasından 4 temsilci,
- Çalışma gruplarından 13 temsilci,
- Yönetim kurulundan 1 temsilci,

Yönetim Kurulu NEDLAC'ın en yüksek karar alma organıdır. Devleti, Özel Sektörü, İşçi Gruplarını ve Sivil Toplumunu temsil edecek şekilde, her birinden en fazla on sekiz üyeden oluşmaktadır. Dört ana başlık altındaki çalışma gruplarından ve Yönetim Komitesinden ilerleme raporlarını almak, uzlaşma ve anlaşmalarını onaylamak için her mali yılda en az dört defa toplanmaktadır.

5. Finlandiya

Ekonomik Konsey (Economic Council)

Finlandiya Ekonomik Konseyi, Başbakan başkanlığında yürütülen, Finlandiya Merkez Bankası ile büyük ilgi grupları arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak için kurulmuş bir organdır. Finlandiya refahı için kilit öneme sahip sosyal ve ekonomik sorunlar ele alınmaktadır.

Konseyin amacı, ekonomik karar alma sürecini destekleyici, ekonomi, büyüme ve denge konularında geniş tabanlı analitik tartışma ortamını güçlendirmek ve derinleştirmektir.

Konsey, parlamento kararı ile Avrupa Merkez Bankası'nın para politikalarıyla ilgili olarak hükümet, sosyal ortaklar ve Finlandiya Merkez Bankası arasında diyalog için bir forum görevi görmektedir. Konsey, Avrupa Birliği üye devletlerin ekonomik ve sosyal konseyleri ile işbirliği

yapmakta ve Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Konseyler ve Benzer Kuruluşları Birliği üyeleri arasında yer almaktadır.

Konseyin ele aldığı konular ise şunlardır:

1. Ülkenin ekonomik ortamındaki değişiklikler, buna bağlı sorunlar ve değişikliklere uyum zorlukları,
2. Ulusal ekonomik kaynaklar ve rekabet gücünün etkin şekilde orta ve uzun vadede sağlama yolları,
3. Kısa ve orta vadede büyüme ve istihdam politikası,
4. Kamu sektörü, refah ve bölüşüm.

Ekonomik Konsey genellikle ayda bir kez toplanmaktadır. Alanında uzman kişiler tarafından yapılan sunumlar ile birlikte Ekonomik Konsey için yapılan çalışmalar ve derlenmiş raporlar, Konsey toplantılarındaki görüşmelerin temelini oluşturmaktadır. Konsey toplantıları gizli yürütülmektedir.

Ekonomik Konsey hükümet dönemi süresince atanmaktadır. Ancak Konseyin Hükümeti temsil eden üyelerinin katılımı, kendi bakanlık süresi ile sınırlıdır.

Ekonomik Konsey Sekreteryası konseyin çalışmalarına yardımcı olma görevindedir. Toplantıları organize eder, konseyin kullanımına sunmak üzere rapor ve analizleri hazırlamaktadır. Sekreteryaya, araştırmalara katılan yetkililer, kurumlar ve kuruluşlar ile iletişimi sağlarken diğer ülkelerin ekonomik ve sosyal konseyleri ile ilişkileri de güçlendirmeyi hedeflemektedir. Buna ek olarak, Sekreteryaya ekonomik politika gelişmelerini takip eder ve Ekonomik Konsey

Başkanı tarafından kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmektedir. Ekonomik Konsey Sekreteryası Başbakanlığa bağlı olarak görev yapmaktadır.

Başkanlığını Başbakanın yaptığı konseyin, başkan yardımcılığını Finans Bakanı yapmaktadır. Hükümette yer alan tüm bakanların yanı sıra, Fin Sanayicileri Konfederasyonu, Finlandiya İşçi Sendikaları Merkez Teşkilatı, Tarım Üreticileri ve Orman Sahipleri Merkez Birliği, Finlandiya Şirketler Federasyonu, Finli İşçi Konfederasyonu, Finlandiya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği, Finlandiya Ticaret Odası Merkezi temsilcileri konsey üyeleri arasında yer almaktadır.

6. Türkiye

Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK)

11 Aralık 2001 tarihli Bakanlar Kurulu Prensipten Kararı ile kabul edilen "Türkiye'de Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı" çerçevesinde oluşturulan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK); Türkiye'deki yatırımlarla ilgili düzenlemeleri rasyonel hale getirmek, yatırım ortamının rekabet gücünü artıracak gerekli düzenlemeleri tespit ederek politika önerileri geliştirmek, işletme dönemi de dahil olmak üzere yatırımın her safhasında, ulusal ve uluslararası yatırımcıların karşılaştığı idari engellere çözüm üretmek, amacını taşımaktadır. Kurulun başkanlığını Ekonomi Bakanı yapmaktadır.

YOİKK, yatırım ortamını doğrudan ilgilendiren; Şirket İşlemleri ve Kurumsal Yönetim, İstihdam, Girdi Sanayi Stratejisi ve Sektörel Lisanslar, Yatırım Yeri, Çevre ve İmar İzinleri, Vergi ve Teşvikler, Dış Ticaret ve Gümrükler, Fikri, Sınai

Mülkiyet Hakları ve ARGE, Yatırım Ortamı Mevzuatı ve Hukuksal Süreçler, Finansmana Erişim, Altyapı konularında görevli on Teknik Komite aracılığıyla yatırım ortamını iyileştirmeye yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Söz konusu Teknik Komiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör temsilcilerinden oluşmaktadır.

II. Gümrük ve Ticaret Konseyi

Gümrük ve Ticaret Konseyi, 3/6/2011 tarihli ve 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 29'uncu maddesine dayanılarak hazırlanan 22 Haziran 2012 tarihli ve 28331 sayılı Gümrük ve Ticaret Konseyi Yönetmeliği ile gümrük ve ticaret politikalarına, ekonomik sistemdeki tüm aktörlerin ortak katılımı ve işbirliği temelinde ve objektif esaslara göre yön vermeye katkı sağlaması amacıyla oluşturulmuş bir danışma organıdır.

Konseyin görevleri ilgili yönetmelikte şu şekilde yer almaktadır:

- Gümrük ve ticaret alanında yapacağı araştırma, çalışma ve eylemler ile toplumun çeşitli kesimleri ve bu konuda politika belirleyen diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon içerisinde, uluslararası gelişmeleri izleyen ve değerlendiren, esnek ve hızlı karar alabilen, amaç ve sonuçlara odaklanmış, adil, verimliliği esas alan etkin bir gümrük ve ticaret sisteminin oluşturulmasına katkı yapmak üzere, gerekli strateji ve politikaları objektif esaslara göre belirleyerek görüş ve öneri sunmak,
- Gümrük ve ticaret alanında hizmet kalitesini yükseltmek ve piyasa düzenine zarar verici unsurlarla mücadele stratejisi oluşturmak üzere, Bakanlığın görev alanına giren faaliyet-

lerin etkinleştirilmesiyle ilgili görüş ve önerilerde bulunmak ve bu öneriler doğrultusunda taslak mevzuat metinleri hazırlamak,

- Sistemde aksayan ve uygulamada sorun oluşturan konularda toplumun çeşitli kesimlerinin beklentilerini de tespit etmek suretiyle çözüm önerileri getirmek ve bunları ilgili kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- Gümrük ve ticaret mevzuatı ile politikalarına ilişkin güncel ulusal ve uluslararası gelişmeleri izleyerek, belirlenen amaçlara uygun bir gümrük ve ticaret politikası oluşturulması için önerilerde bulunmak,
- Gümrük ve ticaret konularında kanun teklif ve tasarıları ile diğer düzenleyici işlemlere ilişkin olarak Bakanlığın isteği üzerine çalışma, araştırma ve incelemelerde bulunarak görüş bildirmek,
- Talep edildiği takdirde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilgili komisyonlarında görüş bildirmek,
- Yukarıdaki bentlerde belirtilen konularla ilgili olarak yapılan çalışmaları izlemek, sonuçlarını değerlendirmek, kamuoyunu bilgilendirmek ve gerektiği takdirde yayımlanmasını temin etmek.

Konseyin oluşumuna bakıldığında üçlü bir yapı görülmektedir. Bu üçlü yapı içinde ise kamu kesimi 36, sivil toplum kuruluşları 35 üye ile temsil edilirken, alanında uzmanlar ise 8 üye ile temsil edilmektedir.

Doğal Üyeler	Temsilci Üyeler	Seçilmiş Üyeler
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ni temsilen 14 üye	Kamu Kesimi: İlgili bakanlıklar, kurumlar ve kuruluşları temsilen 22 üye Sivil Toplum Kuruluşları: Gümrük ve Ticaret alanında çalışmalar yürüten 35 sivil toplum kuruluşunu temsilen 35 üye	Bakan tarafından seçilen; gümrük ve ticaret alanlarında uzmanlık ve kariyere sahip, en az 4 üye üniversitelerden olmak üzere toplam 8 üye.

Başkanlığını, Gümrük ve Ticaret Bakanının yaptığı Konseyde Genel Kurul 79 üyeden oluşmaktadır. Genel Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla karar alınmaktadır. İcra Kurulu ise Konseyin yürütme organıdır. Genel Kurul tarafından, dört yıl süreli olarak Konsey amaçlarını gerçekleştirmek, çalışmalarını yönetmek, koordine etmek, Bakanlık ve diğer kuruluşlarla ilişkileri yürütmek ve çalışma programları hazırlamak üzere üyeler arasından 9 kişilik bir İcra Kurulu oluşturulmaktadır. Çalışmaların etkin bir biçimde yürütülmesi, değerlendirilmesi ve denetlenmesi amacıyla İcra Kurulu tarafından üye ve sayı sınırı olmaksızın çalışma komisyonlarının kurulabileceği öngörülmektedir.

Konsey Sekreteryası ise raportörlük, dosyalama, toplantılarının organizasyonlarını yapmak, Konsey çalışmalarına ait tutanak, rapor ve diğer dokümantasyonun düzenlenmesini, üyeler ile ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmesini veya dağıtımını, dosyaların ve arşivlenmesini sağlamak ve ilgili kurum ve kuruluşlarla haberleşmeyi ve bilgi akışını sağlamakla görevlendirilmiştir.

III. Değerlendirme

İlk genel kurul toplantısı önümüzdeki aylarda düzenlenecek olan Gümrük ve Ticaret Konseyi

ile iç paydaş-dış paydaş iletişiminin güçlenmesi, kurumla bağlantılı kesimlerin sorunlarını ilk ağızdan dinleme fırsatının yakalanması ve bu sorunlara ortak çözüm bulma yollarının keşfedilmesi için önemli bir şans elde edilecektir. Dünyada benzer örneklerine rastlanan bu oluşum sayesinde yönetim alanında ilerleme sağlanırken sektörler arası duvarların yıkılması amaçlanmaktadır.

Gümrük ve Ticaret Konseyinin yapısına baktığımızda, Konseyin dünyadaki örneklerden daha farklı oluştuğunu görmekteyiz. Uluslararası örneklerde daha çok genel ekonomik ve sosyal konular üzerine eğilen yapılanmalar mevcutken, Gümrük ve Ticaret Konseyi'nin daha spesifik bir çalışma alanı olduğu göze çarpmaktadır.

Konseyin öngörülen yapılması Bakanlığın tüm paydaşlarının yer alacağı bir diyalog mekanizmasıdır. Bu diyalog mekanizması ile ticaret erbabı karşılaştığı tikanlıkların nedenlerini muhataplarına doğrudan iletebilme fırsatını yakalayabilecekken, bakanlık hazırlık aşamasındaki projeleri ile mevzuattaki değişiklik planları hakkında paydaşlarını bilgilendirebilecek ve tüm bu süreçlere onların da görüşlerini dahil edebilecektir.

Paydaşlar arası diyalogun etkinliği ve sürdürülebilirliği için yeterli bilgi, yetkin uzmanlar, örgütsel bağlılık ve kaynaklar dahil olmak üzere güç-

lü bir kurumsal kapasite gereklidir. Ulaşılmak istenen sonuçların bir kısmı uzun bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşeceğinden, çalışmaların düzenli bir şekilde yapılması ve raporlanması gerekmektedir. Yapılan her çalışmanın sonucunun değerlendirilmesi ileride yapılacak çalışmaların zeminini oluşturmaktadır. Diyalogun çıkabilecek engellere ve fırsatlara karşı esnek olacak şekilde planlanmış olması gerekir. Diyalog süreçleri açıkça hazırlanmış, organize edilmiş ve yönetilmiş olmalıdır.

Kamu kesimi, ekonomik kalkınmada özel sektörün rolünü ve durumunu kabul etmeli, özel sektörün ihtiyaçlarını dikkatlice dinlemeli ve analiz etmelidir. Yurtdışında ve yurtiçinde tüm tarafların destek ve katılımının sağlanabilmesi için olabildiğince politik kararlardan arındırılmış bir oluşum sağlanmalı, uluslararası örneklerin deneyimlerinden çıkarımlar yapılmalıdır.

Hedeflenen başarı hangi düzeyde olursa olsun, diyalog ilkeleri takip edilmelidir. Sağlıklı bir diyalog için empati ve ortak bir dil oluşturmak gerekecektir. Dinlemeye zaman ayırmak ve paydaşların endişelerini anlamaya çalışmak, doğru bilgiye ulaşmanın ilk adımıdır. Katılımcılar paylaşımcı ve tartışmaya açık olmalıdır.

IV. Sonuç

Yönetişim ile beraber katılım, gün geçtikçe daha fazla kamusal politika yapımının merkezi bir ögesi haline gelmektedir. Bütün yönetim düzeylerindeki karar alıcılar politika yapma süreçlerine yurttaşları ve paydaşları giderek daha fazla dâhil etmektedirler.

Ortak bir zemin bulmayı ve kurmayı amaçlayan diyalog süreçleri gerçek sorunlara pratik çözümler getirmekte, gelecek için paylaşılan sorumluluklar yaratmaktadır. Ülkemizde ve dünyada bu yapıların giderek artması ve önem kazanması insan odaklı uygulama ve düzenlemeler konusunda beklentileri arttıracaktır. Artan beklentilere cevap verebilen düzenlemelerin de fark yaratacağı kuşkusuzdur.

Kaynakça:

- Gümrük ve Ticaret Konseyi Yönetmeliği (2012, 22 Haziran) T. C. Resmi Gazete, 28331.
- Benjamin Herzberg and Andrew Wright, The PPD Handbook-A Toolkit For Business Environment Reformers, Small and Medium Enterprise Department The World Bank Group, ABD, 2006.
- Gamze Kösekahya, "Katılımcılık ve İyi Yönetişim", İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2003.
- DPT Özel İhtisas Komisyonu, "Dokuzuncu Kalkınma Planı - Kamuda İyi Yönetişim", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2007.
- Stephen Philips, " Survey Of Good Practice In Public-Private Sector Dialogue", United Nations New York And Geneva, 2001.
- Diane Warburton, Richard Wilson, Elspeth Rainbow "Fark Yaratmak: Merkezi Yönetime Halkın Katılımını Değerlendirmek İçin Rehber", Involve, 212 Londra
<http://www.uzuvrh.hr/page.aspx?pageID=75>
<http://www.cdes.gov.br/int-en/t-1/economic-and-social-development-council-cdes.html>
<http://www.nedlac.org.za/>
<http://www.siviltoplum-kamu.org/usrfiles//files/yayinlar/Davranis-ilkeleri-Masabasi-Arastirmasi-Bulgulari.docx>
<http://www.yoikk.gov.tr/>

AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Gülçin ŞEN

Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
G.Sen@gtb.gov.tr

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkileri inceledikçe 1960'lardan başlayıp günümüze kadar devam eden uzun ve zorlu bir süreçten bahsetmemiz gerekmektedir. Ekonomik, sosyal ve siyasi anlamda bir çok gelişme kaydedilen bu süreçte Türkiye hala nihai hedef olan tam üyelik noktasına ulaşmada bir çok engelle karşı karşıyadır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihine baktığımızda, Batılılaşma cumhuriyetin kurulduğu yıllardan bu yana ulaşılması gereken nihai hedef olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır. Türkiye özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa kıtasında veya onu merkez alarak kurulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının tümüne

katılmaya yönelmiş ve bu doğrultuda Avrupa Konseyi, OECD ve NATO'ya girmiştir.¹ Avrupa ile entegrasyonun en önemli aşamalarından biri olan Avrupa Birliği üyeliği de Batılılaşma adına Türkiye için bir hedef haline gelmiştir.

Avrupa'da 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması ile başlayan ekonomik bütünleşme süreci zamanla sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda da bütünleşmeye doğru giden bir hareket olmuştur. Bu bütünleşme hareketi ile Türkiye'nin tanışması ise 1959 yılına uzanmaktadır. Türkiye için çağdaşlaşma hedefinin önemli bir parçası olan Avrupa Birliği üyesi

¹ <http://makdis.pamukkale.edu.tr/TR-AB.htm>

olma çabaları, Türkiye'nin 1959'da AET'ye ilk başvurusuyla başlamış; ancak Türkiye'nin üyelik talebi AET tarafından Türkiye'nin tam üyelik koşullarını gerçekleştirecek düzeyde olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bunun yerine, bu koşullar gerçekleşene kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşmasının imzalanması önerilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ile Topluluk arasında 12 Eylül 1963'te Ankara Antlaşması imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Ankara Antlaşması ilişkilerin hukuki temelini oluşturmaktadır. Anlaşma, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması amaçlanmıştır. Öngörülen hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülüklerin yer aldığı Katma Protokol de 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanmış ve 1973 yılında yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından biri olan Gümrük Birliği 1996 yılında Topluluk ile Türkiye arasında yapılan anlaşma sonucu yürürlüğe girmiş ve bu anlaşma ile birlikte Türkiye AB'ye tam üye olmadan gümrük birliğini tamamlayan tek ülke olmuştur. Topluluk ile oluşturulan Gümrük Birliği, Türkiye tarafında tam üyeliğe giden bir yol olarak görülse de bu durum ilerleyen süreçlerde tam üyelik sürecinin uzamasında da etken olmuştur. Gümrük Birliği ile birlikte Türkiye AB müktesabatına ekonomik anlamda bir çok noktada uyum sağlayarak tam üyelik yolunda ilerleme kaydederken; diğer taraftan da bu durum tam üyelik sürecinde önem-

li bir kozumuzu kaybetmemize neden olmuştur. Bu nedenle Gümrük Birliği'nin iki yönlü incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle olumlu etkilerine baktığımızda karşılıklı etkileşim süreciyle birlikte Türkiye'de üretilen sanayi mallarının ve işlenmiş tarım ürünlerinin herhangi bir gümrük vergisine, eş etkili önleme veya miktar kısıtlamasına tabi olmadan AB ülkelerinin pazarlarına serbestçe girebilmesi; bunun yanında Türkiye'de üretilen malların kalitesinin yükselmesi ve rekabet gücünün artmasının ülke ekonomisine önemli bir katkı sağladığı görülmektedir.

Türkiye'nin en fazla dış ticaret yaptığı ülkeler arasında AB ülkeleri gelmektedir. Bu noktada, ithalat ve ihracatta yaşanan olumlu gelişmeler ve AB ile yürütülen ortak politikaların Türk ekonomisine getirisi oldukça büyüktür. Gümrük Birliği sayesinde Türkiye'nin ticaret hacminin arttığını görmekteyiz; bunun en önemli nedenlerinden biri 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi kararı uyarınca,

**Artmasının
ülke ekonomisine
önemli bir katkı
sağladığı
görülmektedir.**

AB'nin serbest ticaret anlaşması (STA) yapmış olduğu tüm ülkelerle Türkiye'nin de STA yapması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye bu gereklilik sayesinde bir çok ülkeyle STA yapabilmiş ve bu doğrultuda ticaret hacmini artırmıştır.

Bütün bu olumlu gelişmelerin yanında, Türkiye Gümrük Birliği uygulamasının gereklilikleri dolayısıyla kendi dış politika önceliklerine göre serbest bir ticaret rejimi uygulayamamakta ve AB'nin STA yapmadığı hiçbir ülkeyle STA yapamamaktadır. Son dönemde gündeme gelen ve tartışmalara yol açan bir diğer önemli konu ise, AB'nin başka ülkelerle STA görüşmeleri yürütür-

ken Türkiye'yi bu görüşmelere ortak etmemesidir. ABD-AB arasında imzalanması düşünülen STA görüşmelerinde Türkiye'nin masada olmaması Türkiye'de tepkiyle karşılanmıştır. Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan katıldığı bir programdaki konuşmasında Türkiye'nin, STA'ların dışında bırakılmasının bir haksız rekabet unsuru olarak karşımıza çıktığını, şu anda Türkiye'nin AB ile gelmiş olduğu Gümrük Birliği sürecinin, artık Türkiye'nin aleyhine işlemeye başladığını belirterek; *"AB, diğer ülkelerle müzakere yaparken maalesef Türkiye'yi masaya oturtmuyor ve 'STA'da Türkiye de taraftır' demiyor, böyle bir Gümrük Birliği anlaşması Türkiye'nin aleyhine işlemektedir. Gümrük Birliği anlaşması bu şekilde devam ederse, Avrupa bu konuda bir ilerleme, bir samimiyet göstermeyecekse, o zaman oturup biz de AB ile Gümrük Birliği yerine STA yapalım."*² sözleriyle AB'ye karşı olan bu tepkiyi dile getirmiştir. Yine bu konu ile ilgili olarak Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, *"AB'nin üçüncü taraflarla yaptığı serbest ticaret anlaşmaları bize zarar vermeye başladı. AB, bizim adımıza serbest ticaret anlaşması imzalayarak bizim gümrük vergilerimizi düşürüyor, fakat o ülke Türkiye'nin ihraç malları için gümrük vergilerini aynı seviyede tutuyor. AB böyle bir anlaşma yapınca biz otomatikman bu karara uymak zorundayız. Bu sürdürülebilir bir durum değil. Ya biz de karar alma mekanizmalarına gireceğiz, ya AB anlaşma yaparken Türkiye'yi de o masaya oturtacak üçlü bir anlaşma yapacak. Ya da bu sürecin sürmesi gittikçe zorlaşacak. Anlaşırken bizim müdahil olmamız lazım. Bizim 'evet' demediğimiz bir anlaşmayı AB kabul etmemeli."* sözleriyle son dönemde Türkiye cephesinde yaşanan endişeleri dile getirmiştir.

Sürekli tartışılan AB-Türkiye ilişkilerine bakıldığında yakın gelecekte tam üyelik olası gözükmemektedir. Bazı çevreler tarafından da dönem dönem gündeme getirilen tam üyeliğe alternatif çözüm önerileri, ilişkilerin daha somut ve gerçekçi bir zemine oturması açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu noktada imtiyazlı ortaklık, aşamalı ortaklık ve genişletilmiş serbest ticaret anlaşması gibi modeller alternatif olarak sunulmaktadır. Aşamalı ortaklık modeli Türkiye'nin AB yapılarına aşamalı olarak yaklaşmasını ön görmekte ve sektörel bir kısmi entegrasyon içermektedir. Aşamalı entegrasyonun avantajları arasında, hem AB'ye hem de Türkiye'ye yeni reformlar yapabilmesi için zaman kazandırması, AB'nin kurumsal olarak yayılmasına neden olmadan Türkiye'nin politik açıdan Avrupa yapılarına kısmi, yani kendi seçtiği alanlarda, entegrasyonu ve maliyet avantajı sayılabilir.³ Prof. Dr. Çağrı Erhan'a göre üyelik dışındaki olasılıklardan biri de Türkiye'nin gümrük birliğini bir kenara bırakarak, AB ile genişletilmiş bir serbest ticaret anlaşması yapmasıdır. Bu sayede, AB'nin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelere, Türkiye'nin otomatik olarak ayrıcalıklar sağlaması, ama bu ülkelerin AB'ye sağladığı ayrıcalıklardan yararlanamaması gibi bir garabetin ortadan kalkacağını belirtmiştir.⁴ Türkiye-AB arasında kurulacak bu şekilde bir serbest ticaret bölgesi, Türkiye'nin üçüncü ülkelerle ticari ilişkileri üzerindeki Topluluk hukuku denetimini ortadan kaldıracaktır. Böylelikle Türkiye dış ticaret politikasını saptama konusunda yeniden egemenlik yetkilerine sahip ola-

² <http://www.akparti.org.tr/mobil/haberler/ab-ile-gumruk-birligi-yerine-sta-yapalim/52323>

³ Karakaş, Cemal, "Üye Olmadan Entegrasyon Mümkün mü? Türkiye'nin AB Üyeliğinin Hukuki Dayanakları ve Tam Üyelik Alternatifleri", Uluslararası İlişkiler, Cilt 4, Sayı 16 (Kış 2007-2008), s. 23-49.

⁴ Erhan, Çağrı, "AB'ye Üyelik 2020 sonrasına kaldı!", Türkiye Gazetesi, 04.06.2013

caktır.⁵ AB- Türkiye ilişkilerinde tam üyeliği olası görmeyen Prof. Dr. Ziya Öniş ve Fuat Keyman'a göre, Türkiye baskın bir Müslüman kültürel kimlik ile Kopenhag Kriterleri'nin gereklerini yerine getirmiş ve AB müktesebatı ile tam uyumlu olmuş olsa bile, Türkiye'ye sadece "özel statü" verilebilir.⁶

Türkiye-AB ilişkilerinin uzun ve çetrefilli süreci ile bu sürecin beraberinde getirdiği belirsizlik ortamı Türk halkında olumsuz bir etki yaratmıştır. Bu olumsuz etki ile birlikte insanlar artık Türkiye'nin tüm kriterleri yerine getirirse bile üye olamayacağı fikrini benimsemiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının gelmesiyle birlikte ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, süreçte bir heyecan kaybının yaşandığı ortadadır ve yakın gelecekte AB'ye tam üyelik olası gözükmemektedir. Son yıllarda Türk dış politikasının yönelimlerine baktığımızda çok yönlü dış politika stratejisi bağlamında

Avrupa Birliği'nin tek odak noktası olmaktan çıktığını görüyoruz. Türk dış politikasında, dış politika önceliklerinin Batı'dan Doğu'ya kayması şeklinde tanımlanan bir çeşit eksen kayması mı yaşanıyor tartışmalarının ışığında Avrupalılaştırma sürecinde bir heyecan kaybı yaşanmakta ve AB üyeliğinde yaşanan sorunların devam edeceği düşüncesi hakim olmaktadır.

Fasılların açılmaması ve bu nedenle süreçte ilerleme kaydedilememesinin birçok siyasi nedeni bulunmaktadır. Kıbrıs sorununda AB'nin haksız tutumu ortadadır. Annan Planı hayal kırıklığıyla sonuçlanmış ve Kıbrıs'ta çıkmaza girmiş durum hala devam etmektedir. AB'ye tam üyelik sürecinde Türkiye'nin GKRY bandıralı uçak ve gemilere uyguladığı tahdit sebebiyle yaşanan kriz⁷ nedeniyle açılmayan başlıklar süreci tıkayan konuların başında gelmektedir. Kıbrıs konusunun Türk dış politikasının kırmızı hatlarından biri olduğu düşünülürse, bu konuda ilerleme adına bir adım atılabilmesi için taraf-

ların karşılıklı adım atması ve esneklik göstermesi gerekmektedir. Türk Yunan ilişkilerinde ise dönem dönem iyi ilişkiler kurulmasına rağmen, birçok uluslararası sorun hala çözülebilmemiş değildir. Dolayısıyla, Türkiye AB sürecinde Yunanistan engeliyle karşı karşıya kalmaya devam edecektir. Ayrıca Fransa'nın ve bazı üye devletlerin fasılların açılmasını engelleyen

tavırları Türkiye için üyelik sürecini zora sokmaktadır.

Sonuç olarak, 1960'lardan bu yana devam eden süreçte, Türkiye en önemli dış politika önceliklerinden biri olan AB üyeliği konusunda istediği noktaya ulaşamamıştır. Tam üyeliğe alternatif çözümler bulunması, ilişkilerin geleceğini daha somut ve gerçekçi bir zemine oturtacaktır.

**Tam üyeliğe
alternatif çözümler
bulunması,
Türkiye-AB
ilişkilerini daha
somut ve gerçekçi
bir zemine
oturtacaktır.**

⁵ Özen, Çınar, "Türkiye-Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Tam Üyelik Süreci Üzerine Etkileri", Ceylan Kitapevi, s. 147

⁶ Keyman Fuat, Öniş Ziya, "Turkish Politics In A Changing World Global Dynamics and Domestic Transformation", İstanbul, Bilgi University Press, 2007, s.94

⁷ Erhan, Çağrı, "AB'ye üyelik 2020 sonrasına kaldı!", Türkiye Gazetesi, 04.06.2013

Dünyanın her yerine taşımacılık çözümleri

Gönderileriniz hangi ülkede olursa olsun,
dünyanın her noktasında mutlaka bir Ekol var!

EKOL[®]

daha iyi bir dünya için lojistik

www.ekol.com